

Regeringens proposition

1978/79: 62

**om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård
i anstalt, m. m.;**

beslutad den 2 november 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll denna dag.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

SVEN ROMANUS

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i bestämmelserna om regelbunden permission (s. k. korttidspermission) från kriminalvårdens anstalter. Sålunda markeras möjligheten att vägra permission när det föreligger påtaglig risk att den intagne gör sig skyldig till fortsatt brottslighet. F. n. gäller inskränkningar i rätten till korttidspermission för sådana särskilt flyktbenägna intagna som avses i 7 § tredje stycket kriminalvårdslagen. Kretsen av sådana intagna föreslås bli något utvidgad till att omfatta även andra intagna än brottslingar med internationell anknytning och narkotikabrottslingar som kan befaras fortsätta en brottslig verksamhet av särskilt allvarlig karaktär. I motsatt riktning verkar förslaget i propositionen att flertalet intagna på lokalanstalter och öppna riksanstalter bör kunna erhålla regelbunden permission oftare än som nu sker.

Med hänsyn till bl. a. regeringsformens krav på lagform för begränsningar i skyddet för den kroppsliga integriteten föreslås en reglering i kriminalvårdslagen av möjligheterna att företa kroppsvisitation och kroppsbesiktning av de intagna i kriminalvårdens anstalter. Motsvarande bestämmelser föreslås också i häkteslagen.

För att kunna genomföra den differentiering efter narkotikaberoende av kriminalvårdsklientelet som statsmakterna har beslutat föreslås bl. a. att intagen i kriminalvårdsanstalt som kan misstänkas vara påverkad av narkotika får föreläggas att lämna urinprov.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt

dels att 7 och 32 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 52 a–52 d §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter iakttages följande.

Intagen bör placeras i öppen anstalt, om icke annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att han avviker eller eljest av säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som icke lämpligen kan anordnas i öppen anstalt.

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutna anstalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, *vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär*. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutna anstalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket *eller till arten av hans brottslighet* eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet av särskilt allvarlig karaktär. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

32 §

För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om ej avsevärd fara för missbruk föreligger. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill.

För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om ej *påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet* eller avsevärd fara för *annat* missbruk föreligger. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill.

*Nuvarande lydelse**Förelagen lydelse*

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i slutan stalt får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behövlig, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

52 a §

Om det inte är uppenbart obehövt, skall den som intages i kriminalvårdsanstalt vid ankomsten till anstalten kroppsvisiteras för eftersökande av föremål som han enligt vad som följer av denna lag ej får inneha.

I övrigt får intagen kroppsvisiteras för eftersökande av föremål som nyss sagts endast när

1. anledning förekommer att sådant föremål skall anträffas på honom,

2. det sker i anslutning till större undersökning som av säkerhetsskäl görs av utrymmen inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymme som berörs av undersökningen,

3. den intagne skall mottaga eller har haft oöväkat besök, eller

4. den intagne efter vistelse utanför anstalten kommer åter till denna.

Vad som har sagts i andra stycket utgör ej hinder mot att i annat fall företages sådan yttlig kroppsvisitation som bedömes nödvändig av säkerhetsskäl och som endast avser eftersökande av vapen eller annat farligt föremål.

52 b §

Intagen får kroppsbekiktigas när anledning förekommer att föremål som han enligt vad som följer av denna lag ej får inneha skall anträffas på honom.

Den som är intagen i slutan stalt får kroppsbekiktigas även i fall som avses i 52 a § andra stycket 2–4, om det är oundgängligen på-

kallat av hänsyn till ordningen och säkerheten i anstalten. Närmare föreskrifter härom meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

52 c §

Kroppsvsitation eller kroppsbesiktning får inte göras mer ingående än vad ändamålet med åtgärden kräver. All den hänsyn som omständigheterna medger skall iakttagas. Om möjligt skall vittne närvara.

Annan kroppsvisitation än som avses i 52 a § tredje stycket eller kroppsbesiktning får, när åtgärden gäller kvinna, ej verkställas eller bevitnas av annan än kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska.

Föremål, som anträffas vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning och som intagen enligt vad som följer av denna lag ej får inneha, skall omhändertagas och förvaras för hans räkning, såvitt ej annat är särskilt föreskrivet.

52 d §

Intagen som kan misstänkas vara påverkad av narkotika får föreläggas att lämna urinprov.

Den som är intagen i anstalt, i vilken företrädesvis placeras intagna som icke eller i endast ringa mån har tagit befattning med narkotika, får föreläggas att lämna urinprov, även om han ej misstänkes vara påverkad av narkotika.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976: 371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

dels att 2 § skall ha nedan angivna lydelse.

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 2 a och 2 b §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Häktad skall senast vid ankomsten till förvaringslokalen visiteras. Därvid skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medger. Om möjligt skall vittne närvara.

Föremål som häktad ej får inneha enligt denna lag eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen skall omhändertagas och förvaras för hans räkning.

Om det inte är uppenbart obehövt, skall häktad senast vid ankomsten till förvaringslokalen kroppsvisiteras för eftersökande av föremål som han enligt vad som följer av denna lag ej får inneha.

I övrigt får häktad kroppsvisiteras för eftersökande av föremål som nyss sagts endast när

1. anledning förekommer att sådant föremål skall anträffas på honom,

2. det sker i anslutning till större undersökning som av säkerhetsskäl görs av utrymmen inom förvaringslokalen och den häktade har eller har haft särskild anknytning till utrymme som berörs av undersökningen,

3. den häktade skall mottaga eller har haft obehakat besök, eller

4. den häktade efter vistelse utanför förvaringslokalen kommer åter till denna.

Vad som har sagts i andra stycket utgör ej hinder mot att i annat fall företages sådan ytlig kroppsvisitation som bedömes nödvändig av säkerhetsskäl och som endast avser eftersökande av vapen eller annat farligt föremål.

2 a §

Häktad får kroppsbesiktigas när anledning förekommer att föremål som han enligt vad som följer av denna lag ej får inneha skall anträffas på honom.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om det är oundgängligen påkallat av hänsyn till ordningen och säkerheten inom förvaringslokalen, får häktad kroppsbesiktigas även i fall som avses i 2 § andra stycket 2-4.

2 b §

Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får inte göras mer ingående än vad ändamålet med åtgärden kräver. All den hänsyn som omständigheterna medger skall iakttagas. Om möjligt skall vittne närvara.

Annan kroppsvisitation än som avses i 2 § tredje stycket eller kroppsbesiktning får, när åtgärden gäller kvinna, ej verkställas eller bevitnas av annan än kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska.

Föremål, som anträffas vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning och som häktad enligt vad som följer av denna lag ej får innehå, skall omhändertagas och förvaras för hans räkning, såvitt ej annat är särskilt föreskrivet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1979.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-09-28

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ullsten, Romanus, Turesson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Mundebo, Krönmark, Wikström, Johansson, Friggebo, Wirtén

Föredragande: statsrådet Romanus

Lagrådsremiss om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, m. m.

1 Inledning

Under sommaren 1976 inleddes en debatt i anledning av vissa uppmärksammade rymningar och fritagningar från kriminalvårdsanstalter. I denna debatt gjordes bl. a. gällande att nuvarande permissionsbestämmelser är alltför liberala och missbrukas i stor utsträckning. Det påstods också att den vidgade användningen av permissioner inom kriminalvården kan vara en av orsakerna till den stigande brottsligheten. Mot denna bakgrund tillstattes i augusti 1976 inom justitiedepartementet en arbetsgrupp med representanter även från kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen¹. Arbetsgruppen avlämnade i december 1977 promemorian (Ds Ju 1977:13) Permissioner inom kriminalvården. I promemorian föreslås bl. a. att bestämmelsen om korttidspermission i 32 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) ändras så att möjligheten att vägra permission i fall då påtaglig risk föreligger att den intagne gör sig skyldig till fortsatt brottslighet särskilt markeras. Vidare föreslås en mindre utvidning av den grupp intagna som med hänsyn till risken för fortsatt brottslighet av särskilt allvarlig karaktär enligt 7 § tredje stycket KvaL skall placeras i slutan stalt. Slutligen framläggs vissa förslag för att få till stånd en bättre ordning i den praktiska tillämpningen av permissionsbestämmelserna och ett vidgat samarbete mellan kriminalvården och polisen. Promemorian bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av riksåklagaren (RÅ), Svea hovrätt, kammarrätten i Jönköping, rikspolisstyrelsen, krimi-

¹ Rättschefen Per Jermsten, ordförande, avdelningschefen Clas Amilon, byrådirektören Gunnar Andersson, byråchefen Esbjörn Esbjörnson, departementsrådet Johan Leche samt överdirektören Lennart Printz.

nalvårdsstyrelsen, kriminalvårdsnämnden, interneringsnämnden, ungdomsfängelnsnämnden, övervakningsnämnden i Örebro, första avdelningen, övervakningsnämnden i Norrköping, övervakningsnämnden i Skövde, postverket, bankinspektionen, utredningen (Ju 1976: 07) om isolering inom kriminalvården, Landsorganisationen i Sverige (LO), Centralorganisationen SACO/SR, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges statsåklagare, Föreningen Sveriges åklagare, Föreningen styresmän och assistenter m. fl. vid kriminalvårdsanstalterna (SAK), Övervakarnas riksförbund, Föreningen Sveriges polischefer samt Riksförbundet narkotikafritt samhälle (RNS).

RÅ har överlämnat yttranden från överåklagarna i Stockholms och Göteborgs åklagardistrikt samt från länsåklagarna i Hallands, Örebro samt Västernorrlands län och Jämtlands län. LO har bifogat yttrande av Statsanställdas förbund.

Jag avser att nu behandla förslagen i promemorian. Samtidigt vill jag ta upp vissa frågor om kroppsvisitation och kroppsbesiktning av intagna på kriminalvårdens anstalter liksom av häktade och anhållna m. fl. Dessa frågor har aktualiserats av regeringsformens bestämmelser om att påtvingat kroppsligt ingrepp och kroppsvisitation får företas endast med stöd av lag. I detta sammanhang vill jag också ta upp frågan om urinkontroll av intagna på kriminalvårdens anstalter för att fastställa eventuell narkotikapåverkan. Frågan har aktualiserats i prop. 1977/78: 105 (s.54) i samband med önskemålen om en differentiering efter narkotikaberoende av de intagna på kriminalvårdens anstalter.

2 Permissioner

2.1 Gällande rätt m. m.

I promemorian redovisas gällande bestämmelser om permission. Vidare lämnas vissa statistiska uppgifter. Jag hänvisar i dessa delar till bilaga 1 (avsnitt 2 och 3).

2.2 Arbetsgruppens överväganden och förslag

Arbetsgruppen menar att permissionsinstitutet kan utgöra ett värdefullt medel i behandlingen av dem som är intagna i anstalt. De undersökningar arbetsgruppen låtit utföra ger inte belägg för att permissioner missbrukas i sådan omfattning eller på sådant sätt att en allmän skärpning av permissionsbestämmelserna är motiverad. Av undersökningarna framgår emellertid att en mindre grupp intagna, omfattande tvåhundra-trehundra personer som är tidigare starkt kriminellt belastade, i mycket stor utsträckning begår nya brott under permissioner. Undersökningsmaterialet antyder också att denna grupp erhåller permission i större omfattning än övriga in-

tagna. Att en intagen som tillhör denna grupp regelbundet och ofta erhåller permission som utnyttjas för brottslig verksamhet är enligt arbetsgruppens mening otillfredsställande. Arbetsgruppen anser därför att permissionsbestämmelsen i 32 § första stycket KvaL bör ändras så att möjligheten att vägra permission vid risk för fortsatt brottslig verksamhet särskilt markeras. Bestämmelsen bör enligt arbetsgruppen utformas så att korttidspermission kan beviljas, om inte påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet eller avsevärd fara för annat missbruk föreligger. Avgörandet om en intagen skall vägras permission på grund av risken för fortsatt brottslig verksamhet förutsätts ske efter en noggrann prövning i det enskilda fallet. Vid bedömningen av missbruksfaran får en rad faktorer vägas mot varandra såsom arten och omfattningen av tidigare kriminalitet, verkställighetens längd, återstående strafftid, pågående narkotikamissbruk etc. Den väsentligaste faktorn vid bedömningen av faran för fortsatt brottslig verksamhet måste emellertid enligt arbetsgruppen vara utfallet av tidigare permissioner.

Enligt 7 § tredje stycket KvaL skall intagen som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år placeras på slutan anstalt, om det med hänsyn till att den intagne saknar fast anknytning till riket eller av andra skäl kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som anges där är placerad i slutan anstalt får under vissa förutsättningar hållas avskild från andra intagna (20 § andra stycket KvaL) och får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill (32 § andra stycket KvaL).

Arbetsgruppen konstaterar att den brottslighet som begås i samband med permissioner och rymningar har mycket liten betydelse för den totala brottsnivån. För en del brott är betydelsen dock större. Detta gäller särskilt väpnade rån mot post- och bankkontor. Andelen sådana brott som begås av permittenter och rymlingar från kriminalvårdens anstalter under år 1976 har beräknats till 16–20 %.

Arbetsgruppen menar att bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL i praxis har erhållit ett alltför snävt tillämpningsområde. Det torde enligt gruppens mening inte ha varit avsett att bestämmelsen enbart skulle gälla brottslingar med internationell anknytning och narkotikabrottslingar. Arbetsgruppen anser att bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL bör utvidgas till att kunna omfatta även intagna som ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig art och detta även om deras brottslighet saknar internationell anknytning. Arbetsgruppen föreslår att den åsyftade ändringen kommer till stånd genom att orden "med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest" utgår ur 7 § tredje stycket KvaL. I sin nya lydelse bör bestämmelsen omfatta inte endast personer som begått grova narkotikabrott eller brott med interna-

tionell anknytning utan även lagöverträdare som ägnat sig åt annan brottslighet av särskilt allvarlig karaktär och därigenom visat likgiltighet för annans liv eller hälsa eller särskild hänsynslöshet. Såsom exempel på avsedd brottslighet nämner arbetsgruppen väpnade bank- eller postrån samt annan förmögenhetsbrottslighet vid vilken gärningsmannen visat hänsynslöshet genom att t. ex. använda sprängmedel. Arbetsgruppen framhåller att prövningen huruvida en intagen skall hänföras till den kategori brottslingar som avses i 7 § tredje stycket KvaL liksom hittills förutsätter en noggrann individuell bedömning av samtliga de faktorer som enligt bestämmelsen inverkar på frågan.

De undersökningar arbetsgruppen haft som grund för sina ställningstaganden har pekat på vissa brister i den praktiska tillämpningen av permissionsbestämmelserna. I syfte att få en bättre ordning till stånd föreslår arbetsgruppen bl. a. följande. Kvalifikationstiderna för regelbunden permission bör iakttas mera strikt. Samtidigt menar arbetsgruppen att kvalifikationstiderna i vissa fall är onödigt långa. Det stora flertalet intagna i lokalanstalt och öppen rixanstalt borde kunna beviljas regelbunden permission redan efter tre månader (i stället för fyra) och sådana intagna borde också kunna beviljas regelbunden permission en gång per månad (i stället för varannan månad). Särskilda permissioner bör inte beviljas slentrianmässigt och arbetsgruppen föreslår att närmare anvisningar meddelas beträffande förutsättningarna för sådana permissioner. Praktiska anvisningar behövs också beträffande förberedelse av permissioner i allmänhet liksom mer detaljerade anvisningar om hur bevakade och beledsagade permissioner skall planeras och genomföras. I fråga om beslutanderätten beträffande permissioner anser arbetsgruppen att det skulle innebära vissa fördelar om bemyndigande av regionchef till styresman för anstalt att fatta beslut om korttidspermission beträffande intagen i lokalanstalt automatiskt återgår, om den intagne gör sig skyldig till permissionsmissbruk som inte är ringa eller till rymning.

Till arbetsgruppen har såväl från kriminalvårdens sida som från polisens sida framhållits att samarbetet dem emellan i vissa avseenden inte fungerar helt tillfredsställande. Från kriminalvården har således pekats på att man ofta inte erhållit besked om brott som intagna gjort sig skyldiga till under permission. Det anges vidare att polisen i regel inte utreder sådan brottslighet utan enbart sänder den intagne åter till anstalten. Polisen har anfört att den många gånger inte, och i vart fall nästan regelmässigt för sent, får besked om när permission beviljats intagna som gjort sig skyldiga till grov brottslighet.

Arbetsgruppen menar att samarbetet mellan kriminalvården och polisen bör väsentligt utökas. Denna fråga torde få närmare övervägas vid överläggningar mellan kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Arbetsgruppen riktar dock uppmärksamheten på vissa åtgärder som snarast bör kunna vidtas och som har direkt samband med permis-

sionsinstitutet. Bl. a. föreslår arbetsgruppen att en kontaktman utses vid varje polismyndighet och kriminalvårdsanstalt. Kontaktmannen skall handha den rapportering som är föreskriven och i övrigt lämna erforderlig information av betydelse för beslut om eller genomförande av permission. För att kriminalvårdsmyndigheten skall kunna göra en riktig och från rätts-säkerhetssynpunkt godtagbar bedömning av faran för fortsatt brottslig verksamhet enligt 32 § KvaL i dess föreslagna lydelse är den i behov av så fullständig information som möjligt beträffande brott begångna under permissioner. Arbetsgruppen vill därför starkt betona önskvärdenheten av att brott begångna under permissioner blir föremål för polisutredning i större omfattning än f. n. är fallet.

2.3 Remissyttrandena

Promemoriaföreslagen har under remissbehandlingen fått ett övervägande gynnsamt mottagande.

De i promemorian föreslagna ändringarna av 7 och 32 §§ KvaL har av flertalet remissinstanser tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Endast en remissinstans, *Övervakarnas riksförbund*, har helt avstyrkt förslaget i dessa delar.

RÅ ansluter sig i huvudsak till vad arbetsgruppen anför och anser det värdefullt inte minst för anstaltsklientelet del att fastare normer införs för reglering av permissioninstitutet. *RÅ* påpekar dock att de överväganden som gjorts möjligen bör ges ett tydligare uttryck i författningstexten, å ena sidan till vägledning för de intagna och å andra sidan för att motverka en alltför liberal praxis från kriminalvårdsmyndigheternas sida, vilken hittills kanske varit alltför slentrianmässig. Lagstiftningen bör alltså inte i alltför stor mån vila på motivuttalanden. Exempelvis nämner *RÅ* att borttagandet av uttrycket "med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket" i 7 § tredje stycket KvaL inte utan vidare ger anvisning om att man nu vill understryka vikten av att särskild restriktivitet bör iakttas beträffande en annan grupp av lagöverträdare. *RÅ* biträder förslaget om en skärpning av praxis när det gäller korttidspermission och förutsätter då att detta kommer till uttryck i lagtexten och författningsanvisningar beträffande samarbetet mellan kriminalvårds- och polismyndigheter.

Enligt *överklagaren i Göteborgs åklagardistrikt* måste vid sidan av utfallet av tidigare permissioner arten och omfattningen av tidigare brottslighet tillmätas avgörande betydelse vid bedömningen av faran för fortsatt brottslig verksamhet under permissioner. Vid t. ex. grov narkotikabrottslighet finns det anledning att tro att en person som ägnar sig åt en sådan sorts organiserad och mestadels väl genomtänkt brottslighet på grund av etablerade kontakter med säljare av narkotika, den förhållandevis lilla risken att bli upptäckt samt möjligheten att snabbt förtjäna stora pengar utsätts för kraftiga frestelser och dessutom många gånger påtryckningar att fortsätta sin

brottslighet. Sådana brott kan dessutom mycket väl begås under permissioner utan att dessa därvid misssköts i övrigt. Det är överåklagarens uppfattning att man över huvud taget när det gäller personer som är väl etablerade inom ett visst brottsområde måste vara särskilt vaken för riskerna av fortsatt brottslig verksamhet i samband med permission.

Länsåklagaren i Hallands län påpekar att om lagstiftaren finner skäl att begränsa permissionerna för det starkt brottsbenägna anstaltsklientelet så kan det kanske vara lämpligt att lagstiftaren samtidigt också uttrycker sitt gillande av en utveckling mot en liberalare tillämpning av permissionsbestämmelserna för övriga intagna. Därigenom understryks samhällets vilja att motverka nackdelarna för de intagna av frihetsberövandet samtidigt som man mycket starkt framhäver avståndstagandet till den form av permissionsmissbruk som består i ny brottslighet under verkställighetstiden.

Svea hovrätt instämmer i allt väsentligt i de sakliga överväganden som redovisas i promemorian. Inte minst vad i promemorian anförs rörande tillämpningen av permissionbestämmelserna m. m. (avsnitt 4.3) synes vara av stor betydelse för att komma till rätta med vissa påvisade brister i systemet. Över huvud taget ger den i promemorian redovisade analysen anledning till den bedömningen att en omdömesgill praktisk tillämpning av gällande regler är det i sammanhanget f. n. mest väsentliga. Vid tillämpningen av permissionsbestämmelserna bör, enligt hovrätten, i enlighet med vad som föreslås i promemorian ökad uppmärksamhet ägnas åt risken för fortsatt brottslig verksamhet. Det är därvid uppenbart att särskild restriktivitet är påkallad i fråga om personer med benägenhet att begå allvarliga brott. Vad angår utformningen av de föreslagna lagändringarna har hovrätten inte någon erinran såvitt avser 7 § KvaL. I fråga om 32 § KvaL anser hovrätten det tveksamt om det föreslagna tillägget rörande "påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet" är nödvändigt. Det synes stå utom allt tvivel att vad som åsyftas täcks av den nuvarande lydelsen och alltså kan tillämpas utan någon formell ändring av bestämmelsen. Tillägget gör dessutom ett något klumpigt intryck från redaktionell synpunkt. Om en särskild markering av risken för fortsatt brottslig verksamhet likväl anses påkallad vid sidan av rekvisitet missbruk förordar hovrätten i vart fall att ordet "påtaglig" utgår. Det innebär enligt hovrättens mening en alltför stark begränsning av möjligheten att vägra permission i fall av fara för fortsatt brottslig verksamhet och är ägnat att försvåra tillämpningen av detta rekvisit. Det torde i sammanhanget ändå framstå som uppenbart att en sådan tillämpning inte får grundas på lösa misstankar utan skall ha täckning i den intagnes tidigare beteende eller andra konkreta omständigheter.

Övervakningsnämnden i Norrköping ifrågasätter beträffande ändringen i 7 § KvaL om det inte vore lämpligare att redan i författningstexten direkt ange vilken typ av brott som åsyftas än att markera skärpningen genom att låta den angivna exemplifieringen utgå och hänvisa tillämpningen till moti-
vuttalanden. Den på föreslagna sätt åstadkomna ändringen ger intryck av att vara av mer redaktionell än saklig natur.

Övervakningsnämnden i Skövde reagerar mot uttalandet att utfallet av tidigare permissioner måste vara den väsentligaste faktorn vid bedömningen av faran för fortsatt brottslig verksamhet. Nämnden anser att man vid denna bedömning lika mycket skall ta hänsyn till den intagnes sinnesändring och beteende under pågående anstaltsvistelse. Den föreslagna ändringen av 7 § KvaL finner nämnden onödig eftersom lagrummet redan nu är tillämpligt på de intagna som ändringen avser.

Utredningen om isolering inom kriminalvården ställer sig tveksam till den föreslagna ändringen av 32 § KvaL. Även intagna som regelmässigt utnyttjar permissioner för ny brottslighet bör ges möjlighet till att regelbundet komma utanför anstalten. Detta önskemål kan tillgodoses genom att de beviljas bevakade permissioner. Om en permission görs bevakad kan nämligen fara för fortsatt brottslig verksamhet sällan föreligga. Att en liten grupp intagna ges tillfälle att under täta permissioner begå omfattande brottslighet kan emellertid också i stor utsträckning förhindras genom att gällande bestämmelser och kvalifikationstider iakttas och genom att inte ringa permissionsmissbruk beivras på så sätt att kommande permission senareläggs. Utredningen ställer sig bakom förslaget om en förkortning av kvalifikationstiderna för vissa grupper intagna. Om en sådan förkortning genomförs och om kvalifikationstiderna strikt iakttas torde behovet av en skärpning av permissionsbestämmelserna bli väsentligt mindre. För att kvalifikationstiden skall kunna förkortas och beviljade permissioner förberedas bättre torde emellertid krävas ett tillskott av assistenter till kriminalvården. Utredningen ställer sig tveksam även till den föreslagna ändringen av 7 § KvaL. Enligt utredningen har arbetsgruppen inte särskilt beaktat att en intagen som hänförs till 7 § tredje stycket KvaL kan hållas avskild från andra intagna enligt 20 § andra stycket KvaL. Mot samhällets behov av skydd skall vägas inte blott den s. k. behandlingen av den intagne såsom gjorts i promemorian utan även de krav humanitära hänsyn ställer. Med hänsyn härtill ifrågasätter utredningen om inte den brottslighet som skall omfattas av bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL fått alltför vid omfattning. Förutom narkotikabrottslighet och brott med internationell anknytning kan brott som utförts med vapen eller vid vilka gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet omfattas. Däremot bör inte blott det faktum att den intagne visat sig oemottaglig för påverkan att upphöra med sin brottslighet i och för sig utgöra tillräcklig grund för att hänföra honom till bestämmelsen. Den utvidgning av möjligheterna att hålla intagen avskild från andra intagna som förslaget till ändring av 7 § tredje stycket KvaL innebär bör närmare övervägas. På samma sätt som kriminalvårdsnämndens praxis i ärenden om villkorlig frigivning inte avses påverkas av den föreslagna ändringen av 7 § tredje stycket KvaL bör också avskildhetsbestämmelsen i 20 § andra stycket KvaL nu lämnas oförändrad. Utredningen kommer att i samband med en total översyn av avskildhetsbestämmelserna i KvaL pröva också omfattningen av detta stadgande.

Bankinspektionen understryker behovet av att ändringar i permissionsbestämmelserna i enlighet med promemorian genomförs när det gäller sådana intagna som gjort sig skyldiga till väpnade rån mot bank- och postkontor. Med sådana brott bör jämföras rån mot värdetransporter samt sprängningar av serviceboxar. Inspektionen ifrågasätter dock om bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL efter den föreslagna ändringen verkligen kommer att tillämpas på hela den avsedda kategorin. Enligt promemoriaförslaget skall det alljämt krävas att den befarande brottsliga verksamheten skall vara "av särskilt allvarlig karaktär". Ordet "särskilt" bör enligt inspektionen utgå. Vidare ifrågasätter inspektionen om inte stadgandet i 32 § andra stycket KvaL, som anger att permission för ifrågavarande kategori skall vara en undantagsföreteelse, bör skärpas genom att man tillfogar det ytterligare villkoret att permissionen kan anordnas på sådant sätt att risken för missbruk är obetydlig.

Advokatsamfundet anser att det föreslagna tillägget i 32 § KvaL snarast ger intryck av att en skärpning av möjligheten för intagna i allmänhet att få permission är åsyftad. Detta eftersom den lilla grupp som ändringen i 32 § KvaL främst tar sikte på i allmänhet också kommer att omfattas av 7 § tredje stycket KvaL i dess i promemorian föreslagna lydelse. Samfundet framhåller dock att det i och för sig ställer sig bakom tanken att permission skall kunna vägras då påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet föreligger.

SAK anser att den totala missbruksfrekvensen av permissioner är avsevärt högre än vad statistiken visar. Det finns anledning att förmoda att permittenters delaktighet vid ouppklarade brott är inte oväsentlig. Insmuggling och langning av narkotika vid återkomst från permission kan med sannolikhet bedömas som mycket vanligt förekommande. *SAK* anser att kriterierna på missbrukat eller misskött permission är vagt formulerade i permissionsbestämmelserna. Därför varierar praxis vid bedömningen från anstalt till anstalt. *SAK* påtalar särskilt den stora oreda som skapades i samband med introduktionen av KvaL. Begreppet "höjd toleransnivå" innebärande bl. a. att man på anstalterna inte skulle fästa så stor vikt vid om permittenten var full eller på annat sätt påverkad vid återkomst från permission har skapat stor osäkerhet hos anstalspersonalen. Personalen upplever mycket påtagligt att den hamnat i ett normkaos. Man är över huvud glad för varje intagen som återkommer efter permission. Detta har också medfört högst olika praxis i vilka fall styresmän anser sig böra hos kriminalvårdsstyrelsen begära prövning enligt 35 § KvaL. *SAK* förmodar att ett okänt antal misskötta permissioner (för sen ankomst, sprit- och narkotika-berusning) inte rapporteras. *SAK* tillstyrker de föreslagna lagändringarna men ifrågasätter om inte den intagnes skötsamhet i anstalt bör vägas in vid prövningen av permissionsärende.

Övervakarnas riksförbund anser att de föreslagna ändringarna av 7 och 32 §§ KvaL inte bör genomföras. Förslagen medför att de skadliga verk-

ningarna av ett frihetsstraff ytterligare ökar. Ändringen av 32 § KvaL skulle få till följd att ett flertal intagna vägras ett från behandlingssynpunkt nödvändigt avbrott i fängelsevistelsen. Om man vid bedömningen av faran för fortsatt brottslig verksamhet går tillbaka och ser efter hur den intagne tidigare skött sina permissioner kommer detta att få till följd att en intagen som tidigare misslyckats med permissioner kommer att löpa en ännu större risk att misslyckas i framtiden, då fängelsestraffet kommer att drabba honom ännu hårdare på grund av uteblivna permissioner. Den föreslagna ändringen av 7 § KvaL kan komma att leda till att gruppen "brottsfixerade" växer samt till att den s. k. återanpassningen av de intagna som tillhör denna grupp avsevärt försämrats.

Föreningen Sverige polischefer tillstyrker de föreslagna lagändringarna. Föreningen framhåller särskilt att den uppfattat innebörden av ändringen i 32 § KvaL bl. a. vara den att prövningen av permissionsansökningar skall ske med särskild noggrannhet i de fall den intagne dömts för svåra våldsbrott, grova narkotikabrott och liknande grövre brott. Permissioner åt intagna tillhörande denna grupp har förorsakat avsevärda problem inte bara för polisen utan vad värre är även för allmänheten. I begreppet permissioner inbegriper föreningen även deltagande i sådana särskilt svårövervakade aktiviteter som idrottstävlingar utanför inhägnat område etc. Visserligen föreligger för den avsedda gruppen av intagna de starkaste skälen för en aktiv återanpassningsinriktad vård men allmänhetens skyddsintresse bör dock inte tvingas i bakgrunden av den anledningen. Särskilt påfallande blir problematiken då fråga är om dömda med långa frihetsstraff som inte skall återanpassas till det svenska samhället utan förpassas ur riket.

RNS förordar att 7 § tredje stycket KvaL får en sådan lydelse att bestämmelsen kan tillämpas på alla som dömts för grovt narkotikabrott, dvs. även på intagna som ådömts ett frihetsstraff på mellan ett och två år. Vidare bör enligt *RNS* möjligheten att vägra permission kunna utnyttjas i högre grad än vad som föreslagits i promemorian. Permission bör sålunda kunna förvägras även andra än dem som bevisligen regelmässigt utnyttjat permissionerna till att begå brott. Följden blir annars att bevisvärigheter vid permissionsmissbruk leder till att den dömda beviljas ny permission trots att han ofta eller kanske t. o. m. vanligen missbrukar sina permissioner. Vid bedömningen av om fara för fortsatt brottslig verksamhet föreligger eller inte förtjänar ett aktuellt narkotikamissbruk mycket stor uppmärksamhet. Stor kriminell belastning är mycket ofta nära förknippad med narkotikamissbruk. Då en permittent med aktuellt missbruk synes ha påtagligt svårt att undvika återfall i såväl missbruk som brott ifrågasätter *RNS* om sådana interner över huvud taget skall beviljas permission på egen hand. Vidare bör insmuggling av narkotika till anstalterna betraktas som ett mycket allvarligt permissionsmissbruk vilket på ett mera uttryckligt sätt bör framgå av själva lagen.

Beträffande de frågor som i promemorian tas upp rörande tillämp-

ningen av permissionsbestämmelserna m. m. samt samarbetet mellan kriminalvården och polisen har ett övervägande antal remissinstanser, i den mån de yttrat sig över dem, tillstyrkt förslagen eller lämnat dem utan erinran.

RÅ avstyrker förslaget till tätare permissioner vid lokalanstalter och öppna rixanstalter. *RÅ* menar att förslaget i denna del saknar tillräckligt underlag i utredningen beträffande avvägningen mellan fördelarna för de intagna och kostnaderna för dessa och för det allmänna. *RÅ* hänvisar till vad som om detta anförts i betänkandet *Kriminalvård i anstalt* (SOU 1971: 74) sid. 154 f. *RÅ* anför vidare.

Beträffande samarbetet mellan kriminalvården och polisen är det som arbetsgruppen påpekat uppenbart att detta f. n. inte är helt tillfredsställande, vilket synes ha sin grund i dels att uttryckliga föreskrifter saknas för polisens vidkommande, dels att de anvisningar som gäller för kriminalvården inte iakttas fullt ut. Jag vill understryka de synpunkter som lämnats om frågans snara lösning. Jag ställer mig dock tveksam till antydningen att ofullständiga brottsutredningar skulle få utgöra beslutsunderlag för kriminalvårdsmyndighet i permissionsfrågor på annat sätt än att fortsatt permission bör kunna vägras i avbidan på att utredningen görs fullständig. Från rätts-säkerhetssynpunkt kan hävdas att endast klart utredda och erkända brott borde få beaktas. Jag är mot denna bakgrund inte främmande för att polisen åläggs att tidsmässigt söka prioritera utredningar av brott begångna under permission. Vidare kan ifrågasättas om inte åklagarinträde alltid bör ske före underrättelse till kriminalvårdsmyndighet. Härigenom skulle man få vissa garanti för att meddelandet är tillräckligt välgrundat från rätts-säkerhetssynpunkt. Praktiskt sett syfter jag exempelvis på att man bör undvika den konfliktsituationen att en polisrapport om brottsmisstanke, som föranleder permissionsindragning, senare inte leder till beslut om åtal eller underlåtelse härav på grund av att brott ej kan anses styrkt. En viss fara ligger nämligen erfarenhetsmässigt i att det hårt belastade klientel som det här är fråga om — låt vara inte oberättigat — i regel å priori utsätts för misstanke om brott på permissionsorten, i synnerhet när polisen på förhand fått underrättelse om deras vistelse.

Länsåklagaren i Örebro län anför att det självfallet endast ankommer på åklagare att avgöra om brott begångna under rymning kan medföra ytterligare påföljd. Förslaget att polisen i vissa fall skall göra utredningar med lägre ambitionsgrad att användas enbart av kriminalvårdsmyndighet som beslutsunderlag avvisas.

Kriminalvårdsstyrelsen upplyser att en omarbetning av gällande anvisningar för permission f. n. pågår inom styrelsen. Omarbetningen, som sker enligt de riktlinjer som anges i promemorian, beräknas vara slutförd i samband med att lagändringarna träder i kraft. Vid samma tidpunkt bör riktlinjer ha dragits upp för hur ett närmare samarbete mellan polis och kriminalvård i permissionsärenden skall utformas. *Kriminalvårdsstyrelsen* betonar att det inte minst vid bedömning av om ny permission skall beviljas vid misstanke om att brott begåtts under tidigare permission är angeläget att

samarbetet med polisen fungerar tillfredsställande. Vid en sådan bedömning skall en avvägning göras mellan å ena sidan risken för fortsatt brottslig verksamhet och å andra sidan den enskilde intagnes rättssäkerhetsintresse. Det är därvid av största vikt att kriminalvårdsmyndigheterna har tillgång till fullständigast möjliga information från polisen rörande grunden för misstanken. Kriminalvårdsstyrelsen anför vidare att det beträffande de särskilda permissionerna är angeläget att man för visst fall inte hårdrar resonemanget om att permissionen kan tillgodoses på annat sätt. Särskilda permissioner fyller en inte oväsentlig funktion inför många intagnas frigivning. Främst för lokalanstalternas del bör det även fortsättningsvis finnas utrymme för särskilda permissioner inför frigivningen.

LO ansluter sig i och för sig till förslagen om ett förbättrat informationsutbyte mellan kriminalvård och polis och bättre utredning av brott begångna under permission. men konstaterar att det i promemorian inte gjorts några beräkningar av vilka resurser det kräver att genomföra förslaget. LO anser också att rättssäkerhetsaspekterna behandlas alltför knapphändigt. Tillfredsställande rättssäkerhetsgarantier för den enskilde intagne måste skapas innan förslaget genomförs. LO är vidare tveksam till tanken på att vid lokalanstalter permissionsmissbruk skall leda till att beslutanderätten beträffande permissioner återgår till regionchefen. Förslaget rymmer risk för byråkrati och fördröjning av besluten. Man bör inte minska kraven på anstaltscheferna utan se till att dessa verkligen tar på sig det fulla ansvaret.

Statsanställdas förbund menar att en minskning av kvalifikationstiderna för erhållande av regelbunden permission medför behov av mer personal inom kriminalvården.

SACO/SR betonar att vad som saknas inom kriminalvården är möjligheter att inbegripa permissionsinstitutet i ett psykosocialt behandlingssamarhang. SACO/SR stöder förslaget att frivårdsorganisationen bör bistå en intagen redan under anstaltstiden under förutsättning att psykologorganisationen inom frivården får mera resurser för att kunna hinna med arbetet också på lokalanstalterna. Även flera rixanstalter har behov av egna psykologtjänster. Enligt SACO/SR är vidare förslaget om att beslutanderätten vid misskött permission vid lokalanstalt skall återgå till regionchefen inte helt invändningsfritt. Risk föreligger för en omfattande byråkratisering.

TCO understryker att det förslag som läggs fram om att även misstanke om brott skall ligga som grund för beslut om permission inte får användas på sådant sätt att rättssäkerheten kan ifrågasättas. Vidare bör samarbetet mellan polis och kriminalvård kunna ske på sådana villkor att exempelvis polisens uppfattning om den intagnes förhållanden under den tid han varit avviken från anstalt tas med i bedömningen då ny permission skall beviljas.

Föreningen Sveriges statsåklagare finner det vanskligt från rättssäkerhetssynpunkt att polisen i fall då skuldfrågan inte är klarlagd till kriminal-

vården rapporterar misstankar mot en intagen om brottsligt förfarande och att sådant material läggs till grund för en skärpning i behandlingen av den intagne. Såsom underlag för kriminalvårdsmyndighets bedömning av faran för fortsatt brottslig verksamhet bör tjäna åtalsbeslut och åtalsunderlåtelse som på sedvanligt sätt kan fås genom personbladsrutinen inom RI-systemet.

Föreningen Sveriges åklagare ifrågasätter om inte åklagare alltid bör inträda som förundersökningsledare innan underrättelse om brott som intagen misstänks ha begått under permission avges till kriminalvårdsmyndighet. Härigenom skulle viss garanti erhållas för att meddelande endast lämnas i sådana fall då misstanken är från rättssäkerhetssynpunkt tillräckligt välgrundad.

SAK ställer sig i princip positiv till förslaget att förkorta kvalifikationstiderna för erhållande av regelbunden permission. En sådan utvidgning av permissionsinstitutet innebär dock ökade kostnader för statsverket dels för mer personal på anstaltssidan, dels för täckning av de intagnas utgifter i samband med permission. SAK är vidare allmänt positiv till vad som anförs i promemorian om beslutanderätten beträffande permissioner, men vill inte oförbehållsamt instämma i förslaget att bemyndigande om att besluta i permissionsärende vid lokalanstalt skall återgå efter missbruk. Omgången med att begära prövning av permissionsärenden hos högre instanser underlättar på intet sätt styresmännens resp. assistenternas arbetsuppgifter. Vad beträffar inte endast riksanstalterna utan också lokalanstalterna anser SAK det viktigt att de inspekteras av personal från kriminalvårdsstyrelsen. SAK anser slutligen att det efter ändringen år 1976 av 47 § KvaL, som medförde att permissionsmissbruk inte längre kan disciplinärt bestraffas, blivit svårare för intagna att återkomma i rätt tid efter permission. Många intagna ser det nu närmast som en rättighet att ta "semester" på lämplig tidpunkt.

2.4 Överväganden

1973 års kriminalvårdsreform innebar bl. a. att man i ökad utsträckning satsade på öppna vårdformer och andra åtgärder såsom generösa permissionsbestämmelser i syfte att underlätta de intagnas anpassning i samhället. Därmed ökades också möjligheterna för de intagna att avvika från anstalterna genom rymningar eller genom att inte återvända efter permission. Mot bakgrund av en stigande brottslighet och i ljuset av vissa uppmärksammade rymningar och fritagningar har man i den allmänna debatten ibland gjort gällande att de nya reglerna inte tillgodoser samhällets behov av skydd mot det mest brottsaktiva klientelet. Man har även ifrågasatt om inte 1973 års kriminalvårdsreform med dess mera liberala permissionsbestämmelser är en av orsakerna till den ökande brottsligheten.

Mot denna bakgrund tillsattes hösten 1976 inom justitiedepartementet

en arbetsgrupp med representanter även för kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Gruppen fick i uppdrag att kartlägga permissionsbestämmelsernas tillämpning och effekt och pröva behovet av åtgärder för att begränsa eventuellt permissionsmissbruk. Gruppen har i december 1977 presenterat sina överväganden i en departementspromemoria, Permissioner inom kriminalvården.

I promemorian läggs fram förslag rörande permissionssystemet. Förslagen syftar till att minska riskerna för att permissioner missbrukas. Arbetsgruppen har därvid koncentrerat sig på det missbruk som består i att den intagne begår nya brott. I promemorian förslås ändringar i 7 och 32 §§ KvaL. Vidare framläggs förslag rörande tillämpningen av permissionsbestämmelserna samt samarbetet mellan kriminalvården och polisen.

Promemorian har remissbehandlats. Den har därvid fått ett övervägande positivt mottagande. Även jag anser promemorieförslaget vara väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

I promemorian konstateras att den brottslighet som begås i samband med permissioner och rymningar betyder mycket litet för den totala brottsnivån. Arbetsgruppens undersökningar visar också att det vidgade permissionsinstitutet som infördes genom KvaL för de flesta intagna har visat sig fungera väl. Omkring 90 % av permissionerna sköts. Med hänsyn härtill kan jag ansluta mig till arbetsgruppens uppfattning att det inte är påkallat med en sådan skärpning av permissionsbestämmelserna som skulle leda till en allmän minskning av antalet beviljade permissioner. Permissionsinstitutet kan utgöra ett värdefullt medel i behandlingen av dem som är intagna i anstalt. Arbetsgruppens undersökningar ger snarast stöd för uppfattningen att det bör vara möjligt att ytterligare liberalisera permissionsbestämmelserna för vissa grupper intagna. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Även om således permissionerna i allmänhet utnyttjas av de intagna på avsett sätt visar arbetsgruppens material att en mindre grupp intagna, uppskattningsvis omfattande tvåhundra – trehundra personer som är tidigare starkt kriminellt belastade, i mycket stor utsträckning begår nya brott under permissioner. Undersökningsmaterialet antyder också att denna grupp tycks erhålla permission i större omfattning än övriga intagna. En sådan ordning är självklart inte tillfredsställande. Jag biträder därför arbetsgruppens förslag om en skärpning av permissionsbestämmelsen i 32 § första stycket KvaL så att möjligheten att vägra permission vid risk för fortsatt brottslighet särskilt markeras.

Förslaget innebär att korttidspermission skall kunna beviljas, om inte påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet eller avsevärd fara för annat missbruk föreligger.

Under remissbehandlingen har det föreslagna tillägget "påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet" fått viss kritik dels för att det inte skulle vara tillräckligt klargörande, dels för att tillägget inte skulle vara nödvändigt.

En remissinstans har vidare förordat att ordet påtaglig skall utgå eftersom det innebär en alltför stark begränsning av möjligheten att vägra permission i fall av fara för fortsatt brottslig verksamhet och dessutom är ägnat att försvåra tillämpningen av detta rekvisit. För egen del godtar jag arbetsgruppens lagtekniska lösning. Genom kravet på att faran för fortsatt brottslig verksamhet skall vara påtaglig klargörs att tillägget tar sikte främst på den begränsade grupp av kriminellt aktiva intagna som mera regelmässigt utnyttjar permission för ny brottslighet. Någon allmän skärpning av möjligheten för de intagna att erhålla permission är, som jag nyss nämnt, inte avsedd. Den valda formuleringen är enligt min mening nödvändig för att förebygga missförstånd på denna punkt.

Arbetsgruppen menar att man vid prövningen av missbruksfaran får väga en rad faktorer mot varandra såsom arten och omfattningen av tidigare kriminalitet, verkställighetens längd, återstående strafftid, pågående narkotikamissbruk etc. Den väsentligaste faktorn måste dock enligt arbetsgruppen vara utfallet av tidigare permissioner. Dessa uttalanden har föranlett vissa remissinstanser att framhålla andra faktorer som mera avgörande för bedömningen. För egen del vill jag understryka att det av hänsyn till rättssäkerheten givetvis är nödvändigt att kriminalvårdsmyndigheterna gör en så noggrann prövning av det individuella fallet som är möjlig varvid samtliga relevanta faktorer får vägas mot varandra. Det ligger därvid i sakens natur att man tar särskild hänsyn till vad som har förekommit i samband med tidigare permissioner. Mot bakgrund av den ökade risk för brottslighet som ofta hänger samman med ett pågående, intensivt narkotikamissbruk bör den aktuella situationen i detta hänseende också noga beaktas. Jag ansluter mig i allt väsentligt till arbetsgruppens överväganden på denna punkt.

För att kriminalvårdsmyndigheterna skall kunna göra en från olika synpunkter tillfredsställande bedömning av faran för fortsatt brottslig verksamhet behövs ökade insatser av polisen för att utreda brott begångna under permissioner. Vidare behövs ett bättre och utvidgat informationsutbyte mellan polis och kriminalvård. Till dessa frågor återkommer jag i det följande.

Den nyssnämnda minst sagt förvånande uppgiften att det särskilt brottsintensiva klientelet synes ha fått permission i större omfattning än andra intagna kan bl. a. bero på att de i större utsträckning än normalklientelet ansöker om särskild permission enligt 32 § första stycket andra punkten KvaL. Som arbetsgruppen påpekar bör särskild permission inte beviljas med mindre den verkligen fyller en väsentlig funktion som inte kan tillgodoses på annat sätt. Framför allt när det föreligger fara för missbruk av permission bör man enligt min mening noga undersöka om inte ändamålet med permissionen kan tillgodoses på annat sätt. Och om man finner att särskild permission bör ges – som kriminalvårdsstyrelsen påpekar fyller särskilda permissioner en inte oväsentlig funktion inför många intagnas fri-

givning – måste denna förberedas och planeras så noggrant och detaljerat som möjligt. Uttalade risker för missbruk bör vidare kunna uppvägas av att den intagne under permissionen ställs under bevakning.

Arbetsgruppen konstaterar att en större andel brott begås under frigivningspermissioner än under andra former av vistelse utanför anstalt och efter rymningar. Med hänsyn bl. a. till syftet med institutet frigivningspermission delar jag emellertid gruppens mening att det inte finns anledning föreskriva att man vid prövningen av fråga om sådan permission skall ta hänsyn till faran för missbruk. Det finns dock anledning att poängtera att i fall då risken för missbruk under frigivningspermission bedöms vara särskilt framträdande ökad omsorg bör läggas ned på att förbereda permissionen.

Som jag tidigare har nämnt tyder arbetsgruppens material på att den brottslighet som begås i samband med permissioner och rymningar har en mycket liten betydelse för den totala brottsnivån. För en speciell brottstyp är förhållandet dock helt annorlunda, nämligen väpnade rån mot post- och bankkontor. Andelen sådana brott i hela landet som begicks av permittenter och rymningar från kriminalvårdens anstalter under år 1976 har beräknats utgöra 16–20%. Av arbetsgruppens material framgår att intagna som dömts till långvariga frihetsberövanden inte sällan har missbrukat förmånen av permission genom att avvika och begå allvarliga brott.

Enligt 7 § tredje stycket KvaL skall intagen som har dömts till fängelse lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år placeras på slutan stalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller av andra skäl kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Intagen som avses i 7 § tredje stycket kan enligt vissa bestämmelser i KvaL särbehandlas på olika sätt. Således kan han under vissa omständigheter hållas avskild från andra intagna, om det kan befaras att han planlägger rymning eller att annan planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sätts i verket (20 § andra stycket KvaL). Vidare får, som tidigare har nämnts, sådan intagen beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger (32 § andra stycket KvaL). Intagen som omfattas av 7 § tredje stycket hör också som regel till det klientel som enligt kriminalvårdsnämndens praxis inte kan påräkna villkorlig frigivning efter halva strafftiden utan friges villkorligt först när han har avtjänat två tredjedelar av denna.

Enligt förarbetena till KvaL utgörs det klientel som avses med 7 § tredje stycket av lagöverträdare som har ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig natur, inte sällan med internationell anknytning. Främst avses personer som har ägnat sig åt grov narkotikabrottslighet.

Arbetsgruppen menar att bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL i

praxis har erhållit ett något för snävt tillämpningsområde. Det har inte varit avsett att bestämmelsen enbart skulle avse brottslingar med internationell anknytning och narkotikabrottslingar. Arbetsgruppen anser att bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL bör utvidgas till att kunna omfatta även intagna som har ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig art och detta även om deras brottslighet saknar internationell anknytning eller avser annat än grova narkotikabrott. Arbetsgruppen föreslår att det sker genom att orden "med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest" utgår ur 7 § tredje stycket KvaL. Med denna lydelse bör bestämmelsen omfatta inte endast personer som begått grova narkotikabrott eller brott med internationell anknytning utan även lagöverträdare som har ägnat sig åt annan brottslighet av särskilt allvarlig karaktär och därigenom visat likgiltighet för annans liv eller hälsa eller särskild hänsynslöshet. Såsom exempel på avsedd brottslighet nämner arbetsgruppen väpnade bank- eller postrån samt annan förmögenhetsbrottslighet vid vilken gärningsmannen visat hänsynslöshet t. ex. genom att använda sprängmedel. Arbetsgruppen framhåller att prövningen huruvida en intagen skall hänföras till den kategori brottslingar som avses i 7 § tredje stycket liksom hittills förutsätter en noggrann individuell bedömning av samtliga de faktorer som enligt bestämmelsen inverkar på frågan.

Arbetsgruppens förslag har mottagits positivt av remissinstanserna. Endast en remissinstans avstyrker helt. För egen del ansluter jag mig till uppfattningen att bestämmelsen har fått ett väl snävt tillämpningsområde. 7 § tredje stycket KvaL bör därför ändras.

Arbetsgruppens förslag att orden "med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest" skall utgå ur bestämmelsen har mött viss kritik under remissbehandlingen.

Övervakningsnämnden i Norrköping förordar att man i författningstexten direkt anger vilken typ av brott som åsyftas. Liknande synpunkter framförs av RÅ. För egen del godtar jag arbetsgruppens lagtekniska lösning. Det är enligt min mening inte lämpligt att uttryckligen läsa bestämmelsen till vissa brott. Därmed skulle man riskera en automatik i tillämpningen knuten till brottstypen i stället för en noggrann individuell prövning av rymnings- och återfallsrisk. Bestämmelsen tar liksom hittills främst sikte på personer som har ägnat sig åt grov narkotikabrottslighet eller brott med internationell anknytning. Trots att lagrummet även i fortsättningen bör tillämpas med stor försiktighet bör emellertid även lagöverträdare som har ägnat sig åt annan brottslighet av särskilt allvarlig karaktär och därigenom visat likgiltighet för annans liv eller hälsa eller särskild hänsynslöshet kunna omfattas av bestämmelsen. Som exempel på avsedd brottslighet kan nämnas väpnade bank- eller postrån samt annan förmögenhetsbrottslighet vid vilken gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet genom att t. ex. använda sprängmedel. Som arbetsgruppen framhåller kan hänsyns-

lösheten även manifesteras i en långvarig och mycket frekvent kriminalitet av allvarlig beskaffenhet genom vilken den intagne har visat sig oemottaglig för påverkan att upphöra med sin brottslighet. Prövningen huruvida en intagen skall hänföras till den nu angivna kategorin brottslingar förutsätter liksom hittills en noggrann individuell bedömning av samtliga relevanta faktorer. Det skall således föreligga en klart uttalad risk för att den intagne skall avvika och dessutom för att han skall fortsätta en brottslighet av särskilt allvarlig karaktär.

Den nu förordade ändringen får betydelse för möjligheterna såväl att avskilja en intagen från övriga intagna enligt 20 § andra stycket KvaL som att meddela korttidspermission enligt 32 § andra stycket KvaL. Däremot bör som arbetsgruppen påpekar kriminalvårdsnämndens praxis i ärenden om villkorlig frigivning inte påverkas av lagändringen.

Jag har i det föregående antytt vikten av att särskilda permissioner och frigivningspermissioner noga förbereds i syfte att förebygga återfall i brott. Arbetsgruppen föreslår också att närmare anvisningar meddelas beträffande särskilda permissioner liksom i fråga om permissioner i allmänhet. Särskilt anges att kvalifikationstiderna för regelbunden permission bör iaktas mera strikt än som synes ske f. n. Mera detaljerade anvisningar anses också behövas om hur bevakade och beledsagade permissioner skall planeras och genomföras. Beträffande den närmare innebörden av arbetsgruppens förslag i dessa delar hänvisar jag till bilaga I (avsnitt 4.3.1–4.3.4). Förslagen har lämnats utan erinran av remissinstanserna. Även jag finner dem välbetänkta. Det ankommer på kriminalvårdsstyrelsen att meddela sådana anvisningar. Av styrelsens remissyttrande framgår att arbetet med att omarbета gällande anvisningar för permission redan har påbörjats. Omarbetningen sker enligt de riktlinjer som har angivits i promemorian och beräknas vara slutförd i samband med att de föreslagna lagändringarna kan träda i kraft.

Arbetsgruppens undersökningar ger som nämnts visst stöd för uppfattningen att det bör vara möjligt att ytterligare liberalisera permissionsbestämmelserna för vissa grupper av intagna. Arbetsgruppen menar sålunda att det stora flertalet intagna vid lokalanstalt och öppen rixanstalt borde kunna beviljas regelbunden permission efter tre månader i stället för som nu efter fyra månader. Vidare kan enligt arbetsgruppen övervägas om inte vid lokalanstalt och öppen rixanstalt regelbunden permission borde kunna beviljas en gång per månad. I dag beviljas sådan permission en gång varannan månad. Dessa förslag har under remissbehandlingen i stort sett lämnats utan erinran. RÅ avstyrker dock att de intagna vid lokalanstalter och öppna rixanstalter skulle erhålla regelbunden permission med kortare mellanrum än f. n. RÅ menar att förslaget i denna del saknar tillräckligt underlag i utredningen beträffande avvägningen mellan fördelarna för de intagna och kostnaderna för dessa och för det allmänna. Några ytterligare remissinstanser har också betonat att en minskning av kvalifikationstiderna

för erhållande av regelbunden permission kommer att medföra ökade kostnader för statsverket. För egen del vill jag ånyo understryka permissionernas värde för de intagnas anpassning i samhället. Även humanitära skäl talar för en liberal syn i dessa frågor. De merkostnader som ett genomförande av förslaget kan medföra är svåra att beräkna men torde knappast vara av en sådan storlek att man av kostnadsskäl bör avstå från den föreslagna ändringen. Jag biträder därför arbetsgruppens förslag. Det ankommer på kriminalvårdsstyrelsen att meddela föreskrifter om permissionsfrekvens m. m.

Arbetsgruppen tar också upp frågan om beslutanderätten beträffande permissioner. Gruppen förordar en föreskrift som innebär att ett bemyndigande av regionchefen till styresman för lokal anstalt att fatta beslut om korttidspermission automatiskt återgår, om den intagne gör sig skyldig till permissionsmissbruk som inte är ringa eller till rymning. Detta förslag innefattar enligt LO och SACO/SR risker för ökad byråkrati m. m. För egen del menar jag att riskerna härför inte bör överbetonas. I en del regioner går redan i dag beslutanderätten i dessa fall åter till regionchefen. Som arbetsgruppen betonar är det viktigt att permissionsmissbruk beivras, om man skall kunna upprätthålla ett permissionssystem med ofta återkommande permissioner. De intagna torde komma att uppfatta en återgång av beslutanderätten som en sanktion i sig. En återgångsregel skulle också skapa förutsättningar för en enhetligare permissionspraxis inom regionen och bättre garantier för att kvalifikationstiderna för erhållande av ny permission efter missbruk iakttas. Jag biträder därför arbetsgruppens förslag. Det ankommer på kriminalvårdsstyrelsen att meddela erforderliga föreskrifter.

Beträffande riksanstalterna överväger arbetsgruppen en ordning som motsvarar vad som nyss har förordats beträffande lokalanstalterna nämligen att beslut om korttidspermission efter missbruk överflyttas från styresmannen till kriminalvårdsstyrelsen. Tanken avvisas emellertid av gruppen. Jag har samma uppfattning. Ett sådant förfarande skulle bli för administrativt tungrott för att i praktiken fungera väl. Som arbetsgruppen framhåller är det emellertid angeläget att kriminalvårdsstyrelsen genom inspektioner och på annat sätt fortlöpande kontrollerar att de gällande reglerna för permission efterlevs och detta på såväl anstalts- som regionnivå.

Den ändring i 32 § andra stycket KvaL som jag har förordat i det föregående förutsätter ett förbättrat samarbete mellan kriminalvården och polisen bl. a. för att säkra ett gott beslutsunderlag åt kriminalvårdens myndigheter vid prövning av fråga huruvida påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet utgör hinder för bifall till permissionsansökan. Arbetsgruppen menar att frågan om ett närmare samarbete mellan kriminalvården och polisen får övervägas vid överläggningar mellan kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Enligt vad jag har erfarit pågår sådana överläggningar f. n. Arbetsgruppen riktar vidare uppmärksamheten på vissa åtgärder som snarast bör kunna vidtas och som har direkt samband med

permissionsinstitutet. Bl. a. föreslår arbetsgruppen att en kontaktman utses vid varje polismyndighet och kriminalvårdsanstalt. Kontaktmannen skall handha den rapportering som är föreskriven och i övrigt lämna erforderlig information av betydelse för beslut om eller genomförandet av permission. Frågan om sådana kontaktmän samt omfattningen av den rapportering som bör ske övervägs vid överläggningarna mellan kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen.

Arbetsgruppen tar särskilt upp frågan i vilken omfattning polisen skall utreda brott begångna av permittenter. I dag är förhållandet det att sådana brott ofta inte blir föremål för utredning, om ej permittenten har tagits på bar gärning eller erkänner brottet. Anledningen härtill är följande. Polisen har inte resurser att utreda alla brott. En prioritering måste därför göras. Inom polisen har man den uppfattningen att brott begångna under permission många gånger inte medför någon ytterligare påföljd för permittenten. Av denna anledning underlåter man i tveksamma fall att starta en vidlyftig utredning. Arbetsgruppen understryker att det naturligtvis är önskvärt att brott begångna under permissioner utreds på ett sådant sätt att skuldfrågan blir klarlagd. Men även om brottsutredningen inte görs fullständig torde det dock vara av stort värde för kriminalvårdsmyndigheten att den som underlag för sitt agerande får ett så fylligt utredningsmaterial som möjligt. Flera rätt väl grundade misstankar om brottslig verksamhet under permission bör kunna vara tillräckligt för att kriminalvårdsmyndigheten skall kunna fatta ett från rättssäkerhetssynpunkt godtagbart beslut om avslag på en permissionsansökan.

Arbetsgruppens sistanämnda uttalande har föranlett viss remisskritik. RÅ har ställt sig tveksam till antydningen att ofullständiga brottsutredningar skulle få utgöra beslutsunderlag för kriminalvårdsmyndighet i permissionsfrågor på annat sätt än att fortsatt permission bör kunna vägras i avbidan på att utredningen görs fullständig. Från rättssäkerhetssynpunkt kan hävdas att endast klart utredda och erkända brott borde få beaktas. RÅ är mot denna bakgrund inte främmande för att polisen åläggs att tidsmässigt söka prioritera utredningar av brott begångna under permission. Vidare kan enligt RÅ ifrågasättas om inte åklagarinträde alltid bör ske före under rättelse till kriminalvårdsmyndighet. Härigenom skulle man få viss garanti för att meddelandet är tillräckligt välgrundat ur rättssäkerhetssynpunkt. Länsåklagaren i Örebro län, Föreningen Sveriges statsåklagare samt Föreningen Sveriges åklagare har anfört liknande synpunkter. TCO har understrukit att det förslag som läggs fram om att även misstanke om brott skall kunna läggas som grund för beslut om vägrad permission inte får användas på sådant sätt att rättssäkerheten kan ifrågasättas. Även LO har tryckt på rättssäkerhetsaspekten.

För egen del vill jag erinra om att en väsentlig faktor vid bedömningen av faran för fortsatt brottslig verksamhet bör vara utfallet av tidigare permissioner. Har den intagne missbrukat dessa genom att begå nya brott är

faran för fortsatt brottslig verksamhet mera påtaglig. Vad som har sagts nu måste dock vägas mot rättssäkerhetsaspekterna. Det är naturligtvis önskvärt av rättssäkerhetsskäl att skuldfrågan är klarlagd. Rättsväsendets resurser är emellertid begränsade och det är inte realistiskt att räkna med att alla misstankar om brott blir föremål för en grundlig polisutredning och åklagarprövning. Med hänsyn till att arbetsgruppens förslag synes ha blivit föremål för olika tolkningar vid remissbehandlingen vill jag understryka att den som prövar permissionsfrågan måste ha mer än vaga misstankar om att brott har begåtts att lägga till grund för ett beslut om avslag på permissionsansökan. Däremot kan rättssäkerhetsskäl inte motivera en ordning som innebär att permissioner beviljas personer som på mycket goda grunder kan antas ha begått brott under tidigare permissioner men där full bevisning därom inte stått att uppbringa. Flera välgrundade misstankar om brottslig verksamhet under permission bör enligt min mening vara tillräckligt för att kriminalvårdsmyndigheten skall kunna fatta ett från rättssäkerhetssynpunkt godtagbart beslut om avslag på en permissionsansökan. Jag vill emellertid i likhet med arbetsgruppen starkt betona önskvärdheten av att brott begångna under permission blir föremål för polisutredning i större omfattning än som f. n. är fallet. Kriminalvårdsstyrelsens och rikspolisstyrelsens nyss nämnda överläggningar avser bl. a. den frågan.

3 Kroppsvisitation m. m.

3.1 Inledning

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen i den lydelse som trädde i kraft den 1 januari 1977 är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot bl. a. påtvingat kroppsligt ingrepp, kroppsvisitation och husrannsakan. Inskränkning i dessa grundläggande fri- och rättigheter får enligt 12 § första stycket samma kap. göras endast genom lag. Enligt övergångsbestämmelserna till regeringsformen äger emellertid äldre författning eller föreskrift fortsatt giltighet utan hinder av att den inte har kommit till i den ordning som skulle ha iakttagits vid tillämpning av regeringsformen i dess nya lydelse. En sådan äldre författning eller föreskrift får däremot inte längre ändras i samma ordning som den har tillkommit. Nya bestämmelser i ämnet får meddelas endast med iakttagande av regeringsformen i dess nya lydelse. Det innebär att om en myndighet vill ha en ändring till stånd beträffande bestämmelser som myndigheten före utgången av år 1976 har utfärdat om rätt att företa t. ex. kroppsvisitation eller kroppsbesiktning så kan ändringen ske endast genom lag.

Bestämmelserna i 2 kap. 6 § regeringsformen gäller i princip också i förhållande till intagna i kriminalvårdsanstalt, häktade, anhållna m. fl. utan hinder av att de har berövats friheten. Redan tillkomsten av de nyssnäm-

da bestämmelserna i regeringsformen motiverar enligt min mening att man prövar frågan om en reglering i lag av husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning på kriminalvårdsanstalter, häkten och liknande institutioner. En sådan prövning aktualiseras dessutom av kriminalvårdsverkets önskemål om att ersätta det s. k. vårdcirkuläret [Kriminalvårdsstyrelsens cirkulär nr 1/1974 Föreskrifter i anslutning till lagen om kriminalvård i anstalt (KvaL) och Kungl. Maj:ts kungörelse med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av lagen om kriminalvård i anstalt (KvaI.K)] med ett nytt. Vårdcirkuläret innehåller sådana bestämmelser om kroppsbesiktning och kroppsvisitation som numera kräver lagform.

3.2 Nuvarande ordning

Bestämmelserna om husrannsakan hos samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning av intagna i kriminalvårdsanstalt återfinns i 7 och 130–132 §§ vårdcirkuläret. I 7 § första stycket föreskrivs sålunda att i samband med intagningen skall visitering ske av kläder och annan egendom som skall föras in i anstalten. Vidare föreskrivs i 130 § första stycket att de intagnas bostadsrum och där befintlig egendom skall visiteras för att förebygga, uppdaga eller utreda rymningsförberedelser, innehav av otillåten egendom eller andra förhållanden som kan äventyra säkerheten inom anstalten. För nyss angivna ändamål får enligt 130 § andra stycket även kroppsvisitation och kroppsbesiktning ske av intagen. I 131 och 132 §§ ges slutligen vissa bestämmelser om tillvägagångssättet vid kontrollerna samt om beslutsordningen m. m.

Motsvarande bestämmelser gäller för dem som har häktats, anhållits eller på liknande sätt berövats friheten. Enligt 2 § första stycket första meningen häkteslagen skall sålunda häktad visiteras senast vid ankomsten till förvaringslokalen. I 83 § första och andra styckena i det s. k. häktescirkuläret I (Kriminalvårdsverkets författningssamling 1977: 1) finns dessutom föreskrifter som motsvarar dem i 130 § första och andra styckena vårdcirkuläret. Ytterligare föreskrifter rörande tillvägagångssättet och beslutsordningen m. m. återfinns i 2 § häkteslagen, 4 § förordningen (1976: 376) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. (häktesförordningen) samt 84 och 85 §§ häktescirkuläret I.

3.3 Överväganden

Det är uppenbart att sådana kontrollåtgärder som husrannsakan hos samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning av dem som har berövats friheten måste kunna vidtas för att uppdaga innehav av otillåten egendom eller andra förhållanden som kan äventyra säkerheten inom förvaringslokalen. Som framgår av det föregående är dessa krav också tillgodosedda inom ramen för den nuvarande författningsregleringen, och det är i princip

endast föreskrifterna i regeringsformen i dess lydelse fr. o. m. den 1 januari 1977 som föranleder mig att nu ta upp dessa frågor. När så sker, vill jag emellertid passa på att föreslå en del smärre ändringar.

Till en början skall jag något beröra begreppsbildningen när det gäller kontrollåtgärder. Begreppet "visitering" används exempelvis i häktescirkuläret I som samlingsrubrik för å ena sidan undersökning av de intagnas bostadsrum m. m. och å den andra kroppsvisitation eller kroppsbesiktning. I 7 § vårdcirkuläret används begreppet så att det närmast utesluter i varje fall kroppsbesiktning. Vidare brukas i 4 § häktesförordningen begreppet "visitation" på ett sätt som i första hand för tankarna till kroppsvisitation samtidigt som det måste anses åtminstone delvis innesluta kroppsbesiktning och utesluta husrannsakan. Jämsides med begreppen visitering och visitation förekommer alltså dessutom de mera preciserade begreppen "kroppsvisitation" och "kroppsbesiktning". Begreppet "husrannsakan" förekommer däremot inte i detta sammanhang.

Det är mot bakgrund av vad jag nu har sagt klart att man vid författningsregleringen av kontrollåtgärderna i samband med frihetsberövanden till en del har avvikit från terminologin i t. ex. rättegångsbalkens bestämmelser om tvångsmedel med anledning av misstanke om brott. När det gäller begreppet "husrannsakan" har jag – som jag strax skall utveckla – förståelse för avvikelserna från den gängse terminologin. Vad angår begreppen "kroppsvisitation" och "kroppsbesiktning" är dessa emellertid mycket väl lämpade som beteckning på sådana kontrollåtgärder som avses här, inte minst emedan de genom auktoritativa uttalanden i skilda sammanhang måste betraktas som förhållandevis noggrant definierade. Jag anser därför att en lagreglering av de kontrollåtgärder som direkt rör den kroppsliga integriteten helt bör bygga på begreppen "kroppsvisitation" och "kroppsbesiktning".

Som jag har nämnt tidigare gäller skyddet enligt 2 kap. 6 § regeringsformen i princip även dem som i laga ordning har berövats friheten. Såvitt angår skyddet för den kroppsliga integriteten vållar kravet på en uttömmande reglering av kontrollåtgärderna inte heller några särskilda problem. När det gäller husrannsakan och liknande intrång ställer sig saken något annorlunda. Själva frihetsberövandet får således anses innebära en rättighetsinskränkning av så övergripande och vittgående slag att undersökningar av förvaringslokalen eller av egendom inom denna som de intagna inte bär på eller med sig i jämförelse därmed framstår som helt underordnade åtgärder. De intagna kan i förhållande till myndigheterna självfallet inte heller tillerkännas någon egentlig besittningsrätt eller ens dispositionsrätt över förvaringslokalen.

Följaktligen ligger det enligt min mening i sakens natur att undersökningar av lokaler som nyttjas för förvaring av dem som har berövats friheten får företas utan särskilt författningsstöd i den utsträckning som behövs för ett effektivt vidmakthållande av frihetsinskränkningen. Detsamma gäl-

ler i fråga om all den egendom som finns inom förvaringslokalen så länge den kan undersökas utan att de intagnas kroppsliga integritet samtidigt träds för när. Någon skillnad härvidlag behöver inte heller göras mellan egendom som finns i gemensamma utrymmen inom förvaringslokalen och egendom som de intagna har hos sig i bostadsrummen. Jag ämnar således inte lägga fram något förslag till lagreglering av dessa kontrollåtgärder, utan jag förutsätter att kriminalvårdsstyrelsen också i fortsättningen kommer att meddela erforderliga föreskrifter i detta hänseende.

Vad härefter angår kroppsvisitation och kroppsbesiktning av intagna i kriminalvårdsanstalt bör reglerna härom tas upp i KvaL.

Kroppsvisitation skall i princip alltid ske vid ankomsten till anstalten.

Efter ankomsten bör intagen få kroppsvisiteras för eftersökande av förbjudna föremål endast under vissa särskilt angivna förutsättningar. Ett första typfall bör vara när det finns anledning till misstanke om att han bär sådant föremål på sig. Det måste alltså föreligga en konkret misstanke här om. Styrkan i misstanken behöver dock inte vara särskilt stor.

Ett andra typfall då kroppsvisitation bör få ske under pågående anstaltsvistelse är i anslutning till sådana större undersökningar som av säkerhetsskäl ibland görs av t. ex. de särskilda visitationspatruller som finns inom kriminalvården. De fortlöpande kontroller som mer eller mindre dagligdags görs av t. ex. de intagnas bostadsrum bör däremot inte kunna läggas till grund för en rutinmässig kroppsvisitation av intagen. I lagtexten bör uttrycket "större undersökning" användas för att markera att undersökningen skall avse hela avdelningar eller i varje fall grupper av intagna. Men ytterligare en begränsning bör göras. En större undersökning av exempelvis den för alla intagna gemensamma matsalen bör inte grunda rätt att rutinmässigt företa kroppsvisitation av samtliga intagna. Endast om den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymme som berörs av en sådan större undersökning bör han få underkastas kroppsvisitation utan särskild anledning till misstanke om att han innehar förbjudet föremål.

En förutsättning för en liberal tillämpning av besöks- och permissionsbestämmelserna är att besöken och permissionerna inte utnyttjas för smuggling av narkotika, vapen och andra otillåtna ämnen eller föremål. Ytterligare typfall då kroppsvisitation av den intagne rutinmässigt bör få ske är därför när den intagne skall mottaga eller har haft ett obehäkat besök liksom då den intagne återkommer till anstalten efter vistelse utanför denna.

Jag har hittills uppehållit mig vid kroppsvisitation i egentlig mening, dvs. undersökning av en persons kläder eller något denne bär med sig t. ex. en handväska. En lindrigare variant av kroppsvisitation sker genom s. k. skyddsvisitation. Den består i att kriminalvårdspersonalen genom att känna utanpå kläderna övertygar sig om att den intagne inte bär på t. ex. föremål som kan användas som tillhygge mot andra intagna eller vårdpersonalen. En så jämförelsevis lite ingripande visitation bör kunna företas slump-

vis eller rutinmässigt t. ex. i samband med transporter av de intagna inom eller utom anstalten. Jag förordar därför en särskild regel om att vårdpersonalen även när inte något av de tyfall för vilka jag har redogjort i det föregående är för handen får företa sådan ytlig kroppsvisitation som bedöms nödvändig av säkerhetsskäl och som endast avser kontroll av eventuellt innehav av vapen eller annat farligt föremål.

De bestämmelser som jag nu har förordat om kroppsvisitation bör tas upp i KvaL i en särskild paragraf, 9 a §.

Kroppsbesiktning är en åtgärd som innebär avsevärt större risk för integritetskränkning än kroppsvisitation. Självklart måste man därför vara mycket restriktiv när det gäller möjligheterna till kroppsbesiktning. Helt kan man emellertid inte avstå från sådana åtgärder.

Kroppsbesiktning måste sålunda kunna företas när anledning förekommer att den intagne i t. ex. någon kroppshållighet förvarar en förpackning narkotika eller annat förbjudet föremål. Liksom vid kroppsvisitation bör det alltså föreligga en konkret misstanke om otillåtet innehav innan kroppsbesiktning företas.

Man kan emellertid inte stanna vid detta. På vissa säkerhetsavdelningar finns i dag särskilt rymningsbenägna intagna av det slag som avses i 7 § tredje stycket KvaL. Som jag kommer att utveckla i det följande (avsnitt 4) har statsmakterna vidare våren 1978 beslutat om en differentiering efter narkotikaberoende av vissa intagna. De som på grund av sitt narkotikamissbruk är starkt störande för övriga intagna eller som deltar i narkotikahandling inom anstalterna skall skiljas från övriga intagna och placeras på avdelningar med större säkerhetsgrad och slutenhet. Uppenbarligen kan förhållandena på en anstalt eller avdelning av anstalt – kanske tillfälligt beroende på den aktuella sammansättningen av de intagna – vara sådana att man måste kunna rutinmässigt eller stickprovsvis företa även så ingripande åtgärder som kroppsbesiktning. I enlighet härmed förordar jag att, om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till ordningen och säkerheten på anstalten, kroppsbesiktning får ske på slutan anstalt även i följande fall, nämligen när

- det sker i anslutning till större undersökning som av säkerhetsskäl görs av utrymmen inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymme som berörs av undersökningen
- den intagne skall mottaga eller har haft oövekat besök
- den intagne efter vistelse utanför anstalten återkommer till denna.

De bestämmelser om kroppsbesiktning som jag nu har förordat bör tas upp i en särskild paragraf, 9 b §.

Att det är kriminalvårdsstyrelsen som har beslutanderätten i fråga om kroppsvisitation och kroppsbesiktning följer av 58 § KvaL. Regeringen kan emellertid enligt 60 § KvaL förordna om överflyttning av kriminalvårdsstyrelsens befogenhet till tjänsteman inom kriminalvården. I fråga om kroppsvisitation bör sålunda beslutanderätten utan vidare kunna dele-

geras till styresmannen på anstalten eller den han förordnar. Kroppsbesiktning återigen rymmer stor risk för integritetskränkning. Beslut om kroppsbesiktning på grund av misstanke om förbjudet innehav bör därför fattas av styresmannen på anstalten utan möjlighet till delegering för annat fall än då fara är i dröjsmål. När det gäller beslutanderätten i frågor om rutinmässig eller stickprovsvis kroppsbesiktning bör det dock alltid ligga på kriminalvårdsstyrelsen att efter en noggrann avvägning av integritetshänsyn och säkerhetsskäl bestämma på vilken anstalt eller avdelning sådan kroppsbesiktning skall ske och hur omfattande kontrollen skall vara. Där emot bör det ankomma på styresmannen för anstalten att bestämma den närmare ordningen för genomförandet av beslutad stickprovskontroll. Jag avser att i annat sammanhang föreslå att bestämmelser rörande beslutsordningen skall föras in i KvaL.K.

Kroppsvisitation och kroppsbesiktning är som nyss nämnts åtgärder som lätt uppfattas som integritetskränkande av dem som blir föremål för åtgärden. Självfallet bör kroppsvisitation eller kroppsbesiktning inte få göras mer ingående än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med åtgärden. All den hänsyn som omständigheterna medger skall iakttas. Om möjligt skall vittne närvara. Jag förordar att bestämmelser härom tas in i KvaL. Jag vill i anslutning till dessa bestämmelser anmärka att kroppsbesiktning bör utföras av sjukvårdsutbildad personal, om sådan finns tillgänglig. Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av intagen kvinna bör inte heller få verkställas eller bevitnas av annan än kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. Också i dessa hänseenden avser jag att i annat sammanhang föreslå bestämmelser i KvaL.K. Vidare bör i KvaL föreskrivas att föremål som intagen inte får inneha skall tas om hand och förvaras för hans räkning. Jag vill erinra om att i 63 § KvaL finns bestämmelser om att omhändertagna berusningsmedel m. m. skall förverkas. De nu förordade bestämmelserna bör tas upp i en särskild paragraf, 9 c §.

Huvudregeln är att vittne alltid skall närvara vid kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Vittne ger den undersökte ett skydd mot att visitationen eller besiktningen utförs på ett otillbörligt sätt. Lika viktigt är att vittnet kan skydda den undersökande personalen mot anklagelser för övergrepp eller annat missbruk. Från arbetarskyddssynpunkt kan det också vara angeläget att förrättningsmannen har en kollega närvarande vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning.

Det finns emellertid undantagsfall där det idag inte är möjligt att upprätthålla principen att vittne alltid skall vara närvarande. Den i det föregående förordade regeln att kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av kvinna får verkställas eller bevitnas endast av kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska innebär exempelvis med den nuvarande könsfördelningen bland personalen på kriminalvårdens anstalter – liksom på institutioner där häkteslagen är tillämplig – att man måste räkna med att det ibland inte går att få tag i ett kvinnligt vittne till en undersökning som av säkerhetsskäl måste

företas omedelbart. I sådant fall bör – i likhet med vad som gäller idag – åtgärden få vidtas utan vittne. Man kan heller inte utesluta situationer där det över huvud taget inte är möjligt att uppbringa ett vittne.

Häktade, anhöllna m. fl. på vilka häkteslagen är tillämplig befinner sig i en situation som företer många likheter med kriminalvårdsklientelet. Vissa skillnader finns dock. Även om det bland häktesklientelet ingår dömda som tillfälligt har placerats på häkte är det övervägande flertalet inte övertygade om brott och många, t. ex. de som har omhändertagits enligt lagen (1976: 511) om omhändertagande av berusade personer m. m., sätts inte ens i samband med brott. Förvaringen i häkte sker också under strängare avskildhet än vad som är regel i kriminalvårdens anstalter. De korta omhändertagandetiderna för häktesklientelet medger ofta inte heller tillfälle att förbereda och genomföra smuggling. Även om man således kan peka på skillnader i villkor mellan häktes- och kriminalvårdsklientelet som i viss mån talar för att det bör vara möjligt att begränsa utrymmet för kroppsvisitation och kroppsbesiktning av häktesklientelet jämfört med vad som måste gälla på kriminalvårdens anstalter överväger enligt min mening likheterna och jag förordar att man i häkteslagen upptar bestämmelser som motsvarar vad jag har föreslagit beträffande KvaL.

I enlighet härmed föreslår jag att i 2 och 2 a §§ häkteslagen upptas direkta motsvarigheter till vad jag har förordat beträffande 9 a och 9 b §§ KvaL. Jag hänvisar till vad jag anförde i det sammanhanget.

Bestämmelserna i 9 c § KvaL bör på samma sätt få sin motsvarighet i 2 b § häkteslagen. I sammanhanget förtjänar att påpekas att innehållet i den föreslagna paragrafen till stora delar överensstämmer med nuvarande 2 § häkteslagen. Jag vill vidare förutskicka att tillämpningsföreskrifterna i 4 § häktesförordningen kommer att behöva justeras bl. a. med anledning av den ändrade terminologin i fråga om kroppsvisitation m. m. Dessa föreskrifter bör sålunda utformas i överensstämmelse med vad jag tidigare har förordat skall föras in i KvaLK.

4 Urinprov

4.1 Nuvarande ordning

Gällande lag medger inte att intagen föreläggs lämna urinprov för att t. ex. utröna eventuell påverkan av narkotika. Däremot förekommer frivillig urinkontroll i dag på vissa anstalter som ett led i narkotikabekämpningen. Intagna som vill undvika kontakt med narkotika under straffverkställigheten har således fått förbinda sig att frivilligt lämna urinprov. Förbindelsen utgör förutsättning för de intagnas placering på viss avdelning samt för deltagande i särskilda behandlingskedjor. Konstaterat missbruk eller vägran att lämna prov kan leda till omplacering. Verksamheten bedrivs f. n. inom särskilda avdelningar vid kriminalvårdsanstalterna Österåker, Hall, Malmö och Hinseberg.

4.2 Överväganden

Frågan om kontroll av narkotikamissbruk genom urinprov på intagna i kriminalvårdens anstalter aktualiseras av den synnerligen svåra narkotikasituationen på vissa anstalter. Jag skall inte här lämna en redogörelse för det aktuella tillståndet utan hänvisar till vad regeringens ledningsgrupp för narkotikafrågor anfört härom i promemorian (Ds S 1978: 2) Åtgärder mot narkotikamissbruk (prop. 1977/78: 105 bilaga s. 96 ff). För att få till stånd en bättre ordning förordade chefen för socialdepartementet i samråd med mig en försöksverksamhet som innebär att de intagna i kriminalvårdens anstalter i ökad utsträckning differentieras med hänsyn till narkotikaberoende. Förslaget innebär bl. a. att grava missbrukare vid upprepad narkotikapåverkan skall kunna skiljas från övriga intagna och placeras på avdelningar med större säkerhetsgrad och slutenhet. Åtgärder som syftar till ökad säkerhet och slutenhet skall endast avse dem som på grund av sitt narkotikamissbruk är starkt störande för övriga intagna eller som deltar i narkotikahandling inom anstalterna. På de nu ifrågavarande säkra och slutna avdelningarna skall erbjudas olika former av åtgärdsprogram t. ex. social färdighetsträning med bl. a. användning av särskilda videoprogram.

En förutsättning för en verklig differentiering efter narkotikaberoende är att det objektivt kan fastslås om den intagne är påverkad av narkotika. Det medel som i detta hänseende står till buds är urinalanalys. I nyssnämnda prop. 1977/78: 105 (s. 54) erinrade departementschefen om att ledningsgruppen tillstyrkt ett förslag från kriminalvårdsstyrelsen att man genom lagstiftning skapar möjlighet att vid misstanke om narkotikapåverkan avkräva intagen urinprov för narkotikaanalys. Jag förordar att kriminalvårdsstyrelsens förslag nu genomförs.

I enlighet härmed föreslår jag att i 9 d § första stycket Kval. upptas en regel om att intagen som kan misstänkas vara narkotikapåverkad får föreläggas att lämna urinprov. Endast när omständigheterna i det särskilda fallet ger anledning till misstanke om narkotikapåverkan får föreläggande ges. Något slumpmässigt urval av intagna som föreläggs lämna urinprov får således inte ske med stöd av denna bestämmelse.

Den nu föreslagna bestämmelsen är avsedd att tillämpas på intagna i allmänhet. Inom kriminalvården pågår som jag tidigare har nämnt redan s. k. kontraktsvård inom särskilda avdelningar vid kriminalvårdsanstalterna Österåker, Hall, Malmö och Hinseberg. De intagna på dessa avdelningar har förbundit sig att frivilligt lämna urinprov. Den föreslagna bestämmelsen begränsar självfallet inte möjligheterna att avkräva dessa intagna urinprov enligt förbindelsen.

Utöver den s. k. kontraktsvården och den tidigare nämnda differentieringen av de intagna avses emellertid liknande åtgärder bli genomförda från ytterligare en utgångspunkt. Kriminalvårdsstyrelsen planerar sålunda att på vissa ännu inte bestämda anstalter placera intagna som kan antas ha

ingen eller ringa narkotikaerfarenhet i syfte att hindra att de blir narkotikaberoende under anstaltsvistelsen. För att säkerställa att dessa anstalter verkligen hålls helt fria från narkotika fordras det att de som är intagna där kan föreläggas att lämna urinprov utan hinder av det eljest gällande kravet på konkret misstanke i varje särskilt fall. I enlighet härmed förordar jag att det görs undantag från kravet på konkret misstanke i fråga om de anstalter som kriminalvårdsstyrelsen i nyssnämnd ordning avser att förbehålla ett narkotikafritt klientel. Bestämmelsen bör placeras som ett andra stycke i 9 d §.

Beslut om föreläggande att lämna urinprov bör vare sig det sker med anledning av konkret misstanke eller i annat fall fattas av styresmannen på anstalten utan möjlighet till delegering. Jag kommer vid ett annat tillfälle att föreslå att bestämmelser härom skall tas in i KvaLK.

Bestämmelserna om lämnande av urinprov är inte sanktionerade. Vägrar intagen att efterkomma föreläggande att lämna urinprov får urinprovet självfallet inte tas med våld. Inte heller kan vägran som sådan föranleda disciplinär bestraffning, senareläggning av permission eller annan åtgärd som av den intagne kan uppfattas som repressalier. Eftersom hela syftet med möjligheten till kontroll genom urinalys är att ge ett tillförlitligt underlag för den önskvärda differentieringen måste en vägran däremot tillmätas betydelse i samband med överväganden rörande behovet av en förflyttning av den intagne.

5 Hemställan

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt,
2. lag om ändring i lagen (1976: 371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över de upprättade lagförslagen.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Justitiedepartementet

Permissioner inom kriminalvården

Innehåll

	<i>Sid.</i>
Förord	37
Förslag till lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt	39
1 INLEDNING	41
2 NUVARANDE ORDNING	43
2.1 Allmänt	43
2.2 Permissionsbestämmelser	44
2.2.1 Korttidspermission	44
2.2.2 Frigivningspermission	48
2.3 Beräkning av verkställighetstid	49
2.4 Beslut	49
2.4.1 Beslut om korttidspermission	49
2.4.2 Beslut om frigivningspermission	50
2.5 Anvisningar för personal vid permission	51
3 STATISTISKA UPPGIFTER M.M.	51
3.1 Sambandet mellan samhällelig brottsnivå och permissioner och rymningar från kriminalvårdens anstalter	52
3.2 Tillämpningen av gällande permissionsregler	54
3.3 Vissa övriga statistiska uppgifter	56
4 ÖVERVÄGANDEN OCH FÖRSLAG	60
4.1 Förutsättningar för beviljande av permission	60
4.2 Bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL	66
4.3 Tillämpningen av permissionsbestämmelserna m. m.	70
4.3.1 Kvalifikationstider för regelbunden permission	71
4.3.2 Särskilda permissioner	72
4.3.3 Förberedelse av permissioner	72
4.3.4 Bevakade och beledsagade permissioner	73
4.3.5 Beslutanderätten beträffande permissioner	73
4.4 Samarbetet mellan kriminalvården och polisen	74

Bilaga 1. Klippkort på kriminalen-problemet med de ständigt återkommande lagöverträdarna. En studie av sambandet mellan samhällelig brottsnivå samt permissioner och rymningar från kriminalvårdens anstalter.

Bilaga 2. Promemoria om permissioner, uteblivanden m. m.¹

¹ Bilagorna uteslutna här.

FÖRORD

Denna promemoria har upprättats av en inom justitiedepartementet tillsatt arbetsgrupp. I gruppen har ingått representanter för kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Ledamöter i arbetsgruppen har varit rättschefen Per Jermsten, ordförande, avdelningschefen Clas Amilon, byrådirektören Gunnar Andersson, byråchefen Esbjörn Esbjörnson, departementsrådet Johan Leche samt överdirektören Lennart Printz. Såsom experter har byråchefen Norman Bishop, polisintendenten Oskar Heiman samt kriminologen Leif Persson deltagit. Sekreterare har varit hovrättsassessorn Axel Lundqvist.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt

Härigenom föreskrives att 7 och 32 §§ lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

7 §

Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter iakttages följande.

Intagen bör placeras i öppen anstalt, om icke annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att han avviker eller eljest av säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som icke lämpligen kan anordnas i öppen anstalt.

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutna anstalt, om det *med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest* kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutna anstalt, om det kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

32 §

För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission) om ej avsevärd fara för missbruk föreligger. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill.

För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission) om ej *påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet eller* avsevärd fara för *annat* missbruk föreligger. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i sluten anstalt får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behövlig, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

1 Inledning

Den 1 juli 1976 befann sig 447 personer som var inskrivna vid våra kriminalvårdsanstalter på fri fot efter att ha rymt eller uteblivit efter permission. Av dessa personer hade 83 varit frånvarande i mer än sex månader. Det totala antalet inskrivna på anstalterna var vid samma tid 3075. Drygt 14% av de inskrivna hade således avvikit och var på fri fot vid halvårsskiftet.

Enligt lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) kan en kriminalvårdsanstalt vara antingen riksanstalt eller lokalanstalt. Såväl riks- som lokalanstalt liksom avdelning av anstalt kan vara öppen eller sluten. Vid val mellan placering i öppen och sluten anstalt gäller som huvudregel att intagen skall placeras i öppen anstalt, om inte annan placering är påkallad med hänsyn till flyktfara, säkerhets- eller behandlingskäl.

I den delvis ganska livliga debatt som fördes under sommaren 1976 i anledning av vissa uppmärksammade rymningar och fritagningar från kriminalvårdsanstalter ifrågasattes bl. a. om det mest belastade klientelet verkligen förvaras på ett sådant sätt att samhällets behov av skydd tillgodoses. Man gjorde i det sammanhanget också gällande att nuvarande permissionsbestämmelser är alltför liberala och missbrukas i alltför stor utsträckning. En viss oklarhet förelåg samtidigt angående omfattningen av missbruket.

Debatten har främst gällt det kriminalvårdsklientelet som normalt förvaras på de slutna riksanstalterna. Av de inledningsvis nämnda 447 intagna som olovligen befann sig på fri fot vid halvårsskiftet hade 142 rymt eller uteblivit från slutna riksanstalter under första halvåret 1976. Nära 12% av dem som vid halvårsskiftet var inskrivna på slutna riksanstalter befann sig olovligen på fri fot. Härtill kommer några som avvikit redan under år 1975.

Av dem som sålunda avvikit från slutna riksanstalter har endast en mindre del rymt i egentlig mening. Av dem som rymmer från sådana anstalter är det mindre än hälften som genomför en flykt direkt från anstalten medan resten avviker medan de i andra sammanhang befinner sig utanför anstaltsområdet. Under första halvåret 1976 ägde sålunda sammanlagt 110 rymningar rum från slutna riksanstalter varav endast 46 skedde direkt från anstalten. Övriga skedde i samband med vistelse i utelag, under transport eller från sjukhus (43), under frigång jämlikt 11 § KvaL (1) eller vid vistelse utom anstalt enligt 14 eller 34 § KvaL (20).

Även om det inte föreligger några uppgifter om hur de ovannämnda 142 personerna avvikit från de slutna riksanstalterna kan man utgå från att det övervägande flertalet inte har återvänt efter permission. Under det första halvåret 1976 påbörjades sammanlagt 5023 permissioner från de slutna riksanstalterna varav 4587 var korttidspermissioner. I 625 fall, motsvarande drygt 12% av samtliga permissioner, uteblev den intagne vid permissionens slut. Läger man till detta att i 127 fall permissionen missköttes på annat sätt kan man säga att permissionerna under det första halvåret 1976

från de slutna rixsanstalterna misslyckades till 15 %.

I detta sammanhang bör också nämnas den kritik som kriminologen Leif Persson i en studie av inbrottstjuvar i Stockholm¹ riktat mot 1973 års kriminalvårdsreform. Enligt Persson svarade 1467 personer för omkring 70 % av samtliga inbrott som klarades upp i Stockholms polisdistrikt under år 1975. Uppskattningsvis en tredjedel av alla fordonstillgrepp och omkring 90 % av alla grövre inbrott i bostäder, affärer och kontor inom Stockholms polisdistrikt under år 1975 har enligt Persson begåtts av medlemmar i denna grupp. Dessa 1467 personer har i regel en omfattande och lång tidigare brottsbelastning. I genomsnitt har varje person meddelats domar eller åtalsunderlåtelse för ett våldsbrott, 20 förmögenhetsbrott och fyra brott mot allmänheten under den senaste tioårsperioden. Till detta skall läggas dom eller åtalsunderlåtelse på i genomsnitt ett narkotikabrott och sex kvalificerade trafikbrott.

Trots att denna grupp genomgående är så högt brottsbelastad är det ändå möjligt att urskilja en "brottselit" inom den. 10 % av gruppen, 144 personer, svarar nämligen för lika många grövre förmögenhetsbrott under åren 1974-75 som de övriga 90 % tillsammans. Denna grupp har också en tidigare genomsnittlig registrerad kriminalitet som dels är ungefär dubbelt så hög som för hela materialet, dels är starkt koncentrerad under den senaste femårsperioden. I genomsnitt har varje person av de 144 dömts eller meddelats åtalsunderlåtelse för ett våldsbrott, 48 förmögenhetsbrott och tre brott mot allmänheten. Mer än 90 % av dessa brott hänför sig till den senaste femårsperioden. Till denna brottslighet skall läggas dom på i genomsnitt ett narkotikabrott och dom, åtalsunderlåtelse eller godkänt strafföreläggande på åtta grova trafikbrott under samma tid.

Persson pekade på att 1973 års kriminalvårdsreform fått till resultat att bl. a. permissionsbestämmelserna blivit mer liberala än tidigare. Det är enligt Persson troligt att detta som en av flera samverkande orsaker fått som konsekvens att de faktiska brottsmöjligheterna kraftigt ökat för den lilla, ofta hårt institutionsbelastade grupp som enligt hans undersökning ligger bakom en majoritet av inbrotten. Detta skulle förklara varför det just är de grövre inbrotten i storstäderna, och speciellt Stockholm, som visat en närmast explosionsartad ökning under senhösten 1974 och under år 1975.

Mot bakgrund av de här i korthet redovisade förhållandena tillsattes i augusti 1976 inom justitiedepartementet en arbetsgrupp med representanter även från kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Gruppen fick i uppdrag att göra en kartläggning av gällande permissionsreglers tillämpning och effekt samt att med utgångspunkt i detta material pröva om särskilda åtgärder var påkallade för att begränsa permissionsmissbruket inom kriminalvården.

¹ Inbrottstjuvar i Stockholm - en studie av individuell brottsbelastning, samhällelig brottsnivå och brottsutveckling, Svensk Juristtidning 1976 sid. 527 ff.

2 Nuvarande ordning

2.1 Allmänt

Gällande regler för kriminalvård i anstalt finns i Kval. och i kungörelsen (1974:248) med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av Kval. (Kval.K). Den praktiska tillämpningen av reglerna framgår framför allt av kriminalvårdsstyrelsens värdecirkulär (C 1/1974) med föreskrifter i anslutning till Kval. och Kval.K samt av kriminalvårdsstyrelsens anvisningscirkulär (C 2/1974) med anvisningar och föreskrifter i anslutning till värdecirkulärets bestämmelser för personal inom kriminalvårdsverket. Tillämpningsföreskrifter för permissioner återfinns vidare i kriminalvårdsstyrelsens rundskrivelse nr 95/1974 angående intagning, förflyttning, permission och frigång i vissa fall samt i rundskrivelsen 75/1976 angående bevakade och beledsagade permissioner.

Kval. bygger på grundtanken att anstaltsvården redan från början skall inriktas på konkreta åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten, allt i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällets skydd blir eftersatt. Lagen syftar också till en ökad integrering mellan anstaltsvård och frivård. Vidare betonas vikten av samverkan mellan kriminalvård och andra samhälleliga organ (4.5 §§).

Anstaltssystemet består som inledningsvis har nämnts av rixsanstalter och lokalanstalter av sluten eller öppen typ. Meningen är att den som ådömts fängelse i högst ett år skall placeras i lokalanstalt som skall erbjuda vidgade möjligheter för de intagna att under arbetstid utföra arbete eller delta i annan särskilt anordnad verksamhet utanför anstalten (s. k. frigång) och ökad kontakt med samhällets stöd- och hjälporgan (6,11 §§). Den som ådömts fängelse i mer än ett år, ungdomsfängelse eller internering skall företrädesvis placeras i rixsanstalt.

Även intagna med långa strafftider, som från början placerats i rixsanstalter skall emellertid kunna föras över till lokalanstalter när det behövs för en ändamålsenlig förberedelse av frigivning eller övergång till vård utom anstalt (6 §).

Vid fördelningen av de intagna mellan öppen och sluten anstalt gäller att intagen bör placeras i öppen anstalt, om inte annan placering är påkallad med hänsyn till rymningsfara eller andra säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som inte lämpligen kan anordnas i öppen anstalt (7 §).

Skärpta regler gäller för en speciell kategori intagna som dömts till långa straff. Det gäller brottslingar vilka dömts till fängelse i lägst två år eller internering med minsta tid av två år eller mer. En brottsling med sådan strafftid skall placeras på sluten anstalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till Sverige eller av andra omständigheter kan befaras

att han är särskilt benägen att rymma och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär (7 § tredje stycket). Avgränsningen av denna kategori intagna har skett med ledning av de riktlinjer som dragits upp i prop. 1972: 67 med förslag till vissa åtgärder mot narkotikamissbruket m. m. Det är fråga om lagöverträdare som ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig natur, inte sällan med internationell anknytning. Främst avses personer som ägnat sig åt grov narkotikabrottslighet. I många fall saknar lagöverträdarna i denna kategori annan anknytning till Sverige än den som betingas av deras brottsliga verksamhet. Förutsättningarna för en positiv påverkan genom skilda kriminalvårdande åtgärder är i dessa eller liknande fall ytterst begränsade. Allmänt gäller därför att vård i öppen anstalt inte skall förekomma annat än i mycket begränsad utsträckning för denna kategori brottslingar. Prövningen huruvida vissa intagna skall hänföras till den kategori brottslingar som 7 § tredje stycket direkt tar sikte på förutsätter givetvis en individuell bedömning av samtliga de faktorer som enligt bestämmelsen inverkar på frågan.

KvaL. innebar vidare ökade möjligheter till permissioner av olika slag jämfört med tidigare. Samtidigt infördes emellertid särskilda bestämmelser om att en strängare praxis skall iakttas när det gäller att bereda korttidspermissioner för dem som avses i 7 § tredje stycket (32 §).

2.2 Permissionsbestämmelser

Bestämmelserna om permission finns införda i 32 och 33 §§ KvaL. Man skiljer mellan två slag av permissioner: korttidspermission (32 §) och frigivningspermission (33 §).

2.2.1 Korttidspermission

För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid, om inte avsevärd fara för missbruk föreligger. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill. Intagen som omfattas av bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL och som därför är placerad i sluten anstalt får emellertid beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill. För korttidspermission får ställas de villkor som kan behövas beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behövlig kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

Närmare föreskrifter angående korttidspermission finns i 108–117 §§ värdecirculäret. Återkommande korttidspermissioner skall vid längre anstaltstid regelmässigt ingå såsom ett led i behandlingen (regelbunden permission). Oavsett anstaltstidens längd kan dock korttidspermission förekomma om särskild anledning till permission föreligger (särskild permis-

sion). Regelbunden permission får inte beviljas, om den intagnes bostadsförhållanden under permissionen inte är ordnade. Permissionstiden skall, när permission första gången beviljas, omfatta högst 48 timmar jämte restid samt, när permission därefter beviljas, högst 72 timmar jämte restid (108 §).

För den som vistas i anstalt för att undergå fängelse eller internering gäller i fråga om regelbunden permission följande kvalifikationstider. Vid lokalanstalt och öppen rixanstalt beviljas permission efter fyra månader, om inte synnerliga skäl föreligger däremot. Vid sluten rixanstalt bör permission beviljas tidigast efter sex månader. Ny permission bör beviljas efter två månader från den senaste permissionens början (109 §). För den som vistas i anstalt för att undergå ungdomsfängelse gäller att permission bör beviljas första gången efter tre månader. Ny permission bör beviljas efter två månader från den senaste permissionens början (110 §).

I kvalifikationstid för regelbunden permission skall inräknas häktningstid i anslutning till den aktuella domen. Intagen bör dock inte beviljas regelbunden permission förrän verkställigheten av påföljden pågått under en sammanhängande tid av två månader, räknat från verkställighetens början enligt straffidsresolutionen (111 §).

Enbart på grund av rymning eller permissionsmissbruk får intagen inte förvägras ny permission under längre tid från återkomsten till anstalt eller från det verkställigheten annars återupptagits än som motsvarar kvalifikationstiden för första permissionen (112 §).

Särskild permission får ges, om särskild anledning föreligger. Så som exempel på sådan anledning anger cirkuläret inställelse inför domstol enligt kallelse, vistelse utom anstalt under kortare tid av dagen i samband med besök eller besök hos närstående som är svårt sjuk. En annan form av särskild permission är s. k. lokalanstaltspermission. Intagen i lokalanstalt skall i den mån det är påkallat med hänsyn till hans personliga förhållanden beviljas permission för att besöka skyddskonsulent eller assistent inom frivården, sociala myndigheter, sjukvårdsinrättningar, övervakare, tilltänkta arbetsgivare eller andra som kan medverka till förberedelser inför frigivningen eller överförandet till vård utom anstalt (113 §).

Korttidspermission kan äga rum som bevakad permission eller beledsagd permission. Innan föreskrift meddelas om att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning skall noga övervägas om inte ändamålet med permissionen kan tillgodoses på annat sätt (114 §).

Särskilda bestämmelser om korttidspermission för intagen som dömts till fängelse i lägst två år eller internering med minsta tid av två år eller mer har meddelats av kriminalvårdsstyrelsen i rundskrivelse 95/1974. Speciella bestämmelser, som medger tätare permissioner än vad som följer av vårdcirkuläret, gäller för kriminalvårdsanstalterna Tillberga och Skogome.

I den nyssnämnda rundskrivelsen 95/1974 ges närmare anvisningar betr. behandlingen i vissa hänseenden av intagna som dömts till fängelse i lägst

två år eller internering med en minsta tid av två år eller mer. Med formuleringen "dömts till" avses att den dom eller någon av de domar som föreligger för verkställighet är av lägst två års varaktighet. Någon sammanläggning av flera kortare påföljder eller förverkanden för att uppnå tvåårsgränsen har inte avsetts. Beträffande den särskilda kategori av intagna som avses i 7 § tredje stycket KvaL sägs att för bedömningen om en intagen skall hänföras under bestämmelsen skall särskilt uppmärksammas rymningsfaran och risken för fortsatt brottslighet av speciellt farlig natur. Bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL avser inte enbart utländska medborgare. Principiellt skall likställighet råda mellan alla intagna oberoende av nationalitet. Bestämmelsen syftar främst på sådana som saknar annan anknytning till Sverige än som följer av att de begått brott här och vars brottslighet även i övrigt är av mer eller mindre internationell karaktär. Omständigheterna kring en förvisningsdom och dess verkställighet har också betydelse. Avgöranden beträffande denna kategori intagna har förutsatts inte komma att ske efter schematiska grunder. I det särskilda fallet kan hänsyn tas till speciella förhållanden.

I rundskrivelsen finns ett särskilt avsnitt om permission. Där anges bl. a. För samtliga kategorier intagna gäller att permission inte får beviljas, om avsevärd fara för missbruk föreligger. Vid bedömning av missbruksfaran får en rad olika faktorer vägas mot varandra såsom arten och omfattningen av kriminaliteten, verkställighetstidens längd, återstående strafftid, anknytning till riket, förvisningsdom, utfall av tidigare permissioner, den intagnes personlighetsutveckling, beteenden i olika situationer på och utom anstalten, alkohol- och narkotikavanor, ligatillhörighet, familjeband och andra relationer till omgivningen etc. För den kategori som avses i 7 § tredje stycket KvaL gäller därutöver att permission får beviljas endast om synnerliga skäl föreligger. Det ankommer på den som ansöker om permission och den som tillstyrker densamma att visa att synnerliga skäl för permission föreligger och att faran för missbruk inte är avsevärd. De minsta kvalifikationstider som anges i 109 och 112 §§ vårdcirkuläret är inte tillämpliga på denna kategori. De kan således inte åberopas som synnerliga skäl för permission. Intagens mentalhygieniska behov av någon form av avbrott i en mycket långvarig vistelse på slutan anstalt kan i vissa fall utgöra synnerligt skäl av nyss angiven art (s. k. lufthålspermission). Behovet av permission för s. k. utslussningsträning i slutskedet av verkställigheten eller för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt kan också godtas som synnerliga skäl. När det gäller synnerligen samhällsfarliga narkotikabrottslingar eller eljest internationellt yrkesverksamma lagöverträdare kan permission över huvud taget inte komma i fråga annat än undantagsvis och i samband med speciella förhållanden.

Vidare anges i rundskrivelsen att för korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyl-

dighet eller annat. Bevakad eller beledsagad permission kan komma i fråga. Skrivelsen hänvisar vidare till uttalanden i förarbetena till KvaL i vilka understryks att man bör göra stora ansträngningar för att få till stånd permissioner i lämpliga former så att en tillfredsställande avvägning sker mellan intresset av att de intagna bevarar kontakten med samhället och intresset av att de allmänna säkerhets- och skyddssynpunkterna blir tillgodosedda.

Även om permissionsmöjligheterna för det grövsta klientelet således är begränsade, är avsikten inte att i praktiken helt avskära dem från möjlighet att få permission. Avsikten är i stället främst att skapa garantier för att frågan om permission i dessa fall alltid blir föremål för en mycket noggrann och allsidig prövning. Bevakad permission kan sålunda ifrågakomma för de kategorier lagöverträdare som är underkastade särskilda restriktioner i fråga om korttidspermission.

Kriminalvårdsstyrelsens rundskrivelse 75/1976 innehåller direktiv för beviljande och genomförande av bevakade och beledsagade permissioner. Under hänvisning till 114 § vårdecirkuläret anförs att en gradering av tillsynsbehovet i samband med permission skall göras. Den striktare formen – bevakad permission – är främst avsedd att tillämpas när den intagne kan bedömas vara rymningsbenägen men permission ändå måste tillgripas på grund av brådskande angelägenhet som oundgängligen kräver den intagnes personliga närvaro. Stor restriktivitet skall därför iakttas vid beviljande av bevakad permission. Innan bevakad permission beviljas skall styresmannen noga pröva om syftet med permissionen inte kan tillgodoses på annat sätt. Det åligger härvid frivårdspersonal att lämna erforderlig hjälp när så lämpligen kan ske. Bistånd kan också sökas hos t. ex. socialvården eller polisen. I en del fall torde även hjälp kunna påkallas från anhöriga till den intagne. Vid bevakad permission skall den intagne åtföljas av minst två tjänstemän ur tillsynspersonalen.

Beträffande den ringare grad av tillsyn som äsytas i 114 § vårdecirkuläret – beledsagad permission – sägs att den är tänkt att tillämpas när rymningsrisken i sig själv bedöms som ringa men risk föreligger att den intagne genom alkoholförtäring eller liknande kan missbruka permissionen eller då permittenten eljest för vissa ändamål är i behov av det stöd som beledsagaren kan lämna. Vid företrädesvis lokalanstalterna kan dessutom beledsagade permissioner förekomma i stor utsträckning som ett normalt led i behandlingsarbetet. Vid beledsagad permission skall den intagne åtföljas av tjänsteman inom kriminalvårdsverket. Även övervakare eller annan lämplig person bör emellertid kunna komma i fråga som beledsagare. – För intagen som av säkerhetsskäl under lång tid inte kunnat medges regelbunden permission men som i ett senare skede av verkställigheten bedöms böra ifrågakomma för sådan permission kan som en förberedelse härför beviljas en eller flera dagspermissioner under tillsyn. I sådant fall är beledsagad permission vanligen att föredra framför bevakad.

Det poängteras i rundskrivelsen att permission alltid skall föregås av en

noggrann planering. Om permission skall ske till privat bostad är särskild försiktighet erfarenhetsmässigt påkallad. Permission för sådant ändamål bör därför beviljas med yttersta restriktivitet. Innan sådan permission beviljas, skall styresmannen låta kontrollera bostadens karaktär, förslagsvis genom den lokala polismyndigheten, om detta inte uppenbarligen är obehövt. Är det fråga om lufthålspermission eller permission som förberedelse för regelbunden permission eller permission som annars inte beviljas för särskilt ändamål, skall permissionsplan upprättas i samråd med den intagne med angivande av vart permissionen skall gå, de aktiviteter som planeras och de villkor som i övrigt skall iakttas. Av säkerhetsskäl kan det dock i vissa fall finnas anledning att den intagne inte informeras om detaljplaneringen. Det framhålls att permissioner vars huvudändamål är restaurangbesök inte får beviljas. Om permission förläggs till tid som gör det omöjligt för den intagne att få mat i anstalten skall han få tillfälle att äta på lämpligt näringsställe. Alkoholhaltiga drycker får inte förtäras. Tiden för permission skall inte sträckas utöver vad som är nödvändigt för att tillgodose syftet. Det åligger styresmannen att i god tid före bevakad eller beledsagd permission noggrant informera åtföljande bevakningspersonal eller beledsagare om ändamålet med permissionen samt om de villkor som skall gälla. Också den intagne skall informeras härom.

2.2.2 Frigivningspermission

Till förberedande av frigivning eller överförande till vård utom anstalt kan intagen som undergår fängelse eller dömts till ungdomsfängelse eller internering beviljas permission under viss längre tid. Den som undergår fängelse på högst fyra månader och för vilken villkorlig frigivning därför inte kan komma i fråga får beviljas frigivningspermission endast om synnerliga skäl föreligger. Annan som undergår fängelse och den som dömts till internering får inte beviljas frigivningspermission före den dag då villkorlig frigivning eller överförande till vård utom anstalt tidigast kan ske. För frigivningspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat (33 § KvaL).

Frigivningspermission utgör ett led i förberedelserna för den intagnes frigivning eller övergång till vård utom anstalt. Genom sådan permission bereds den intagne möjlighet att själv medverka aktivt i detta förberedelsearbete. Närmast gäller det här att ordna arbete och andra praktiska angelägenheter som ingår bland förutsättningarna för beviljande av villkorlig frigivning eller övergång till vård utom anstalt. Eftersom frigivningspermission normalt bör kunna övergå direkt till vård i frihet bör i princip sådan permission inte beviljas förrän övriga förutsättningar för övergång till frivård föreligger. Som nämnts krävs synnerliga skäl för att den som ådömts fängelse i högst fyra månader skall kunna beviljas frigivningspermission. Sådana skäl kan enligt förarbetena föreligga om den intagne genom sådan permission kan få en arbetsanställning, undervisning, utbild-

ning e. d. som är aldeles särskild lämpad för honom och som han skulle gå miste om i fall permissionen inte beviljades. Ingen tidsbegränsning finns för frigivningspermission men i förarbetena framhålls att permissionen alltid skall beviljas för viss bestämd tid, som kan förlängas, om förhållandena påkallar det.

2.3 Beräkning av verkställighetstid

Enligt 35 § KvaL skall tid för vistelse utanför anstalt enligt 32 och 33 §§ KvaL inräknas i verkställighetstiden, om inte särskilda skäl talar däremot. Sådana särskilda skäl kan vara återfall i brott eller rymning i samband med permissionen. Det har ansetts vara rimligt att den som på detta eller liknande sätt missbrukar den lättnad i verkställigheten som permission utgör, skall få vidkännas den konsekvensen att tiden utom anstalten helt eller delvis inte inräknas i verkställighetstiden.

2.4 Beslut

Beslutsfunktionerna rörande permission regleras i KvaL och KvaLK.

2.4.1 Beslut om korttidspermission

Enligt 58 § KvaL beslutas korttidspermission av kriminalvårdsstyrelsen. Regeringen kan dock förordna om delegering av kriminalvårdsstyrelsens beslutsbefogenhet (60 § KvaL). Så har skett genom 33 § KvaLK. Sälunda meddelas beslut i fråga om korttidspermission beträffande intagen i lokalanstalt av regionchef eller, efter hans bemyndigande, styresmannen och beträffande intagen i riksanstalt av styresmannen. Kriminalvårdsstyrelsen beslutar dock i fråga om korttidspermission beträffande i slutan stalt intagen som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer. I de fall kriminalvårdsstyrelsen finner lämpligt kan dock beslut i fråga om korttidspermission beträffande intagen som nu sagts meddelas i den ordning som gäller för vanliga intagna. Enligt 42 § KvaLK kan regionchef ändra vad tjänsteman vid lokalanstalt har beslutat och kriminalvårdsstyrelsen ändra vad tjänsteman inom kriminalvården beslutat. Kriminalvårdsstyrelsens beslut i särskilt fall kan överklagas i kamrarrätt (59 § KvaL).

I rundskrivelsen 95/1974 ges närmare anvisningar om beslutsfunktionen. Inledningsvis anförs att kriminalvårdsstyrelsen beslutar bl. a. om intagning i eller förflyttning till öppen anstalt och permission från slutan stalt för den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer. Beslutanderätten kan i de fall kriminalvårdsstyrelsen finner lämpligt delegeras till regionchef/styresman för riksanstalt. I ett särskilt avsnitt om delegation sägs att kriminalvårdsstyrelsen, efter individuell prövning i varje särskilt fall, kommer att delegera beslutanderätten be-

träffande sådana långtidsdömda som inte tillhör den kategori som avses i 7 § tredje stycket KvaL. Har beslutanderätten delegerats, gäller vad som föreskrivs i 108–113 §§ värdeirkuläret. Delegationsbeslut upphör och beslutanderätten återgår automatiskt till kriminalvårdsstyrelsen, om den intagne gör sig skyldig till permissionsmissbruk som inte är ringa eller rymmer från anstalt. I alla de fall kriminalvårdsstyrelsen skall besluta skall ärendet överlämnas till styrelsen så snart placeringen eller permissionen aktualiserats av den intagne eller på annat sätt och erforderlig utredning hunnit verkställas.

2.4.2 Beslut om frigivningspermission

Enlig 54 § KvaL och kungörelsen (1965: 625) om inskränkning i övervakningsnämnds befogenhet att pröva fråga om villkorlig frigivning beslutas frigivningspermission av

1. kriminalvårdsnämnden beträffande den som undergår fängelse i mer än ett år,
2. den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör beträffande den som undergår fängelse i högst ett år,
3. ungdomsfängelsenämnden beträffande intagen som undergår ungdomsfängelse.
4. interneringsnämnden beträffande intagen som undergår internering.

Regeringen kan dock förordna om delegering av beslutsfunktionen (55 § KvaL). Så har skett genom bestämmelser i KvaLK. Dessa bestämmelser innehåller i huvudsak följande.

I fråga om frigivningspermission kan

1. kriminalvårdsnämnden delegera sin beslutsfunktion till övervakningsnämnd, som i sin tur kan delegera beslutsfunktionen till styresmannen vid anstalt i brådiskande fall eller när det annars finns särskild anledning till det (34 §).
2. övervakningsnämnd delegera sin beslutsfunktion till styresmannen vid anstalt i brådiskande fall eller när det annars finns särskild anledning till det (35 §).
3. ungdomsfängelsenämnden och interneringsnämnden delegera sina beslutsfunktioner till övervakningsnämnd, som i sin tur kan delegera beslutsfunktionen till styresmannen vid anstalt i brådiskande fall eller när det annars finns särskild anledning till det (36 §).

Enligt 37 § KvaLK skall styresman som meddelar beslut med stöd av bemyndigande enligt 34–36 §§ snarast underrätta övervakningsnämnden därom. Övervakningsnämnd skall snarast underrätta vederbörande centrala nämnd om beslut som övervakningsnämnd eller styresman meddelat med stöd av bemyndigande enligt 34 eller 36 §. Enligt 40 § KvaLK kan övervakningsnämnden ändra vad styresman beslutat i fall som avses i 34–36 §§. Enligt 55 § KvaL kan den intagne påkalla prövning av beslut som övervakningsnämnden meddelat efter bemyndigande av kriminalvårdsnämnden.

ungdomsfängelnsnämnden eller interneringsnämnden hos resp. centrala nämnd. Prövning av övervakningsnämnds beslut i övrigt kan av den intagne påkallas hos kriminalvårdsnämnden. Mot ungdomsfängelnsnämndens, interneringsnämndens och kriminalvårdsnämndens beslut får talan inte föras (57 § KvaL).

2.5 Anvisningar för personal vid permission

Anvisningar för personal vid permission finns i 35–37 §§ anvisningscirkuläret. När permission beviljas skall styresmannen ombesörja att permissionsedel utfärdas. Om det behövs skall genom styresmannens försorg underrättelse om permissionen lämnas till polismyndigheten på den ort där den permitterade huvudsakligen skall vistas under permissionen. Sådan underrättelse skall alltid lämnas vid frigivningspermission för den som vistas i anstalt för att undergå ungdomsfängelse eller internering samt vid korttidspermission för den som vistas i anstalt för att undergå internering och är dömd för brott mot annans personliga säkerhet.

Finner styresmannen att tid för vistelse utanför anstalt med anledning av korttidspermission och – såvitt avser intagen som undergår fängelse – frigivningspermission inte bör inräknas i verkställighetstiden eller att det är tveksamt om sådan inräkning bör ske, skall han ofördröjligen göra anmälan härom till kriminalvårdsstyrelsen. Sådan anmälan skall styresmannen göra såvitt avser frigivningspermission för intagen som undergår ungdomsfängelse eller internering till ungdomsfängelnsnämnden resp. interneringsnämnden. I samtliga nu avsedda fall skall såvitt avser frigivningspermission anmälan även göras till vederbörande övervakningsnämnd.

Har permitterad uteblivit efter permission eller har intagen avvikit, skall styresmannen ombesörja att närmaste lokala polismyndighet omedelbart underrättas per telefon. Därefter skall efterlysning begäras skriftligen hos kriminalvårdsstyrelsen.

3 Statistiska uppgifter m. m.

För att undersöka hur brottsligheten i samband med permissioner och rymlingar påverkar den totala brottsnivån i samhället samt för att belysa tillämpningen av gällande regler om permission har arbetsgruppen initierat vissa undersökningar. Kriminologen Leif Persson har sålunda studerat permittenters och rymlingars inverkan på den totala brottsnivån. Inom kriminalvårdsstyrelsen har tillämpningen av gällande permissionsregler undersökts. Beträffande den fullständiga redovisningen av undersökningsmetoderna och resultaten hänvisas till *bilagorna 1 och 2*¹. Här skall endast lämnas en sammanfattning.

¹ Bilagorna uteslutna här.

3.1 Sambandet mellan samhällelig brottsnivå och permissioner och rymningar från kriminalvårdens anstalter (bilaga I)

Syftet med studien har varit att undersöka hur brottslighet i samband med permissioner och rymningar påverkar den totala brottsnivån i samhället. Med permissioner avses såväl korttidspermissioner som frigivningspermissioner.

Undersökningens material utgörs av de mest belastade lagöverträdarna i Stockholm under år 1976. Sammanlagt 966 personer. Av dessa utgjordes 860 av män (89 %). Den åldersmässiga tyngdpunkten i materialet ligger mellan 18–35 år. Sammanlagt 70 % av samtliga återfinns i detta åldersintervall. Mer än en tredjedel är mellan 18 och 26 år.

Inslaget av missbrukare i materialet är mycket högt. De skattningar som gjorts visar att andelen som har ett pågående missbruk av narkotika överstiger 50 %. Andelen alkoholmissbrukare ligger kring 25 %.

Personernas tidigare brottsbelastning är utomordentligt hög. Den totala registrerade brottsmängden för hela materialet kan skattas till mer än 90 000 brott mot brottsbalken (BrB) (huvudsakligen stölder), c:a 15 000 brott mot trafikbrottslagen och c:a 3 000 narkotikabrott. Detta ger en genomsnittlig känd belastning på mer än 100 brott per individ. Den mest belastade personen i undersökningsmaterialet finns antecknad i det centrala person- och belastningsregistret för bl. a. c:a 900 brott mot BrB.

De rättsliga åtgärder som samhället satt in mot dessa personer är av mycket stor omfattning. Fram t. o. m. maj 1977 har de meddelats c:a 8 000 domar i anledning av sin brottslighet. Antalet åtalsunderlåtelse, godkända strafförelägganden och kvarstående skäligena misstankar uppgår vid samma tidpunkt till närmare 5 000. Skattningar visar att de dessutom berövats friheten genom gripanden, anhållanden och häktningar vid 30 000 – 40 000 tillfällen samt att de tvångsvis omhändertagits med stöd av socialrättslig lagstiftning (exempelvis barnavårdslagen och nykterhetsvårdslagen) vid i vart fall några tusen tillfällen.

Den mest belastade personen har dömts till frihetsberövande påföljd inom kriminalvården (fängelse, ungdomsfängelse, internering, skyddstillsyn med behandling i anstalt) vid 33 tillfällen. I materialet finns personer som dömts till fängelse eller annan frihetsberövande påföljd vid fyra tillfällen eller mer under ett och samma år.

Drygt hälften av hela materialet (54 %) utgörs av personer som avtjänat frihetsberövande påföljd inom kriminalvården någon gång under år 1976. Genomsnittligt är deras kända brottslighet ungefär tre gånger så hög som för resten av materialet. Andelarna missbrukare är också avsevärt högre. C:a 75 % i denna grupp beräknas således ha ett pågående narkotikamissbruk.

Hela det undersökta materialet svarar för väsentliga andelar av den totala brottsligheten i Stor-Stockholmsområdet när det gäller vissa traditionel-

la brott som inbrottsstöld, enklare bedrägerier, våldsamt motstånd och liknande. Mellan 5 och 57 % av den totala uppklarade brottsligheten för olika brottstyper i området under 1976 kan hänföras till de undersökta personerna. Relativt sett har de mindre betydelse för våldsbrottsligheten, större betydelse för inbrottsstöld och bilstöld och störst betydelse för de brott som består i olika konfrontationer med företrädare för polisen, ordningsvakter o. d.

Det visar sig också att de personer som avtjänat frihetsberövande påföljd inom kriminalvården någon gång under år 1976 har en registrerad brottslighet under de perioder som de vistats i frihet som är tre gånger så hög som för de som inte varit berövade friheten under samma år.

Trots materialets höga brottslighet och dess betydelse för den totala brottsnivån för vissa speciella brott visar utredningen att den brottslighet som begås i samband med permissioner och rymningar i mycket liten utsträckning påverkar den totala brottsnivån i Stockholms län och Stockholms polisdistrikt. Resultaten visar således att:

(a) högst 7 % av den totala uppklarade brottsligheten mot 3–7 kap BrB i Stor-Stockholmsområdet under år 1976 har begåtts av rymlingar eller permittenter från kriminalvårdens anstalter

(b) högst 3 % av den totala uppklarade brottsligheten mot 8–12 kap BrB under samma tid och i samma område har begåtts av denna grupp

(c) högst 3 % av den totala brottsligheten mot 3–17 kap. BrB som klarats upp i området under år 1976 har begåtts i samband med permissioner eller rymningar från kriminalvårdens anstalter.

För fyra speciella brottsgrupper har dock rymlingarna och permittenterna större betydelse än så, nämligen för väpnade rån mot post och banker, inbrott i bostäder, affärer, kontor etc., tillgrepp av fordon samt vissa enklare bedrägerier (uttag av pengar på stulna och förfälskade checker och postlöneblanketter etc.).

Vad beträffar väpnade rån mot post och banker torde andelen sådana brott i hela landet som begicks av permittenter och rymlingar från kriminalvårdens anstalter utgöra c:a 16–20% under det aktuella året. För inbrotten utgör andelen högst 8%.

Trots den ringa betydelse som permittenter och rymlingar enligt undersökningen har för den totala brottsnivån antyder dock resultaten att en mindre grupp (c:a 200–300 i hela landet) av de som är intagna på kriminalvårdens anstalter kontinuerligt gör sig skyldiga till brottslighet i samband med permissioner eller rymningar. Materialet antyder även att denna grupp har väsentligt fler permissioner än grupper av intagna med lägre missbruk och kriminalitet.

En slutsats av undersökningen är att den ökade användningen av permissioner samt det faktum att även antalet rymningar ökat under 70-talet förklarar förhållandevis litet av den totala brottsutvecklingen. Under perioden 1970–76 kan således permissions- och rymningsfaktorerna maximalt

förklara c:a 10 % av ökningen av inbrottsstöldrarna i Stor-Stockholmsområdet.

3.2 Tillämpningen av gällande permissionsregler (bilaga 2)

Syftet med undersökningen har varit att kartlägga hur utevistelser och avvikanden (från anstalt eller i samband med utevistelser) varierar bland de intagna samt att beskriva resultatet av tillämpningen av KvaL:s regler beträffande vistelser utom anstalt. Däremot har inte frågan om brottslig verksamhet under olika former av utevistelser eller under den tid den intagne varit avviken behandlats. Undersökningen baseras på ett urval av personer som avgick från anstalt under tiden maj–juli 1976. Totalt avgick under dessa månader 2 722 personer från kriminalvårdsanstalterna. I undersökningen har dessa med hänsyn till påföljd och strafftid grupperats i sex grupper. Grupperna är

- skyddstillsyn med behandling i anstalt
- fängelse upp till fyra månader
- fängelse fyra till tolv månader
- fängelse mer än tolv månader
- ungdomsfängelse
- internering.

Från varje grupp gjordes ett systematiskt urval. Sammanlagt undersöktes 307 personer. Genomgången av dessa personers behandlingsjournaler har tidsmässigt begränsats till att omfatta perioden mellan frihetsberövandet i samband med senaste domen och avgången från anstalt.

Med "avvikande" avses i undersökningen samtliga former av otillåten frånvaro, således även rymning direkt från anstalt. Med "uteblivande" avses att den intagne inte inställt sig inom föreskriven tid efter någon form att beviljad utevistelse enligt KvaL på egen hand. För sen ankomst har inte räknats som avvikande eller uteblivande om inte efterlysning hunnit utfärdas.

57 av de undersökta personerna hade inte vid något tillfälle under den tid undersökningen avsåg tillåtits att vistas utom anstalt.

Det totala antalet avvikanden för de undersökta personerna är 396. Den procentuella andelen intagna som någon gång avvikit är för de olika grupperna följande

- skyddstillsyn med behandling i anstalt 46 %
- fängelse upp till fyra månader 7 %
- fängelse fyra till tolv månader 58 %
- fängelse över tolv månader 60 %
- ungdomsfängelse 84 %
- internering 74 %.

Det genomsnittliga antalet avvikanden per person är följande:
skyddstillsyn med behandling i anstalt 0,63

fängelse upp till fyra månader 0,11
fängelse fyra till tolv månader 1,39
fängelse över tolv månader 1,23
ungdomsfängelse 3,13
internering 1,74.

Beträffande de som ådömts fyra till tolv månaders fängelse har 78 % av avvikandena skett under utevistelse på egen hand och 22 % genom rymning eller i samband med bevakad eller beledsagad utevistelse. Avvikandena har i nästan 60 % av fallen skett i samband med särskild permission enligt 32 § KvaL. Över huvud taget är avvikande för samtliga grupper vanligast i samband med särskilda permissioner.

Enligt en skattning som gjorts i undersökningen svarar gruppen fängelse fyra till tolv månader för 47 % av samtliga avvikanden inom kriminallvården under ett år. Grupperna ungdomsfängelse och internering, som har höga avvikandefrekvenser, svarar, genom att de är antalsmässigt så små, för endast 14 % av avvikandena. Den antalsmässigt dominerande gruppen, dömda till högst fyra månaders fängelse, svarar för 13 % av avvikandena.

Av undersökningens 307 personer har 237 haft någon utevistelse på egen hand under observationsperioden. Av dessa 237 har 60 % uteblivit någon gång.

I betydligt mindre än hälften av fallen har utevistelse på egen hand förekommit före avvikandet. Lägsta frekvensen utevistelser på egen hand före avvikandet uppvisar grupperna med kortaste strafftiden. Den avtjänade tiden till första utevistelsen på egen hand efter dom eller till första utevistelsen på egen hand efter avvikande är i många fall mycket kort och underskrider ofta de enligt vårdcirkuläret gällande kvalifikationstiderna. Även med hänsyn taget till att exempelvis föregående avvikande kan ha varit kortvarigt och följts av egen inställelse eller till att särskilt skäl kan ha funnits för att bevilja permission synes det dock som om i stor utsträckning vårdcirkulärets bestämmelser om kvalifikationstider inte efterlevs.

Den genomsnittliga avbrotts tiden i straffverkställigheten på grund av avvikande är förhållandevis kort. Med undantag för gruppen fängelse mer än tolv månader är avbrotten kortare än sju dagar i mer än hälften av de undersökta fallen. Med samma undantag överstiger tiden i mindre än 10 % av fallen 30 dagar.

I omkring en tredjedel av de undersökta fallen har den intagne efter avvikandet själv inställt sig för fortsatt verkställighet. Högsta frekvensen egna inställelser, 40 %, redovisar gruppen fängelse fyra till tolv månader. I övriga fall har inställelsen skett efter gripande av polis. Resultatet av undersökningen tyder på att i hela landet 3 500–4 000 personer på ett år, eller 10–11 personer om dagen, grips av polisen och återförs till anstalt.

3.3 Vissa övriga statistiska uppgifter

Inom kriminalvårdsstyrelsens utvecklingsenhet har utförts en undersökning i syfte att beskriva brottsbilden (antal brott och typer av brott) för kriminalvårdsklienter vilka gripits av polisen i Stockholm och som vid tidpunkten för gripandet undergick frihetsberövande påföljd (kriminalvårdsstyrelsens Rapport nr 23 1977. Gripna i Stockholm). Alla personer registrerade som gripna under april, maj och juni 1976 hos Stockholmspolisens undersöktes för att utröna vilka som hade en pågående kriminalvårdspåföljd.

Av utredningen framgår bl. a. följande. Polisen i Stockholms kommun gjorde under den undersökta perioden totalt 2835 gripanden. Kriminalvårdsklienter, såväl personer inom frivården som personer med frihetsberövande påföljd, svarade för totalt 1050 av dessa gripanden (37 %). Anstaltsklienterna svarade för 8 % (228) av samtliga polisingripanden under perioden och frivårdsklienter för 29 %. 192 anstaltsklienter greps på grund av efterlysning för rymning, uteblivande efter permission, på annat sätt misskött vistelse utanför anstalten eller på grund av att de var misstänkta för brott. 47 % av anstaltsklienterna hade missbrukat särskild permission, 11 % frigivningspermission och 17 % hade rymt. 62 av de 192 anstaltsklienterna greps för brott eller misstanke om brott vid 69 tillfällen av totalt 2835. C:a en tredjedel av anstaltsgruppen svarade således för brott vid 2 % av samtliga polisingripanden under perioden. Av dessa 62 personer svarade 56 för 158 brott. Sex personer svarade för 100 brott, samtliga i samband med bedrägeribrott. De vanligast förekommande brotten var, förutom bedrägeribrotten, stöld och olovlig körning. En förhållandevis betydligt större andel brott begicks under frigivningspermissioner än under andra former av vistelser utanför anstalt och efter rymningar. Vad beträffar permitterers och rymningars betydelse för den totala brottsligheten föreligger således hög överensstämmelse mellan resultaten av denna och den tidigare under 3.1 redovisade undersökningen.

Inom kriminalvårdsstyrelsen har för arbetsgruppens räkning gjorts vissa ytterligare undersökningar av permissioner. En undersökning avsåg intagna i anstalt vid årsskiftet 1976/77 som avtjänade straff på sammanlagt minst två års fängelse eller internering med en minsta tid av två år. Undersökningsmaterialet omfattade ursprungligen 262 personer. 15 personer bortföll då de avtjänat mindre än sex månader av de ådömda straffen, varför observationstiden ansågs för kort. Av de återstående 247 personerna avtjänade 123 straff på sammanlagt fyra år (härmed och i fortsättningen avses såväl fängelse i fyra år som internering med en minsta tid av fyra år) eller mer. För 36 av dessa fanns förvisningsbeslut i domen. Av övriga 124 personer som avtjänade straff på mellan två och fyra år hade 35 förvisningsbeslut i domen.

Den tid undersökningen av de olika personerna avsåg fördelar sig enligt följande. För 7 % omfattade den en verkställighetstid mellan sex och nio

månader, för 17 % nio till tolv månader, för 14 % tolv till femton månader, för 11 % femton till aderton månader, för 14 % aderton till tjugofyra månader samt för 37 % mer än tjugofyra månader.

I undersökningen används "uteblivande" för de fall då permittent efter särskild permission på egen hand eller regelbunden permission ej återkommit vid permissionstidens utgång. Med "avvikande" avses de fall då permittent efter bevakad eller beledsagad permission ej återkommit vid permissionstidens utgång. "Rymning" avser övriga fall av illegal frånvaro.

Av de undersökta personerna hade fram till den 1 januari 1977 38 (15 %) ännu inte beviljats någon permission. 45 personer (18 %) hade beviljats endast bevakad eller beledsagad permission.

Av de 38 personer som inte beviljats någon permission hade 10 stycken rymt någon gång.

Rymnings- och avvikandefrekvensen bland de 45 personer som enbart beviljats bevakad eller beledsagad permission framgår av följande uppställning.

Kategori	Personer totalt	Personer som avvikit	%	Personer som enbart rymt	Summa missbrukare %	Missbrukställen
Förvisade 4 år eller mer	14	4	29	—	29	4
Ej förvisade 4 år eller mer	9	6	67	—	67	6
Förvisade mindre än 4 år	15	2	13	1	20	3
Ej förvisade mindre än 4 år	7	2	29	—	29	2
Summa	45	14	31	1	33	15

Missbruksfrekvensen (rymning, avvikande eller uteblivande) i gruppen som beviljats någon permission på egen hand, 164 personer, är 39 %. Fördelningen efter kategori m. m. är följande.

Kategori	Personer totalt	Personer som uteblivit (även i kombination med rymn el avv)	%	Personer som rymt eller avvikit	Missbrukare totalt %	Missbrukställen
Förvisade 4 år eller mer	13	4	31	—	31	7
Ej förvisade 4 år eller mer	63	25	40	4	46	65
Förvisade mindre än 4 år	10	3	30	—	30	3
Ej förvisade mindre än 4 år	78	26	33	2	36	38
Summa	164	58	35	6	39	113

164 personer hade således haft någon permission på egen hand. För 48 av dessa var första permissionen på egen hand särskild permission och för 116 regelbunden permission. Av nedanstående tabeller framgår tiden till första permission på egen hand. Tiden är mätt från häktningsdatum till beslutsdatum. I båda grupperna har omkring 30 % beviljats permission mindre än sex månader efter häktningsdatum. De personer som undersökningen omfattar tillhör det klientel som så gott som undantagslöst placeras på slutna riksanstalter. Anmärkas bör dock att undersökningen hänför sig till beslutsdatum för permission och inte till datum då permission påbörjats.

Särskild permission som första permission på egen hand. Tid mellan häktning och beslutsdatum för permissionen.

Kategori	Tid i månader					Summa
	≤6	> 6 ≤12	>12 ≤18	>18 ≤24	>24	
Förvisade 4 år eller mer	—	1	4	2	3	10
Ej förvisa- de 4 år el- ler mer	2(1)	5	4	4	2	17
Förvisade mindre än 4 år	1(0)	5	1	—	—	7
Ej förvisa- de mindre än 4 år	11(6)	2	1	—	—	14
Summa	14(7)	13	10	6	5	48
%	29(15)	27	21	13	10	100

Uppgift inom parentes anger personer för vilka tiden är mindre än fem månader.

Regelbunden permission som första permission på egen hand. Tid mellan häktning och beslutsdatum för permissionen

Kategori	Tid i månader					Summa
	≤6	> 6 ≤12	>12 ≤18	>18 ≤24	>24	
Förvisade 4 år eller mer	—	—	—	2	1	3
Ej förvisa- de 4 år el- ler mer	4(1)	20	11	8	3	46
Förvisade mindre än 4 år	—	2	1	—	—	3
Ej förvisa- de mindre än 4 år	33(14)	29	2	—	—	64
Summa	37(15)	51	14	10	4	116
%	32(13)	44	12	9	3	100

Uppgift inom parentes anger personer för vilka tiden är mindre än fem månader.

För den grupp personer som beviljats någon permission och i samband med denna eller därefter uteblivit, avvikit eller rymt framgår tiden från gripande eller från egen inställelse till beslutsdatum för första permission på egen hand därefter och tiden mellan beslutsdatum och två tredjedelsdatum av verkställighetstiden (återstående tid) av nedanstående tabell. Sammanlagt har 37 personer som haft någon permission beviljats permission på egen hand efter missbruk. Missbruket är i 25 fall uteblivande, i tre fall avvikande och i nio fall rymning.

		Tid till permission på egen hand					Summa
		≤2 mån	>2 mån ≤4 mån	>4 mån ≤6 mån	> 6 mån ≤12 mån	>1 år ≤2 år	
Åter- stående tid	≤ 6 mån	–	1	2	2	–	5
	> 6 mån	–	4	2	–	–	6
	≤12 mån	–	4	2	–	–	6
	>12 mån	–	–	–	–	–	–
	≤18 mån	5	1	2	3	–	11
	>18 mån	–	–	–	–	–	–
	≤24 mån	–	1	2	1	–	4
	> 24 mån	–	–	–	–	–	–
	≤ 2 år	–	–	–	–	–	–
	> 2 år	–	–	–	–	–	–
≤ 3 år	1	–	3	1	2	7	
> 3 år	–	–	1	–	3	4	
Summa	6	7	12	7	5	37	

Sammanlagt 12 personer som haft regelbunden permission och i samband med denna uteblivit eller därefter avvikit eller rymt har beviljats ny regelbunden permission. Tiden mellan gripande eller egen inställelse och beslutsdatum för den nya regelbundna permissionen och tiden mellan beslutsdatum och två tredjedelsdatum av verkställighetstiden (återstående tid) framgår av följande uppställning.

		Tid till permission					Summa
		≤2 mån	>2 mån ≤4 mån	>4 mån ≤6 mån	>6 mån ≤12 mån	>1 år	
Åter- stående tid	≤ 6 mån	–	–	–	1	–	1
	> 6 mån	–	1	2	–	–	3
	≤12 mån	–	1	2	–	–	3
	>12 mån	–	–	–	–	–	–
	≤18 mån	1	–	–	1	–	2
	>18 mån	–	–	–	–	–	–
	≤24 mån	–	1	1	–	–	2
	> 24 mån	–	–	1	1	2	4
Summa	1	2	4	3	2	12	

I den nu sist redovisade undersökningen ingick 87 personer vilka avtjänade frihetsstraff på sammanlagt minst fyra års fängelse eller internering med en minsta tid av fyra år eller mer och beträffande vilka ej meddelats beslut om förvisning. Beträffande dessa 87 personer har inom kriminalvårdsstyrelsen företagits en ytterligare undersökning inriktad på brottsligheten i samband med rymningar och permissioner. Av de 87 personerna

hade enligt uppgift från rikspolisstyrelsen 41 inte begått brott eller misstänkts för brott under den aktuella verkställighetsperioden. De festerande 46 personerna var misstänkta för brott i olika omfattning. Av dessa 46 bortföll 8 personer på grund av vissa ofullständigheter i materialet. Av de återstående 38 personerna hade 16 gjort sig skyldiga till brott vid ett brottstillfälle (detta kan omfatta flera brott vilka dock begåtts under en och samma frånvaroperiod), 17 vid två, tre vid tre och två vid fyra brottstillfällen. Tiden räknat från häktningsdatum till den första permissionen de i undersökningen ingående personerna beviljats varierar mycket. Längsta tid är 29 månader och 21 dagar (påföljd internering minsta tid sex år). Bland de kortare tiderna förekommer även en del under sex månader.

15 personer hade inte beviljats någon permission före första brottstillfället. Två personer hade en permission före första brottstillfället, åtta personer hade två permissioner, två personer tre till fem permissioner och tio personer mer än fem permissioner före första brottstillfället.

Av brotten vid första brottstillfället begicks tre av intagna under tid för obehövad permission. 21 intagna gjorde sig skyldiga till brott i samband med uteblivande efter permission, sju efter rymning och sju på anstalten. Motsvarande siffror vid andra brottstillfällen var en intagen under obehövad permission, elva vid uteblivande efter permission, fyra efter rymning samt fem på anstalt.

Beträffande de uppgifter som vidare redovisas i undersökningen rörande avtjänad tid mellan häktningsdatum och första brottstidpunkt och tid till permission efter de olika brottstidpunkterna samt den redovisning som ges av de olika brott som begåtts eller brottsmisstankar som förelegat spänner dessa över ett vitt fält för de olika personerna. Eftersom någon redovisning ej sker av anledningen till att permission beviljats är det svårt att av materialet dra några generella slutsatser. I ett par fall har misstankar om brott funnits, som senare resulterat i dom eller åtalsunderlåtelse, utan att anteckning om misstankarna finns i behandlingsjournalerna. I dessa fall har det tydligt brustit i kontakten mellan polis och kriminalvård. I några fall finns anteckningar i behandlingsjournalerna om brott rubricerade som narkotikabrott, olaga narkotikainnehav eller narkotikaförseelser vilka sedermera resulterat i åtalsunderlåtelse. En del av dessa brott har begåtts på anstalt. Regelmässigt har i dessa fall obehövad permission beviljats efter mycket kort tid, högst en dryg månad och lägst elva dagar.

4 Överväganden och förslag

4.1 Förutsättningar för beviljande av permission

Systemet med korttidspermission infördes i vårt land i slutet av 1930-talet. Olika regler gällde därvid för dem som dömts till ungdomsfängelse

och övriga intagna. Den förra kategorin kunde få tillstånd att för kortare tid vistas utanför anstalten, om det prövades vara till gagn. Övriga intagna kunde enbart få permission för att besöka närstående som var svårt sjuk eller för att bevista närståendes begravning. Tillstånd till sådan särskild permission fick inte ges i annat fall än då starka skäl förelåg och fara för missbruk ansågs utesluten.

I förarbetena till 1945 års verkställighetslag hänvisade strafflagberedningen till att permissionsinstitutet fungerat tillfredsställande sedan flera år tillbaka. Beredningen föreslog därför att permissionsgrunderna skulle vidgas till att omfatta även andra fall än de nyss nämnda. De nya permissions-skäl som därvid kunde komma i fråga exemplifierades på följande sätt. En intagen kunde behöva bevaka sina intressen vid t. ex. en civil rättegång eller behöva delta i undervisning eller studiecirkel som hölls utanför anstalten. Vidare kunde det ur eftervärdssynpunkt vara önskvärt att en intagen någon tid före frigivningen eller utskrivningen genom personlig hänvändelse till arbetsgivare fick möjlighet att söka anställning. Beredningen ansåg vidare att permission skulle kunna beviljas av mer privata skäl såsom för att undvika risken för en invertering av sexuallivet. Permissioner ansågs likväl inte kunna komma i fråga för alla intagna. Farliga eller rymningsbenägna fångar skulle inte få möjlighet till permission. Varje enskilt fall borde nog prövas och permission ges endast då fara för missbruk inte kunde anses föreligga.

Permissionsbestämmelsen i verkställighetslagen gavs den utformningen att intagen kunde meddelas tillstånd att besöka närstående som var svårt sjuk eller bevista närståendes begravning samt också i annat fall, då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest starka skäl var därtill, lämna anstalten för viss kort tid. En allmän förutsättning för permissionen var dock att fara för missbruk inte kunde anses föreligga.

Permissionsbestämmelserna i verkställighetslagen överfördes med endast vissa redaktionella jämkningar till 1964 års behandlingslag.

Oaktat den lagtext som reglerade möjligheterna till korttidspermission således var i sak oförändrad fr. o. m. den 1 juli 1946 och till dess KvaL trädde i kraft den 1 juli 1974 ökade antalet korttidspermissioner under denna tidsperiod i avsevärd grad. Ökningen berodde på att kriminalvårdsstyrelsens praxis fortlöpande liberaliserades när det gällde att bedöma vad som skulle anses vara "starka skäl" för att en intagen skulle få lämna anstalten för viss kort tid. Under förarbetena till verkställighetslagen hade denna fråga väckt stort intresse. Från olika håll betonades att permission skulle beviljas med återhållsamhet. Utvecklingen blev dock en annan. Redan år 1949 skedde en uppdelning av korttidspermissionerna i särskilda permissioner och regelbundna permissioner. Under år 1960 beviljades totalt 5082 permissioner. Motsvarande siffra var under år 1965 8729, år 1970 14281 samt år 1973 21784. Samtidigt sjönk det genomsnittliga antalet intagna från 4480 år 1960 till 4218 år 1973.

Enligt KvaL (32 §) kan man för att underlätta intagens anpassning i samhället bevilja honom tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om ej avsevärd fara för missbruk föreligger. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill. Sedan KvaL:s tillkomst har antalet permissioner fortsatt att öka kraftigt. Sålunda beviljades år 1974 26 377 permissioner, år 1975 36 864 samt år 1976 42 663. I uppgifterna ingår även frigivningspermissioner. Antalet sådana var 1906 under år 1976. Det genomsnittliga antalet intagna var år 1974 3 600 och år 1976 3 362.

Det procentuella antalet misskötta permissioner har sedan år 1960 varit tämligen konstant och pendlat mellan 11 och 9 %. Procentandelen permissioner som missköts genom att den intagne uteblivit vid permissionens slut har under samma tid varierat mellan 6 och 9 %.

Det under år 1976 totala antalet beviljade permissioner fördelar sig mellan olika anstaltstyper och mellan korttidspermissioner och frigivningspermissioner enligt följande. Från slutna lokalanstalter beviljades 10 123 korttidspermissioner samt 690 frigivningspermissioner. Av dessa missköttes genom uteblivande 999, dvs. 9,2 % av det totala antalet permissioner. Från öppna lokalanstalter beviljades 17 534 korttidspermissioner samt 279 frigivningspermissioner. Av dessa missköttes genom uteblivande 946 (5,3 %). Från slutna rixanstalter beviljades 8 486 korttidspermissioner samt 825 frigivningspermissioner. Genom uteblivande missköttes 1 207 (13,0 %). Från öppna rixanstalter slutligen beviljades 4 614 korttidspermissioner samt 112 frigivningspermissioner. Antalet misskötta permissioner genom uteblivande var här 250 (5,3 %).

I flera av de utredningar som föregick 1973 års kriminalvårdsreform betonades starkt värdet av korttidspermissionerna. Sålunda framhöll kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården (KAIK; SOU 1971: 74) att det stora antalet permissioner i och för sig medför risker för missbruk men att frågan huruvida permissionsinstitutet ytterligare borde utvidgas fick bedömas enbart med hänsyn till de fördelar från behandlingssynpunkt som ett ökat antal permissioner kunde föra med sig. Beträffande de regelbundna korttidspermissionerna framhöll KAIK att dessa i synnerhet för intagna med längre anstaltstider utgjorde ett positivt inslag i behandlingen. Genom att den intagne kunnat förutse när han kunde påräkna sådan permission minskade den psykiska pressen som anstaltsvistelsen innebär. De intagna fick genom dessa permissioner också möjlighet att upprätthålla en direkt och personlig kontakt med sina anhöriga och med yttrevärlden i övrigt.

Liksom KAIK ansåg kriminalvårdsberedningen (SOU 1972: 64) att korttidspermission utgjorde ett värdefullt medel att både förhindra skadliga verkningar av anstaltsisoleringen och att hjälpa de intagna att behålla kontakten med anhöriga och andra som kan bidra till deras resocialisering.

I propositionen (prop. 1974: 20) till KvaL betonade dåvarande departe-

mentschefen de regelbundna korttidspermissionernas värde såsom ett viktigt led i kriminalvårdens åtgärder för att underlätta den intagnes anpassning i samhället. Korttidspermissionernas värde var från denna synpunkt enligt departementschefen så betydande att avgörande hinder inte borde föreligga mot en ordning som innebar att en intagen skulle kunna få komma i åtnjutande av sådana permissioner även om det föreligger en viss risk för missbruk. Permission borde därför i regel vägras endast om faran för missbruk var avsevärd. Vad gällde korttidspermission av annan särskild anledning, t. ex. för att den intagne skulle kunna besöka närstående som är svårt sjuk, borde beaktas att det kunde föreligga speciellt starka skäl för permission i sådant fall varför mera påtagliga risker för missbruk i regel borde kunna neutraliseras genom att den intagne ställdes under bevakning. Departementschefen menade därför att frånvaro av risk för missbruk inte borde uppställas som en uttrycklig förutsättning för sådan korttidspermission som kan ges av särskild anledning.

Enligt arbetsgruppens mening kan permissionsinstitutet utgöra ett värdefullt medel i behandlingen av dem som är intagna i anstalt. De regelbundna korttidspermissionerna är den del av permissionsinstitutet som utifrån denna synpunkt har störst betydelse. Bortsett från intagna med mycket korta strafftider och från intagna som avses i 7 § tredje stycket KvaL ingår regelbundna korttidspermissioner som ett normalt led i anstaltsvården. Möjligheten att på grund av avsevärd fara för missbruk vägra korttidspermission tillämpas i praktiken så gott som uteslutande beträffande det klientel med lägst två års strafftid beträffande vilket beslutanderätten ligger hos kriminalvårdsstyrelsen.

Det vidgade permissionsinstitut som infördes genom KvaL har för de flesta intagna visat sig fungera väl. Omkring 90 % av permissionerna sköts. En skärpning av permissionsbestämmelserna som leder till en allmän minskning av antalet beviljade permissioner skulle enligt arbetsgruppen innebära betydande nackdelar. De negativa effekterna av fängelsevistelser är väl dokumenterade. De intagnas anknytning till icke kriminella normer, som ofta är mycket svag, riskerar att minskas ytterligare om de i högre grad än nu är fallet avskärmas från samhället i övrigt. Under sådana förhållanden innebär anstaltsvistelsen att de intagnas anpassning i samhället inte främjas utan försämras. En annan följd av en allmän minskning av antalet permissioner skulle med all sannolikhet bli en försämring av klimatet i anstalterna, vilket i sin tur försämrar personalens möjligheter att påverka de intagna i positiv riktning. En ytterligare allvarlig effekt av en minskning av permissionerna kan bli att de disciplinära problemen ökar, kanske med ökade inslag av våld mot personal och medintagna. Med en minskning av antalet permissioner följer också risken för att rymningarna direkt från anstalterna skulle öka.

Vid utformningen av ett lämpligt permissionsinstitut gäller det ytterst att göra en rimlig avvägning mellan å ena sidan permissionernas betydelse för

de intagnas hälsa och anpassning i samhället och å andra sidan samhällets krav på skydd. De statistiska och andra undersökningar som arbetsgruppen låtit utföra ger vid en sådan bedömning inte belägg för att permissioner missbrukas i en sådan omfattning eller på sådant sätt att en allmän skärpning av permissionsbestämmelserna är motiverad.

En permission kan betecknas som misskött av flera olika anledningar. Misskötsamheten kan bestå i att den intagne återkommer berusad till anstalten, att han återkommer någon timme upp till något dygn för sent, att han är borta en längre tid men dock inställer sig frivilligt, att han definitivt försöker undandra sig straffverkställigheten, att han utnyttjar en särskild permission för annat ändamål än för vilket den beviljats, att han vid återkomsten till anstalten försöker smugla in otillåtna föremål eller narkotika, att han begår nya brott under permission. Misskötsamheten spänner således över ett vitt fält från lindriga ordningsföreseelser till allvarlig brottslighet.

Det missbruk som från samhällets synpunkt är allvarligast är att den intagne begår nya brott. En intagen bör dock inte kunna fräntas möjligheten till permission endast på den grund att viss risk för fortsatt brottslig verksamhet föreligger. Av de undersökningar arbetsgruppen låtit utföra framgår emellertid att en mindre grupp intagna, omfattande tvåhundra-trehundra personer som är tidigare starkt kriminellt belastade, i mycket stor utsträckning begår nya brott under permissioner. Undersökningsmaterialet antyder också att denna grupp tycks erhålla permission i större omfattning än övriga intagna. Att en intagen som tillhör denna grupp regelbundet och ofta erhåller permission som utnyttjas för brottslig verksamhet är enligt arbetsgruppens mening otillfredsställande. Samhällets krav på skydd mot fortsatt brottslig verksamhet av den som dömts till frihetsberövande påföljd kan beträffande denna grupp inte anses tillgodosett i rimlig utsträckning. Permissionsinstitutet fyller i dessa fall inte heller sin funktion som ett led i de intagnas anpassning i samhället utan bidrar fastmer till att antstaltsvistelserna ständigt förlängs genom nya domar för brott begångna under permission eller under avvikande i samband med permission.

Arbetsgruppen anser att permissionsbestämmelsen i 32 § första stycket Kval. bör ändras så att möjligheten att vägra permission vid risk för fortsatt brottslig verksamhet särskilt markeras. Arbetsgruppen föreslår att bestämmelsen utformas så att korttidspermission kan beviljas, om inte påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet eller avsevärd fara för annat missbruk föreligger. Det föreslagna tillägget om fara för fortsatt brottslig verksamhet tar främst sikte på den lilla grupp av intagna som regelmässigt utnyttjar permissioner för ny brottslighet. Någon allmän skärpning av möjligheten för de intagna att erhålla permission är inte avsedd. Att viss risk för fortsatt brottslig verksamhet föreligger skall, liksom hittills, inte medföra att permission inte beviljas. Det är i de fall då risken mot bakgrund av den intagnes tidigare brottslighet och misskötsamhet framstår som särskilt

påtaglig som den föreslagna bestämmelsen blir tillämplig. Avgörandet av om en intagen skall vägras permission på grund av risken för fortsatt brottslig verksamhet förutsätts ske efter en noggrann prövning av det individuella fallet. Vid bedömningen av missbruksfaran får en rad olika faktorer vägas mot varandra såsom arten och omfattningen av tidigare kriminalitet, verkställighetens längd, återstående strafftid, pågående narkotikamissbruk etc. Mot bakgrund av den stora svårighet som alltid föreligger när det gäller att ställa prognoser beträffande en persons framtida agerande måste emellertid den väsentligaste faktorn vid bedömningen av faran för fortsatt brottslig verksamhet vara utfallet av tidigare permissioner. I detta sammanhang bör inte endast erfarenheterna från tidigare permissioner under den pågående verkställighetsperioden vägas in utan även utfallet av permissioner under tidigare, i tiden näraliggande verkställighetsperioder.

För att kriminalvårdsmyndigheterna skall kunna göra en från olika synpunkter tillfredsställande bedömning av faran för fortsatt brottslig verksamhet behövs ökade insatser av polisen för att utreda brott begångna under permissioner. Vidare behövs ett bättre och vidgat informationsutbyte mellan polis och kriminalvård. Arbetsgruppen återkommer till dessa frågor under avsnitt 4.4.

En avsevärd del av de permissioner som f. n. beviljas den begränsade grupp av brottsaktiva intagna som den föreslagna bestämmelsen tar sikte på är särskilda permissioner enligt 32 § första stycket andra punkten KvaL. Beträffande sådana permissioner gäller f. n. att en avvägning får göras mellan syftet med den särskilda permissionen och faran för missbruk. Något missbruksrekvisit har inte upptagits i lagtexten. Med hänsyn till att det skall föreligga speciella skäl för att erhålla särskild permission har arbetsgruppen inte funnit anledning föreslå någon ändring i förhållande till nu gällande ordning beträffande denna permissionstyp.

Arbetsgruppen vill dock beträffande de särskilda permissionerna framhålla följande. I 113 § vårdcirkuläret ges en uppräknning av anledningar som kan motivera särskild permission. Uppräkningen är inte avsedd att vara uttömmande men ger en uppfattning om styrkan av de skäl som skall finnas för att särskild permission skall kunna beviljas. Särskild permission bör således inte beviljas med mindre den verkligen fyller en väsentlig funktion för den intagne som inte kan tillgodoses på annat sätt. Framför allt när det föreligger fara för missbruk av permissionen skall noga undersökas om inte ändamålet med permissionen kan tillgodoses på annat sätt, eventuellt genom biträde av kriminalvårdens tjänstemän vid anstalter eller inom frivården, övervakare, polis, sociala myndigheter eller andra samhällsorgan. Om man finner att särskild permission bör ges måste denna förberedas och planeras så noggrant och detaljerat som möjligt. Uttalade risker för missbruk bör vidare kunna uppvägas av att den intagne under permissionen ställs under bevakning.

Frigivningspermission enligt 33 §. KvaL utgör ett led i förberedelserna

för den intagnes frigivning eller överförande till vård utom anstalt. Avsikten är att bereda den intagne möjlighet att själv aktivt delta i strävandena att ordna arbete och bostad eller liknande och härigenom medverka till att förutsättningarna inför frigivningen blir sådana att risken för återfall i brottslighet minskar. Frågan om frigivningspermission prövas av kriminalvårds-, ungdomsfängelse- eller interneringsnämnden eller av övervakningsnämnd. Såsom konstaterats under 3.3 begås relativt sett en större andel brott under frigivningspermissioner än under andra former av vistelser utanför anstalt och efter rymningar. Av under år 1976 totalt beviljade 42 663 permissioner var 1906 frigivningspermissioner. Med hänsyn till syftet med institutet frigivningspermission och till att sådan inte får beviljas före den dag då villkorlig frigivning eller överförande till vård utom anstalt tidigast får ske, anser arbetsgruppen det inte vara lämpligt att föreskriva att vid prövningen av fråga om sådan permission hänsyn skall tas till faran för missbruk. Arbetsgruppen vill dock poängtera att i fall då risken för missbruk under frigivningspermission bedömes vara särskilt påtaglig bör detta leda till att ökad omsorg läggs ned på att förbereda permissionen. Frivårdsorganisationen, som efter den villkorliga frigivningen eller överförandet till vård utom anstalt skall bistå den intagne, bör underrättas och hjälpa honom redan under permissionen. Om intagen under frigivningspermission gör sig skyldig till nya brott, bör detta vägas in vid bedömningen av om korttidspermission skall beviljas under en därpå följande verkställighetsperiod.

4.2 Bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL

Enligt 7 § tredje stycket KvaL skall intagen som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år placeras på slutan stalt, om det med hänsyn till att den intagne saknar fast anknytning till riket eller av andra skäl kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Detta gäller dock inte om annan placering krävs för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket KvaL och på skäl som där anges är placerad i slutan stalt får hållas avskild från andra intagna, om det kan befaras att han planlägger rymning eller att man planlägger fritagningsförsök och avskildheten är nödvändig för att hindra att sådan plan sätts i verket (20 § andra stycket KvaL). Sådan intagen får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill (32 § andra stycket KvaL). Intagna som avses i 7 § tredje stycket hör vidare som regel till det klientel som enligt kriminalvårdsnämndens praxis inte kan påräkna villkorlig fri-

givning efter halva strafftiden utan friges villkorligt först när de avtjänat två tredjedelar av denna.

Enligt förarbetena till KvaL utgörs det klientel som avses med 7 § tredje stycket av lagöverträdare som ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig natur, inte sällan med internationell anknytning. Främst avses personer som ägnat sig åt grov narkotikabrottslighet.

I domstolspraxis har 7 § tredje stycket kommit att tolkas jämförelsevis restriktivt. I en uppmärksammad dom den 2 mars 1977 har regeringsrätten tagit upp till prövning huruvida en intagen kunde anses hänförlig till den kategori intagna som avses i 7 § tredje stycket. Regeringsrätten konstaterade att den intagne var starkt belastad i kriminellt hänseende. Efter domar på ungdomsfängelse och fängelse under 1960-talet hade han dömts till internering första gången år 1969. Under verkställigheten av interneringen hade han avvikit vid fem olika tillfällen. Han hade därvid begått nya brott och den ådömda interneringspåföljden hade genom olika domar förklarats skola avse även de nya brotten. Den brottslighet som den intagne gjort sig skyldig till avsåg bl. a. urkundsförfalskning, tillgrepp av fortskaffningsmedel och grova stölder, i några fall medelst inbrott i bank. Brotten som ofta avsett betydande värde hade i allmänhet förövats tillsammans med två eller flera andra personer. Regeringsrätten anförde att fastän det måste befaras att den intagne var särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, som är av omfattande och svårartad karaktär, så kunde dock med hänsyn till innehållet i förarbetena till KvaL hans brottslighet inte bedömas vara av den särskilda beskaffenhet som åsyftas i 7 § tredje stycket. Regeringsrätten torde därmed ha åsyftat att hans brottslighet som saknade internationell anknytning och inte heller avsåg narkotika inte kunde betecknas som varande av "särskilt allvarlig karaktär".

De nuvarande bestämmelserna om placering i sluten anstalt, avskildhet och permission beträffande intagen som avses med 7 § tredje stycket grundar sig på vissa riktlinjer som drogs upp i en år 1972 framlagd och av riksdagen godkänd proposition med förslag till vissa åtgärder mot narkotikamissbruket m. m. (prop. 1972: 67). Propositionen innebar att lagöverträdare med strafftider på lägst två år som ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet och beträffande vilka samhälleliga stödåtgärder kan förväntas sakna effekt inte skulle beviljas permission eller få förmånen av vård i öppen anstalt i samma omfattning som dittills. Bakgrunden till förslaget var det stigande antalet rymningar under pågående verkställighet i eller utan samband med permissioner som företagits av personer – ofta utan fast anknytning till Sverige – vilka dömts till långvariga frihetsstraff, i många fall för grova narkotikabrott. Som grund för särbehandlingen av denna grupp intagna anfördes i propositionen bl. a. följande.

Det gäller en grupp av brottslingar som i många avseenden skiljer sig från majoriteten av dem som vi återfinner på våra fångvårdsanstalter. Det

är personer som vid planeringen av sin brottsliga verksamhet noga kalkylerar med såväl riskerna för upptäckt som möjligheterna att genom avvikan- de undandra sig verkställigheten av det frihetsberövande som väntar om de blir upptäckta. Många är till skillnad från det övriga brottslingsklientelet inte åtkomliga för en aktiv kriminalvård, baserad på sociala stödåtgärder m. m. Med hänsyn till deras bestämda attityd till fortsatt brottslig verksam- het är förutsättningarna för en positiv påverkan genom skilda kriminal- vårdsåtgärder i dessa fall över huvud taget ytterst begränsade. Det är där- för från kriminalpolitiska synpunkter i allmänhet av mindre betydelse om de kommer i åtnjutande av vård i öppen anstalt, permissioner och tidig vill- korlig frigivning i samma utsträckning som anses bör vara normalt. Ett vä- sentligt syfte med att döma dessa personer till långvariga frihetsberövan- den måste därför vara – förutom att tillgodose allmänpreventiva hänsyn – att för avsevärd tid hindra dem att fortsätta sin brottsliga verksamhet. Fri- hetsberövandet måste med andra ord i första hand få karaktären av en skyddsåtgärd.

Som konstaterats ovan under 3.1 betyder den brottslighet som begås i samband med permissioner och rymningar mycket litet för den totala brottsnivån. För en speciell brottstyp är betydelsen dock större, nämligen väpnade rån mot post- och bankkontor. Andelen sådana brott i hela landet som begicks av permittenter och rymningar från kriminalvårdens anstalter under år 1976 torde utgöra 16–20%. Av de statistiska undersökningar som utförts inom kriminalvårdsstyrelsen framgår att intagna som dömts till långvariga frihetsberövanden inte sällan missbrukat förmånen av permis- sion genom att avvika och begå nya allvarliga brott.

Enligt arbetsgruppens mening har bestämmelsen i 7 § tredje stycket i praxis erhållit ett väl snävt tillämpningsområde. Avsikten torde inte i 1972 års proposition och inte heller vid KvaL:s tillkomst ha varit att bestäm- melsen enbart skulle avse brottslingar med internationell anknytning och narkotikabrottslingar. Det finns inom kriminalvården en mindre grupp in- tagna som i samband med rymningar och avvikanden under permissioner i mycket stor omfattning gör sig skyldiga till allvarlig brottslighet, som inte avser narkotika och som saknar internationell anknytning. Det rör sig of- tast om intagna som i princip kontinuerligt är föremål för anstaltsvård. Detta speciella brottsfixerade klientel kan inte bedömas vara åtkomligt för en aktiv kriminalvård eller för sociala stödåtgärder. Beträffande åtskilli- ga i den nu nämnda gruppen är förhållandena sådana att det enligt arbets- gruppens mening är nödvändigt att möjligheter tillskapas för att i möjligas- te mån effektivt hindra dem från att under den tid de avtjänar frihetsstraff begå nya brott. Behandlingen av den intagne måste i dessa fall vika för samhällets behov av skydd. Dessa uttalanden kan inte anses strida mot tankegångarna bakom 1973 års kriminalvårdsreform.

Arbetsgruppen anser att bestämmelsen i 7 § tredje stycket bör utvidgas till att kunna omfatta även intagna som ägnat sig åt organiserad eller syste- matisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig art och detta även om deras brottslighet saknar internationell anknytning. Arbetsgruppen

föreslår att bestämmelsen i 7 § tredje stycket första punkten ändras så att intagen som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutan stalt, om det kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Främst avses, såsom hittills, personer som ägnat sig åt grov narkotikabrottslighet eller brott med internationell anknytning. Trots att lagrummet även i fortsättningen bör tillämpas med stor försiktighet bör emellertid även lagöverträdare som ägnat sig åt annan brottslighet av särskilt allvarlig karaktär och därigenom visat likgiltighet för annans liv eller hälsa eller särskild hänsynslöshet kunna omfattas av bestämmelsen. Såsom exempel på avsedd brottslighet kan nämnas väpnade bank- eller postrån samt annan förmögenhetsbrottslighet vid vilken gärningsmannen visat hänsynslöshet genom att t. ex. använda sprängmedel. Hänsynslösheten kan även manifesteras i en långvarig och mycket frekvent kriminalitet av allvarlig beskaffenhet genom vilken den intagne visat sig oemottaglig för påverkan att upphöra med sin brottslighet.

Det bör framhållas att prövningen huruvida en intagen skall hänföras till den kategori brottslingar som avses i 7 § tredje stycket liksom hittills förutsätter en noggrann individuell bedömning av samtliga de faktorer som enligt bestämmelsen inverkar på frågan. Det skall således föreligga en klart uttalad risk för att den intagne skall avvika och dessutom för att han skall fortsätta en brottslig verksamhet av särskilt allvarlig karaktär. Denna bedömning får främst göras utifrån tidigare erfarenheter av den intagnes uppförande inom kriminalvården. Även för intagna som undergår sitt första frihetsstraff kan dock situationen, med hänsyn till straffets längd och den intagnes särskilda förhållanden, vara sådan att bestämmelsen undantagsvis kan bli tillämplig.

Såsom ovan nämnts hör intagna som avses i 7 § tredje stycket i dess nuvarande lydelse som regel till den klientel som enligt kriminalvårdsnämndens praxis inte kan påräkna villkorlig frigivning efter att ha avtjänat halva strafftiden. Denna praxis grundar sig på ett uttalande i propositionen 1972: 67 där föredragande statsrådet fann det angeläget att möjligheterna till frigivning efter halva verkställighetstiden tillämpas med största återhållsamhet i fråga om lagöverträdare som undergår långvariga fängelsestraff för grov narkotikabrottslighet eller i övrigt för grova brott som utgör led i en yrkesmässig eller på annat sätt i organiserade former bedriven kriminell verksamhet. Det poängterades att detta särskilt gällde lagöverträdare som saknar fast anknytning till Sverige.

Arbetsgruppen har i det föregående givit uttryck för en vårdpessimism beträffande den brottsintensiva klientel som ägnar sig åt brottslighet av särskilt allvarlig natur och förordat att samhällsskyddet här skall komma i första rummet. Risken för fortsatt brottslig verksamhet är för denna klientel särskilt stor. Det ligger nära till hands att som en konsekvens av denna in-

ställning förorda att detta klientel inte heller skall komma i åtnjutande av förmånen av halvtidsfrigivning.

Genom att knyta kriminalvårdsnämndens praxis i ärenden om villkorlig frigivning så nära som möjligt till bestämmelsen i 7 § tredje stycket KvaL når man också en i och för sig önskvärd klarhet i påföljdssystemet. Det förtjänar emellertid att påpekas att fullständig överensstämmelse inte är möjlig att nå. Bl. a. saknar rymningsrisken all betydelse vid prövning av fråga om villkorlig frigivning men spelar en avgörande roll vid klassificeringen enligt 7 § tredje stycket KvaL.

Frågan om frigivningsinstitutets utformning är f. n. under diskussion. Brottsförebyggande rådets kriminalpolitiska arbetsgrupp har i november 1977 publicerat en rapport om vårt påföljdssystems framtida utformning (Nytt straffsystem – idéer och förslag, Brottsförebyggande rådets rapport 1977: 7). Frigivningsinstitutet behandlas också inom nordiska straffrättskommittén med sikte på att söka få till stånd enhetliga regler i de nordiska länderna beträffande villkorlig frigivning. Arbetet är långt framskridet och ett betänkande kan väntas under år 1979.

Med hänsyn till det arbete som sålunda pågår och som syftar till att öka tillämpningen av halvtidsfrigivning stannar arbetsgruppen för att förorda att kriminalvårdsnämndens praxis inte nu skall påverkas av den föreslagna utvidgningen av tillämpningsområdet för 7 § tredje stycket KvaL. När ställning tas till brottsförebyggande rådets och nordiska straffrättskommitténs förslag beträffande villkorlig frigivning finns det anledning att på nytt ta upp frågan om en samordning av kriminalvårdsnämndens praxis och 7 § tredje stycket KvaL och därvid överväga om den nuvarande särbehandlingen hos kriminalvårdsnämnden av vissa intagna skall läggas fast i lag.

4.3 Tillämpningen av permissionsbestämmelserna m. m.

Kriminalvårdens permissionssystem har kritiserats mer eller mindre häftigt alltsedan 1973 års kriminalvårdsreform trädde i kraft. För att permissionerna skall fylla sin funktion i strävandena att anpassa de intagna till samhället och att motverka allvarliga skadeverkningar av frihetsberövanden kan man visserligen inte inskränka dem till enbart fall där risken för missbruk är obefintlig. Det ligger i sakens natur att man för att nå resultat även i svåra fall måste ta en viss risk för bakslag i samband med permission. Många av de intagna har exempelvis alkoholproblem och det är inte ägnat att förvåna att några av dem återvänder alkoholpåverkade efter permission. Det förtjänar att understrykas att många av de registrerade permissionsmissbruken är av denna eller liknande jämförelsevis lindrig natur. Men det måste samtidigt konstateras att det förhållandet att permissioner i inte obetydlig omfattning direkt används för kriminell verksamhet inte kan

anses tillfredsställande från samhällets synpunkt. Det måste således enligt arbetsgruppens mening konstateras att den inledningsvis nämnda kritiken mot permissionssystemet har visst fog för sig.

Arbetsgruppen har i det föregående föreslagit en justering av 32 § KvaL. Därigenom skapas enligt arbetsgruppens mening bättre möjligheter än f. n. till en lämplig avvägning mellan önskemålen att anpassa de intagna till samhället och samhällets behov av skydd mot brottslighet. Därutöver fordras emellertid vissa ytterligare åtgärder. Det arbetsmaterial som arbetsgruppen haft som grund för sitt arbete har pekat på vissa brister i den praktiska tillämpningen av permissionsbestämmelserna. Arbetsgruppen kommer i det följande att lägga fram vissa förslag för att få en bättre ordning till stånd.

4.3.1 Kvalifikationstider för regelbunden permission

De närmare bestämmelserna om kvalifikationstider för regelbunden permission finns i 109–112 §§ vårdcirkuläret. Kvalifikationstiden för erhållande av permission är vid lokalanstalt och öppen rixsanstalt fyra månader och vid slutna rixsanstalt sex månader. För den som dömts till ungdomsfängelse gäller en kvalifikationstid på tre månader. Ny permission bör beviljas efter två månader från den senaste permissionens början. Enbart på grund av rymning eller permissionsmissbruk får intagen inte vägras ny permission under längre tid från återkomsten till anstalt än som motsvarar kvalifikationstiden för första permission.

Dessa regler tillämpas i praktiken högst varierande. Arbetsgruppen anser att kvalifikationstiderna striktare bör iakttas. Regelbunden permission bör i princip inte beviljas förrän kvalifikationstiden gått ut. Det kan emellertid övervägas om inte tiderna i vissa fall är onödigt långa. Det stora flertalet intagna vid lokalanstalt och öppen rixsanstalt borde kunna beviljas regelbunden permission efter tre månader. För de slutna rixsanstaltarnas del synes skäl inte föreligga för någon ändring av gällande kvalifikationstider. Vidare kan övervägas om inte vid lokalanstalt och öppen rixsanstalt regelbunden permission borde kunna beviljas en gång per månad. Den väsentligaste bristen i efterlevnaden av reglerna om kvalifikationstid är att efter missbruk av permission ny permission i många fall erhålls mycket snabbt. En misskött permission synes ofta inte innebära någon som helst konsekvens för den intagne. Enligt arbetsgruppens åsikt är det av stor betydelse för upprätthållandet av ett permissionssystem med ofta återkommande permissioner att misskötsamhet beivras. Risk föreligger annars för åtgärder som går ut över de intagna som är skötsamma och som utnyttjar sina permissioner på avsett vis. Om en permission missbrukats i icke ringa grad bör detta få till följd att kommande permissioner senareläggs. Detta gäller om inte missbruket är av så allvarlig art att regelbunden permission enligt 32 § KvaL helt bör förvägras den intagne. Om så inte är fallet bör besked lämnas den intagne att han under viss tid, normalt ej understigande kvalifi-

kationstiden för första permission, inte kan påräkna regelbunden korttidspermission. Beträffande det klientel med en verkställighetstid av två år eller mer som kriminalvårdsstyrelsen beslutar om korttidspermission för, bör de nu nämnda kvalifikationstiderna för erhållande av permission – om än efter en individuell prövning i varje enskilt fall – ställas i lämplig relation till verkställighetens längd. Ringa missbruk, såsom för sen ankomst med någon timmes tid, bör inte föranleda någon mera ingripande åtgärd med mindre det upprepas.

4.3.2 Särskilda permissioner

Såsom berörts ovan under 4.1 beviljas särskilda permissioner i stor omfattning. Arbetsgruppen har fått intrycket att särskilda permissioner ofta beviljas slentrianmässigt och utan närmare undersökning av syftet med dem eller möjligheten att i stället avvakta nästa regelbundna permission. Arbetsgruppen finner det angeläget att närmare anvisningar för särskilda permissioner utfärdas. I anvisningarna bör mer detaljerat anges under vilka förhållanden särskilda permissioner får beviljas samt råd ges för hur onödiga särskilda permissioner kan undvikas genom att ändamålet med permissionerna tillgodoses på annat sätt. Många av de angelägenheter för vilka särskild permission nu beviljas torde kunna klaras upp genom kontakter per telefon, hjälp av anhöriga eller sociala myndigheter eller i samband med regelbundna permissioner.

4.3.3 Förberedelse av permissioner

Genom att permissioner ordentligt förbereds minskar risken för missbruk. Att i detalj förbereda samtliga permissioner är dock varken nödvändigt eller möjligt. Ju svårare personlig och social situation den intagne har desto väsentligare är dock förberedelsearbetet. Detta gäller främst då en intagen första gången erhåller permission samt vid särskild permission för den som ej erhåller regelbunden sådan. Den intagne måste ha såväl lämplig bostad att vistas i under permissionen som tillräckliga medel för sitt uppehälle. Kontakt bör vid förberedelsearbetet tas med frivårdsorganisationen och även med, vid behov, sociala myndigheter. Även i denna fråga fordras närmare praktiska anvisningar. Arbetsgruppen vill som sin mening uttala att det synes lämpligt att ålägga regionchefen att i samband med fastställande av behandlingsplanen – av vilken permissionerna utgör en viktig del – också ta ställning till tidpunkten och sättet för genomförandet av den första permissionen beträffande intagna som tillhör det s. k. normalklientelet, dvs. intagna som undergår fängelse i mer än fyra månader men högst ett år. Planeringen bör därvid ske i nära samarbete med vederbörande frivårdstjänstemän och eventuell övervakare liksom med den intagnes anhöriga. Regionchefen bör vidare genom kontinuerlig inspektionsverksamhet eller på annat lämpligt sätt förvissa sig om att följande permissioner ges i

överensstämmelse med gällande regler och i enlighet med upprättad behandlingsplan.

4.3.4 *Bevakade och beledsagade permissioner*

Kriminalvårdsstyrelsens nuvarande anvisningar för bevakade och beledsagade permissioner återfinns i rundskrivelse 75/1976. I rundskrivelsen ges vissa knäpphändiga direktiv för beviljande och genomförande av sådana permissioner (se ovan under 2.2.1). Av rundskrivelsen framgår att detaljerade anvisningar rörande bevakade och beledsagade permissioner är under utarbetande inom kriminalvårdsstyrelsen. Justitieombudsmannen har i senaste ämbetsberättelsen (Justitieombudsmännens ämbetsberättelse 1977/78 s. 172 ff och 182 ff) riktat kritik mot planeringen och genomförandet av bevakade permissioner. Otivelaktigt är de anvisningar som nu finns otillräckliga såväl vad gäller förberedelsen av permissioner av detta slag som genomförandet av dem. Arbetsgruppen finner angeläget att mer detaljerade anvisningar snarast utfärdas.

4.3.5 *Beslutanderätten beträffande permissioner*

Beslut i fråga om korttidspermission beträffande intagen i lokalanstalt meddelas av regionchef eller efter hans bemyndigande av styresman för anstalt. Sådant bemyndigande till styresman lämnas vanligtvis. Om den intagne gjort sig skyldig till permissionsmissbruk, kvarligger beslutanderätten hos styresmannen i en del regioner under det att i andra beslutanderätten återgår till regionchefen. Beträffande den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år och är intagen i slutanstalt beslutar kriminalvårdsstyrelsen om korttidspermission. I de fall kriminalvårdsstyrelsen finner lämpligt kan dock beslut som nu sagts delegeras till regionchef eller styresman för riksanstalt. Delegationsbeslutet upphör dock och beslutanderätten återgår automatiskt till styrelsen, om den intagne gör sig skyldig till permissionsmissbruk som inte är ringa eller rymmer från anstalt (rundskrivelse 95/1974). Ett motsvarande förfarande beträffande beslut om korttidspermissioner vid lokalanstalter skulle innebära vissa fördelar. De intagna skulle troligen uppfatta en återgång av beslutanderätten som en sanktion i sig. Styresmännens arbete skulle underlättas, om de kunde hänvisa intagna som missbrukat permission till att beslut om ny permission fattas av regionchefen. Regionchefen skulle kunna verka för att en enhetligare praxis kommer till stånd inom regionen och för att kvalifikationstiderna för erhållande av ny permission efter missbruk iakttas. Regionchefen skulle också få en bättre information om vilka anstalter inom regionen som har speciella problem med permissionsmissbruk. Arbetsgruppen anser att en föreskrift, som innebär att ett bemyndigande av regionchefen till styresman att fatta beslut om korttidspermission automatiskt återgår, om den intagne gör sig skyldig till permissionsmiss-

bruk som inte är ringa eller till rymning, bör övervägas av kriminalvårdsstyrelsen.

Beslut om korttidspermission för intagen i rixsanstalt meddelas, med det undantag som ovan nämnts, av styresmannen. En bestämmelse som innebär att sådant beslut efter missbruk överflyttas på kriminalvårdsstyrelsen anser arbetsgruppen i och för sig kunna innebära fördelar av det slag som nyss anförts beträffande förhållandena vid lokalanstalterna. Ett sådant förfarande skulle dock bli för administrativt tungrovt för att i praktiken kunna fungera väl. Arbetsgruppen vill dock mot bakgrund av sina iakttagelser beträffande tillämpningen av nu gällande bestämmelser framhålla det angelägna i att kriminalvårdsstyrelsen genom inspektioner och på annat sätt fortlöpande kontrollerar att de gällande reglerna för permission efterlevs och detta på såväl anstalts- som regionnivå. Arbetsgruppen förutsätter att frågor om resurser och organisation för kriminalvårdsstyrelsens inspektionsverksamhet blir föremål för övervägande inom utredningen (Ju 1976: 06) om kriminalvårdsstyrelsens organisation, m. m.

4.4 Samarbetet mellan kriminalvården och polisen

Till arbetsgruppen har såväl från kriminalvårdens sida som från polisens sida framhållits att samarbetet dem emellan i vissa avseenden inte fungerar helt tillfredsställande. Från kriminalvården har således pekats på att man ofta inte erhållit besked om brott som intagna gjort sig skyldiga till under permission. Det anges vidare att polisen i regel inte utreder sådan brottslighet utan enbart sänder den intagne åter till anstalten. Polisen har anført att den många gånger inte, och i vart fall nästan regelmässigt för sent, får besked om när permission beviljas intagna som gjort sig skyldiga till grov brottslighet.

I författning finns, med undantag för allmänna uttalanden i 4 § allmänna verksstadgan (1965: 600) och 3 § polisinstruktionen (1972: 511), inte några föreskrifter om samarbetet mellan kriminalvården och polisen. Däremot finns i kriminalvårdsstyrelsens anvisningscirkulär en skyldighet för styresman vid kriminalvårdsanstalt att i begränsad omfattning underrätta polismyndighet om intagens permission (35 § anvisningscirkuläret). Således skall genom styresmannens försorg underrättelse om permissionen lämnas till polismyndigheten på den ort där den permitterade huvudsakligen skall vistas under permissionen. Sådan underrättelse skall alltid lämnas vid frigivningspermission för den som vistas i anstalt för att undergå ungdomsfängelse eller internering samt vid korttidspermission för den som vistas i anstalt för att undergå internering och är dömd för brott mot annans personliga säkerhet. I 37 § anvisningscirkuläret föreskrivs dessutom att styresmannen, om permittent uteblivit efter permission, skall ombesörja att närmaste lokala polismyndighet omedelbart underrättas per telefon.

Det kan vidare nämnas att en rekommendation om visst samarbete med

polismyndighet vid bevakade och beledsagade permissioner finns i kriminalvårdsstyrelsens rundskrivelse 75/1976. Samarbetet syftar till att onödiggöra särskild permission genom att permissionsändamålet tillgodoses på annat sätt. Kriminalvårdsmyndigheterna kan exempelvis påkalla polisens hjälp för kontroll av om ett påstått inbrott i en intagens lägenhet verkligen har ägt rum. Ett annat syfte med samarbetet är att kriminalvårdsmyndigheterna med polisens hjälp skall få upplysningar rörande den tänkta permissionsplatsen för att därigenom undvika att permissionen sker till en s. k. knarkarkvart eller annan plats som för polisen är känd som tillhåll för ett kriminellt klientel.

Frågan om rutiner för och omfattningen av en rapportering av permissioner till polismyndighet inom ramen för RI-systemet är föremål för överläggningar mellan kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Enligt ett förslag som föreligger skall uppgifter om samtliga permissioner databehandlas. Sedan den 11 januari 1977 sker databehandling av frigivningspermissioner, transportpermissioner, uteblivanden efter permission samt avbrutna frigivningspermissioner. F. n. sker således ingen maskinell bearbetning av uppgifter om korttidspermissioner. När systemet är utbyggt avses den lokala polismyndigheten i vissa fall, beroende på vilken typ av brottslighet den intagne gjort sig skyldig till, få direkt rapport om permissioner.

Rikspolisstyrelsen har i en enkät till landets samtliga polisstyrelser ställt vissa frågor angående samarbetet mellan kriminalvården och polisen i samband med permissioner. Svar på enkäten har inkommit från landets samtliga 118 polisdistrikt. Av svaren framgår bl. a. följande. I 9 polisdistrikt har det under år 1976 förekommit att kriminalvårdsmyndighet inhämtat yttrande från polisen innan permission har beviljats intagen. Frågan hur många meddelanden enligt 35 § anvisningscirkuläret som under november månad 1976 inkom till distriktet lämnades obesvarad av 92 distrikt. Detta troligtvis beroende på att meddelandena i de flesta distrikt inte arkiveras för sig utan läggs i personakterna och således är svåra att få fram. 24 distrikt uppgav att meddelanden inkommit. Stockholms polisdistrikt hade erhållit 20 meddelanden och de övriga ett varierande antal under 10 stycken. 36 meddelanden (för Stockholms distrikt 10) hade inkommit före permissionens början. En tendens synes vara att meddelandena inkommer först samma dag permissionen skall påbörjas eller efter permissionens början. 57 distrikt uppgav att utredning inte sker om avvikna permittenters förehavanden under den tid de hållit sig undan. I 8 distrikt sker sådan utredning alltid, medan 51 distrikt uppgav att utredning verkställs endast i vissa fall, och då främst när misstanke om brott föreligger. 84 distrikt meddelar alltid vederbörande kriminalvårdsmyndighet när misstanke föreligger att permittent gjort sig skyldig till brott. 8 distrikt gör det aldrig medan 23 distrikt gör det i vissa fall, enligt svaren vid "anhållande" eller "grundad misstanke om brott". På fråga vilken åtgärd som vidtas när en påträffad permittent brutit mot en med permissionen förknippad före-

skrift (exempelvis angående vistelseort) uppgav 83 distrikt att kriminalvårdsanstalten underrättas. 7 distrikt vidtar ingen åtgärd medan 23 distrikt uppgav att problemet inte varit aktuellt. 21 distrikt anser att samarbetet mellan kriminalvårdsmyndighet och polismyndighet fungerar mycket bra. 68 distrikt att det är bra/tillfredsställande. 12 anser det vara dåligt och 3 mycket dåligt. 10 distrikt har uppgivit att samarbete ej förekommer.

Avsikten med underrättelse enligt 35 § anvisningscirkuläret är att polisen skall vara förberedd på att något kan komma att inträffa. Vid en förfrågan från kriminalvårdsstyrelsen till ett antal kriminalvårdsanstalter om hur 35 § anvisningscirkuläret tillämpas har betydande brister framkommit. På flera anstalter förefaller det som man närmast helt underlåter den rapportering som är föreskriven. Även i de fall rapportering sker i viss utsträckning, händer det inte sällan att sådan underlåts, om de första permissionerna utfaller väl. De anstalter som har det mest brottsbelastade klientelet är å andra sidan de som i störst utsträckning fullgör sin rapporteringsskyldighet. Från anstaltshåll har framförts att det ofta verkar som om polismyndigheten inte har något intresse av den rapportering som sker.

Det är enligt arbetsgruppens mening uppenbart att samarbetet mellan kriminalvården och polisen inte är helt tillfredsställande. Samarbetet bör väsentligt utökas och fasta rutiner för det tillskapas. Samarbetet synes brista inte enbart i de delar det berör permissioner från kriminalvårdsanstalterna utan även på andra områden. Frågan i sin helhet torde närmare få övervägas vid överläggningar mellan kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Vid dessa överläggningar får man undersöka vilken information som behövs och hur denna skall förmedlas för att effektivt kunna användas. Härvid bör även polisens funktion vid bevakade och beledsagade permissioner övervägas.

Arbetsgruppen vill i det följande rikta uppmärksamheten på vissa åtgärder som snarast bör kunna vidtas och som har direkt samband med permissionsinstitutet.

Från kriminalvårdens sida bör man, i avvaktan på att ett maskinellt rapporteringssystem inom ramen för RI-systemet kan tas i bruk, se till att 35 § anvisningscirkuläret iakttas. Det är därvid angeläget att meddelande lämnas i god tid innan permission påbörjas. Om tiden är knapp bör utöver skriftligt meddelande även ett muntligt besked lämnas. Den obligatoriska rapportskyldigheten bör utvidgas till att omfatta permissioner för intagna som ådömts frihetsberövande påföljd och som gjort sig skyldiga till grov narkotikabrottslighet eller grov våldsbrottslighet eller förmögenhetsbrottslighet av särskilt allvarligt slag, såsom organiserad seriebrottslighet, bank- eller postrån eller bankboxsprängningar. Det är dock väsentligt att rapportskyldigheten inte blir för omfattande utan läggs på en nivå som är praktiskt hanterlig.

Från polisens sida bör rapportering alltid ske till vederbörande kriminalvårdsanstalt i de fall då en permittent misstänks för nya brott. Rapport-

ringen som kan ske muntligen bör snarast följas av den skriftliga dokumentation som polismyndigheten anser sig kunna överlämna.

Vid varje polismyndighet och kriminalvårdsanstalt bör kontaktman utses för att handha den rapportering som är föreskriven och för att i övrigt lämna erforderlig information av betydelse för beslut om eller genomförande av permission. Även när den maskinella rapporteringen via data är utbyggd, kvarstår ett behov av muntlig rapportering av permissioner i alla de fall permissionsbeslut meddelas i ett sent skede.

Ett problem som får särskild aktualitet genom den av arbetsgruppen föreslagna ändringen i 32 § KvaL är i vilken omfattning polisen skall utreda brott begångna av permittenter. I dag är förhållandet det att sådana brott ofta inte blir föremål för utredning, om ej permittenten tagits på bar gärning eller erkänner brottet. Anledningen härtill är följande. Polisen har inte resurser att utreda alla brott. En prioritering måste därför göras. Inom polisen har man den uppfattningen att brott begångna under permission många gånger inte medför någon ytterligare påföljd för permittenten. Av denna anledning underlåter man i tveksamma fall att starta en vidlyftig utredning. Brotts svårhetsgrad har naturligtvis betydelse vid denna bedömning. Den angivna ordningen är otillfredsställande av flera anledningar. Arbetsgruppen vill endast betona den som har betydelse för 32 § KvaL i den föreslagna lydelsen. För att kriminalvårdsmyndigheten skall kunna göra en riktig och från rättssäkerhetssynpunkt godtagbar bedömning av faran för fortsatt brottslig verksamhet är den i behov av så fullständig information som möjligt beträffande brott begångna under permissioner. Såsom anförts ovan under 4.1 blir den väsentligaste faktorn vid bedömningen av faran för fortsatt brottslig verksamhet utfallet av tidigare permissioner som den intagne beviljats. Har han missbrukat dessa genom att begå nya brott medför det att faran för att han skall göra sig skyldig till fortsatt brottslighet under permissioner framstår som mer påtaglig. Den som prövar permissionsfrågan måste dock ha något mer än vaga misstankar om att brott har begåtts att grunda ett beslut om att vägra permission på. Önskvärt är naturligtvis att brott begångna under permissioner utreds på ett sådant sätt att skuldfrågan blir helt klarlagd. Men även om brottsutredningen inte görs fullständig torde det dock vara av stort värde för kriminalvårdsmyndigheten att den som underlag för sitt agerande får ett så fylligt utredningsmaterial som möjligt. Flera rätt väl grundade misstankar om brottslig verksamhet under permission bör kunna vara tillräckligt för att kriminalvårdsmyndigheten skall kunna fatta ett från rättssäkerhetssynpunkt godtagbart beslut om avslag på en permissionsansökan. Kontakt bör i tveksamma fall tas mellan polis och kriminalvård innan en brottsutredning läggs ner. Om ett brott begånget under permission utreds på ett sådant sätt att kriminalvårdsmyndigheten erhåller ett godtagbart beslutsunderlag, torde detta också innebära en viss arbetslättning i framtiden för polisen genom att den intagne under viss tid inte erhåller permission. Arbetsgruppen vill med

hänsyn till det anförda starkt betona önskvärdheten av att brott begångna under permissioner blir föremål för polisutredning i större omfattning än som f. n. är fallet.

Bilaga 2

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt

dels att 7 och 32 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

dels att i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 9 a, 9 b, 9 c och 9 d §§, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

7 §

Vid fördelning av de intagna mellan öppna och slutna anstalter iakttages följande.

Intagen bör placeras i öppen anstalt, om icke annan placering är påkallad med hänsyn till föreliggande fara för att han avviker eller eljest av säkerhetsskäl eller med hänsyn till att möjlighet bör beredas honom till sådant arbete eller sådan undervisning, utbildning eller särskild behandling som icke lämpligen kan anordnas i öppen anstalt.

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutna anstalt, om det *med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest* kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

Den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer skall placeras i slutna anstalt, om det kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär. Vad som sagts nu gäller dock ej om annan placering kräves för en ändamålsenlig förberedelse av förestående frigivning eller överföring till vård utom anstalt eller eljest synnerliga skäl föreligger för placering i öppen anstalt.

9 a §

Om det inte är uppenbart obehövt, skall den som intages i kriminalvårdsanstalt vid ankomsten till anstalten kroppsvisiteras för eftersökande av föremål som han ej får inneha enligt denna lag eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen. Efter ankomsten får

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

intagen kroppsvisiteras för eftersökande av föremål som nyss sagts endast när

1. anledning förekommer att sådant föremål skall anträffas på honom,

2. det sker i anslutning till större undersökning som av säkerhetsskäl görs av utrymmen inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymme som berörs av undersökningen,

3. den intagne skall mottaga eller har haft obehövat besök, eller

4. den intagne efter vistelse utanför anstalten kommer åter till denna.

Vad som har sagts i första stycket utgör ej hinder mot att i annat fall företaga sådan yllig kroppsvisitation som bedöms nödvändig av säkerhetsskäl och som endast avser kontroll av eventuellt innehav av vapen eller annat farligt föremål.

9 b §

Intagen får kroppsbesiktigas när anledning förekommer att föremål som han ej får inneha enligt denna lag eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen skall anträffas på honom.

Om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till ordningen och säkerheten i anstalten, kan föreskrivas att intagen i slutan stalt får kroppsbesiktigas även i fall som anges i 9 a § första stycket 2-4.

9 c §

Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får inte göras mer ingående än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med åtgärden. All den hänsyn som omständigheterna medger skall iakttagas. Om möjligt skall vittne närvara.

Föremål som intagen ej får inneha enligt denna lag eller bestäm-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

melse som har meddelats med stöd av lagen skall omhändertagas och förvaras för hans räkning.

9 d §

Intagen som kan misstänkas vara påverkad av narkotika får föreläggas att lämna urinprov.

I fråga om anstalt på vilken företrädesvis har placerats intagna med ingen eller ringa erfarenhet av narkotika kan föreskrivas att intagen får föreläggas att lämna urinprov även i annat fall än som avses i första stycket.

32 §

För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om ej avsevärd fara för missbruk föreligger. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill.

För att underlätta anpassningen i samhället kan intagen beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (korttidspermission), om ej påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet eller avsevärd fara för annat missbruk föreligger. Korttidspermission får också ges, om annan särskild anledning föreligger därtill.

Intagen som avses i 7 § tredje stycket och på skäl som där anges är placerad i slutan stalt får beviljas korttidspermission endast om synnerliga skäl föreligger därtill.

För korttidspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Är noggrann tillsyn behövlig, kan föreskrivas att den intagne under permissionen skall vara ställd under bevakning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1979.

}

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1976: 371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976: 371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

dels att 2 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 2 a och 2 b §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Häktad skall senast vid ankomsten till förvaringslokalen visiteras. Därvid skall iakttagas all den hänsyn som omständigheterna medger. Om möjligt skall vittne närvara.

Föremål som häktad ej får inneha enligt denna lag eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen skall omhändertagas och förvaras för hans räkning.

Om det inte är uppenbart obehövt, skall häktad senast vid ankomsten till förvaringslokalen kroppsvisiteras för eftersökande av föremål som han ej får inneha enligt denna lag eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen. Efter ankomsten får häktad kroppsvisiteras för eftersökande av föremål som nyss sagts endast när

1. anledning förekommer att sådant föremål skall anträffas på honom,

2. det sker i anslutning till större undersökning som av säkerhetsskäl görs av utrymmen inom förvaringslokalen och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymme som berörs av undersökningen,

3. den intagne skall mottaga eller har haft oöväntat besök, eller

4. den intagne efter vistelse utanför förvaringslokalen kommer åter till denna.

Vad som har sagts i första stycket utgör ej hinder mot att i annat fall företaga sådan ytlig kroppsvisitation som bedöms nödvändig av säkerhetsskäl och som endast avser kontroll av eventuellt innehav av vapen eller annat farligt föremål.

2 a §

Häktad får kroppsbesiktigas när anledning förekommer att föremål som han ej får inneha enligt denna lag eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen skall anträffas på honom.

Om det är oundgängligen påkallat med hänsyn till ordningen och säkerheten inom förvaringslokalen, får häktad kroppsbesiktigas även i fall som avses i 2 § första stycket 2-4.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 b §

Kroppsvsitation eller kroppsbesiktning får inte göras mer ingående än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med åtgärden. All den hänsyn som omständigheterna medger skall iakttagas. Om möjligt skall vittne närvara.

Föremål som häktad ej får innehå enligt denna lag eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen skall omhändertagas och förvaras för hans räkning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1979.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1978-10-31

Närvarande: justitierådet Hesser, regeringsrådet Hamdahl, justitierådet Höglund, justitierådet Hessler.

Enligt utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 28 september 1978 har regeringen på hemställan av statsrådet Romanus beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt,
2. lag om ändring i lagen (1976: 371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Axel Lundqvist och kammaråklagaren Jan Danielsson.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt

7 §

Enligt nuvarande lydelse av tredje stycket i förevarande paragraf skall, med vissa angivna undantag, den som dömts till fängelse i lägst två år eller till internering med en minsta tid av två år eller mer placeras i slutan stalt om det "med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet, vilken på grund av omfattning och inriktning är av särskilt allvarlig karaktär". Enligt lagens förarbeten avses med bestämmelsen lagöverträdare som har ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig natur, inte sällan med internationell anknytning. Främst har avsetts personer som har ägnat sig åt grov narkotikabrottslighet. Enligt vad som anförs i remissprotokollet och den därtill fogade departementspromemorian har bestämmelsen i praxis fått ett väl snävt tillämpningsområde. Behov föreligger därför av en utvidgning av tillämpningsområdet, så att bestämmelsen kommer att omfatta även intagna, som har ägnat sig åt organiserad eller systematisk kriminell verksamhet av särskilt samhällsfarlig art utan att brottsligheten har internationell anknytning eller avser grova narkotikabrott. I detta syfte föreslås, att orden "med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller eljest" får utgå ur lagtexten. Därmed avses bestämmelsen kunna omfatta inte bara personer som begått grova narkotikabrott eller brott med internationell anknytning utan också lagöverträdare som har ägnat sig åt annan brottslighet av sär-

skilt allvarlig karaktär och därigenom visat likgiltighet för annans liv eller hälsa eller särskild hänsynslöshet. Som exempel nämns väpnade bank- eller postrån samt annan förmögenhetsbrottslighet vid vilken gärningsmannen visat hänsynslöshet, t. ex. genom att använda sprängmedel.

Den föreslagna ändringen kan visserligen tänkas medföra en utvidgning av tillämpningsområdet såtillvida, att uppmärksamheten inte längre inriktas just på intagna med anknytning till främmande land. Den utformning lagtexten fått enligt förslaget ger emellertid närmast intryck av att bestämmelsen avser intagna som genom sitt beteende ådagalagt rymningsbenägenhet, t. ex. genom tidigare rymningar eller rymningsförsök. Syftet torde dock vara att bestämmelsen fortfarande skall ta sikte även på t. ex. sådana intagna som med hänsyn till den typ av brottslighet som ligger dem till last kan antas ha sådana förbindelser att fara föreligger för fritagning eller annan medhjälp till avvikande. För att bestämmelsen skall genom sin lydelse bättre behålla ett sådant vidare tillämpningsområde förordar lagrådet, att de uteslutna orden får kvarstå och att till dessa görs ett tillägg som anger den åsyftade utvidgningen av bestämmelsens tillämpningsområde. Ett sådant tillägg torde böra få ett innehåll som antyder rymningsbenägenhet med hänsyn till arten av den intagnes brottslighet. I samband med att ett sådant tillägg görs synes lämpligt att den i det senare ledet av bestämmelsen gjorda hänvisningen till den fortsatta brottslighetens omfattning och inriktning får utgå såsom obehövlig.

I enlighet med det anförda föreslår lagrådet, att bestämmelsen i tredje stycket första meningen får det innehållet att den som dömts till någon av där angivna påföljder skall placeras i slutan stalt, om det med hänsyn till att han saknar fast anknytning till riket eller till arten av hans brottslighet eller eljest kan befaras att han är särskilt benägen att avvika och fortsätta en brottslig verksamhet av särskilt allvarlig karaktär.

9 a – 9 d §§

I dessa paragrafer föreslås en lagreglering av kroppsvisitation och kroppsbesiktning samt bestämmelser om föreläggande att lämna urinprov. Placeringen av de nya paragraferna närmast efter 9 §, som inleder 2 kap. med närmare bestämmelser om kriminalvården i anstalt och som följs av flera andra paragrafer med allmänna riktlinjer för vården, synes mindre lämplig. Lagrådet föreslår att bestämmelserna får sin plats i slutet av 2 kap., närmast efter 52 §, och betecknas 52 a–52 d §§.

9 a §

I de föreslagna 9 a – 9 c §§ meddelas bestämmelser om eftersökande av föremål, som den intagne ej får inneha enligt förevarande lag eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen, samt om omhändertagande och förvaring av sådana föremål. Lagen innehåller inte någon uttrycklig regel om förbud att inneha viss egendom. Hänvisningarna i 9 a –

9 c §§ torde emellertid avse bestämmelserna i 24 §, i vilka det får anses underförstått att den intagne inte får inneha egendom i vidare mån än som där anges. Då något direkt förbud inte är uttalat i 24 §, synes den redaktionella jämkningen böra vidtagas att bestämmelserna i 9 a – 9 c §§ får avse föremål, som den intagne enligt vad som följer av lagen ej får inneha. Första meningen i 9 a § första stycket bör ändras i enlighet härmed.

Andra meningen synes lämpligen böra bilda ett nytt andra stycke. Andra stycket i det remitterade förslaget får, med därav föranledd jämkning, bilda ett tredje stycke.

9 b §

Första stycket bör ändras på motsvarande sätt som 9 a § första stycket första meningen.

Andra stycket synes böra direkt innehålla den åsyftade materiella regeln, att den som är intagen i sluten anstalt får kroppsbesiktigas även i de fall som avses i 9 a § första stycket 2–4 i det remitterade förslaget, om det är oundgängligen påkallat av hänsyn till ordningen och säkerheten i anstalten. Närmare föreskrifter om kroppsbesiktning med stöd av bestämmelsen kan meddelas av regeringen enligt 8 kap. 13 § första stycket i regeringsformen eller av myndighet, till vilken regeringen delegerat sin beslutanderätt enligt tredje stycket i samma paragraf.

9 c §

I 28 kap. 13 § rättegångsbalken, som gäller kroppsvisitation och kroppsbesiktning, finns en särskild regel om förfarandet då åtgärden avser kvinnan. En motsvarande bestämmelse finns i 4 § förordningen (1976: 376) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. Lagrådet föreslår, att föreskrift i ämnet tas in i förevarande lag och sålunda inte, såsom avsetts, i tillämpningskungörelsen. Bestämmelsen, som bör få sin plats i ett andra stycke av förevarande paragraf, kan ges det innehållet att annan kroppsvisitation än som avses i 9 a § andra stycket i det remitterade förslaget eller kroppsbesiktning ej får, när åtgärden gäller kvinna, verkställas eller bevittnas av annan än kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska.

Iakttas vad lagrådet nu föreslagit, får andra stycket enligt det remitterade förslaget bilda ett tredje stycke. Beträffande räckvidden av bestämmelsen i detta stycke synes viss tveksamhet kunna råda. I detta sammanhang torde det inte vara lämpligt att reglera förfarandet i fråga om andra föremål än sådana som anträffats vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning. Ett särskilt förfarande skall iakttas beträffande alkoholhaltiga drycker och andra berusningsmedel enligt 63 §. Även i övrigt kan av särskilda regler följa att det i förevarande bestämmelse angivna förfarandet inte skall tillämpas. En erinran härom bör göras. Vidare bör göras den jämkning som angivits vid 9 a §. Lagrådet föreslår att bestämmelsen får det innehållet, att föremål, som anträffas vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning och

som den intagne enligt vad som följer av förevarande lag ej får inneha, skall omhändertagas och förvaras för hans räkning, såvitt ej annat är särskilt föreskrivet.

9 d §

Andra stycket synes böra direkt innehålla den åsyftade materiella regeln. Med viss redaktionell jämkning synes böra föreskrivas att den som är intagen i anstalt, i vilken företrädesvis placeras intagna som icke eller i endast ringa mån har tagit befattning med narkotika, får föreläggas att lämna urinprov, även om han ej misstänkes vara påverkad av narkotika. Beträffande verkställighetsföreskrifter erinras om vad som anförts vid 9 b §.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1976: 371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

I 2 §, 2 a § första stycket och 2 b § bör göras ändringar motsvarande dem som föreslagits beträffande 9 a §, 9 b § första stycket och 9 c § i det remitterade förslaget till lag om ändring i lagen om kriminalvård i anstalt.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-11-02

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Friggebo, Wirtén, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Blix, Cars, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsrådet Sven Romanus

Proposition om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt, m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt.
2. lag om ändring i lagen (1976: 371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Vad lagrådet förordat beträffande 7 § lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) hör godtas. Att hänvisningen till den fortsatta brottslighetens omfattning och inriktning utgår betingas av rent redaktionella skäl. Vid den noggranna individuella prövning som skall ske för att i samband med beslutet om anstaltsplacering avgöra huruvida en intagen skall hänföras till den nu diskuterade kategorin brottslingar måste självfallet dessa faktorer tillmätas oförändrat stor betydelse.

Beträffande 9 b § KvaL har lagrådet förordat att den materiella regeln i andra stycket ges det innehållet, att den som är intagen i slutan anstalt får kroppsbesiktigas även i de fall som avses i 9 a § första stycket 2-4 i det remitterade förslaget (efter besök m. m.), om det är oundgängligen påkallat av hänsyn till ordningen och säkerheten i anstalten. Som lagrådet anger är det emellertid möjligt för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att – på sätt förutsatts i remissprotokollet – närmare ange på vilka slutna anstalter och under vilka förutsättningar i övrigt stickprovskontroller etc. av nu avsett slag skall få företas. En crinran härom bör för tydlighetens skull göras i lagtexten.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 28 september 1978.

Vad lagrådet i övrigt förordat beträffande KvaL och lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. bör godtas. Detta innebär bl. a. att de nya 9 a–9 d §§ KvaL i stället skall betecknas 52 a–52 d §§. Dessutom bör vissa redaktionella jämkningar företas i de remitterade lagtexterna.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

	<i>Sid.</i>
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 28 september 1978	7
1 Inledning	7
2 Permissioner	8
2.1 Gällande rätt m. m.	8
2.2 Arbetsgruppens överväganden och förslag	8
2.3 Remissyttrandena	11
2.4 Överväganden	18
3 Kroppsvisitation m. m.	26
3.1 Inledning	26
3.2 Nuvarande ordning	27
3.3 Överväganden	27
4 Urinprov	32
4.1 Nuvarande ordning	32
4.2 Överväganden	33
5 Hemställan	34
6 Beslut	34
Bilaga 1 Departementspromemorian (Ds Ju 1977:13) Permissioner inom kriminalvården	35
Bilaga 2 De remitterade lagförslagen	79
Utdrag av lagrådets protokoll den 31 oktober 1978	84
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 2 november 1978	88